

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Bilim Dalı

**DÜRTME TEORİSİNİN DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI
ARACI OLARAK KULLANILMASI: ESKİŞEHİR TEPEBAŞI
BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Esmâ YÜRÜK

Doktora Tezi

Ankara, 2025

DÜRTME TEORİSİNİN DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI ARACI OLARAK
KULLANILMASI: ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Esmâ YÜRÜK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Esmâ YÜRÜK tarafından hazırlanan "Dürtme Teorisinin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Örneği" başlıklı bu çalışma, 16.01.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN (Başkan)

Prof.Dr. Uğur SADIOĞLU (Danışman)

Prof.Dr. Mustafa Kemal ÖKTEM (Üye)

Doç.Dr. Ozan ZENGİN (Üye)

Doç.Dr. Asmin KAVAS (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

16/01/2025

Esmâ YÜRÜK

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Uğur SADIOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

EsmayRK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında yapıcı eleştirileri ve anlayışı için tez danışmanım Prof. Dr. Uğur Sadioğlu'na teşekkürü borç bilirim. Tez izleme komiteleri boyunca beni dinleyen, tezimin gelişmesine katkı sağlayan eleştiri ve önerileri için Prof. Dr. Uğur Ömürgönülşen'e teşekkür ediyorum. Tezimi özenle okuyan, değerlendiren bir diğer komite üyem Doç. Dr. Asmin Kavas'a, desteğini bir an olsun eksik etmediği için minnettirim. Tez savunmasına değerli yorumları ile katılan Doç. Dr. Ozan Zengin'e ve Prof. Dr. Mustafa Kemal Öktem'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın saha uygulamalarını yapabilmemde desteklerini esirgemeyen başta Tepebaşı Belediye Başkan Yardımcısı Suat Yalnızoğlu olmak üzere Doğucan Yılmaz'a, Timur Günal'a ve yolumu açan tüm Tepebaşı Belediyesi personeline teşekkür ediyorum. Saha çalışması materyallerinin üretimini yapan Kadir Özdemir'e emeği ve ilgisi için teşekkür ediyorum.

Akademi hayatımda ufkumu açan canım arkadaşlarım Canan Çetin, Müge Dalar Baysal, Damla Aydın, Deniz Pelin Dinçer Akan, Gülnihal Can Avşar, Emel Ege Ayana'ya ve daha adını yazamadığım kadın arkadaşlarıma bana yurt oldukları için müteşekkirim. Mesai arkadaşlarım Doğuş Düzgün, Selçuk Özkaya ve Hasan Durmuş'a destekleri ve süreçteki anlayışları için teşekkür ediyorum.

Varlığıma sebep olan annem Makbule Topal'a ve babam Mehmet Topal'a, bugünlere gelmemde verdikleri emekleri, koşulsuz sevgileri ve bana her daim inandıkları için müteşekkirim. Bu dünyada sayelerinde bir gün bile yalnız hissetmediğim kardeşlerim Kadriye ve Esra'ya, beni dinledikleri, sürecimde yanımda oldukları, savunma günümü şenlendirdikleri için çok teşekkür ediyorum. Yol arkadaşım Seyfullah'a, tezime olan katkıları, desteğiyle kaygılarımı azalttığı ve muhabbeti için teşekkür ediyorum.

Bu tez çokça emeğin, fedakarlığın, iniş çıkışın sonucunda ortaya çıktı. Tezimle beraber büyüttüğüm, sürecim boyunca bana anlayışların en büyüğünü gösteren kızım Gülce, tüm emeğimi sana ithaf ediyorum.

ÖZET

YÜRÜK, Esmâ. *Dürtme Teorisinin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Örneği*, Doktora Tezi, Ankara, 2025.

Davranışsal kamu politikaları ve dürtme (nudge) teorisi, bireylerin karar alma süreçlerini etkilemeyi amaçlayan yenilikçi bir yaklaşım olarak son yıllarda kamu yönetimi gündeminde de önemli bir yer edinmiştir. Bu tez, dürtme teorisinin davranışsal kamu politikası aracı olarak yerel yönetimlerdeki etkinliğini incelemekte ve test etmektedir. Çalışmada, öncelikle dürtme teorisinin teorik temelleri, seçim mimarisi ve liberal yönlendirme gibi kavramlarla birlikte ele alınmış; daha sonra dünyadan Birleşik Krallık, ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerdeki başarılı dürtme uygulamaları incelenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki davranışsal kamu politikalarının gelişimi ve mevcut durum analiz edilerek, uluslararası uygulamalara dair bir değerlendirme yapılmıştır. Dürtme uygulamalarının çevre politikalarında (yeşil dürtme) başarılı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın odak noktası, Türkiye'deki yerel yönetim örneklerinden biri olan Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nde yürütülen iki farklı yeşil dürtme uygulamasıdır. Su tasarrufuna teşvik eden uyarılı zamanlayıcı tasarımı ve sigara izmaritlerinin çevreye atılmasını önlemeyi amaçlayan oy verme yöntemi ile iki ayrı konuda davranış değişikliği hedeflenmiştir. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi uygulamalarına odaklanan saha çalışmasında, dürtme teorisi ile toplumsal davranışların nasıl yönlendirilebileceği analiz edilmiştir. Bulgular, dürtme araçlarının düşük maliyetli ve etkili bir politika aracı olarak kullanılabileceğini; ancak tasarım süreçlerinin hedef kitle özelliklerine göre optimize edilmesinin önem taşıdığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, çalışma, dürtme teorisinin yerel yönetimlerde daha yaygın şekilde uygulanabileceğini ve davranışsal kamu politikalarının kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmada önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir. Araştırma, bu bağlamda yerel yönetimler için çeşitli politika önerileri sunarak katkı sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler

Davranışsal kamu politikaları, yerel yönetimler, dürtme teorisi, seçim mimarisi

ABSTRACT

YÜRÜK, Esmâ. *The Use of Nudge Theory as a Behavioral Public Policy Tool: The Case of Eskişehir Tepebaşı Municipality*, PhD Thesis, Ankara, 2025.

The nudge theory, as a behavioral public policy tool, has gained a significant place in public administration in recent years, emerging as an innovative approach aimed at influencing individuals' decision-making environments. This thesis endeavors to explore and evaluate the effectiveness of the nudge theory as a tool for implementing behavioral public policy within local governments. The study begins by discussing the theoretical foundations of nudge theory, addressing concepts such as choice architecture and liberal paternalism. It then reviews successful nudge applications in countries like the United Kingdom, the United States, Canada and Australia. In this context, the development and current state of behavioral public policies in Turkey are analyzed, along with an evaluation of worldwide applications. Findings indicate that nudging applications have led to positive outcomes in environmental policies (green nudges). This research focuses on two green nudge interventions implemented within the boundaries of Eskişehir Tepebaşı Municipality, a local government entity in Turkey, aiming to promote behavior change through a warning timer design encouraging water conservation and a voting method intended to prevent cigarette littering. These field studies analyze how societal behaviors may be influenced through the application of nudge theory. The results demonstrate that nudge instruments can serve as cost-effective and efficient policy tools; nevertheless, it is crucial to optimize the design processes in alignment with the characteristics of the target audience. To conclude, the research shows that the nudge theory can be more widely applied by local governments, demonstrating the significant potential of behavioral public policies to enhance the efficiency of public services. In this regard, the study offers several policy recommendations tailored to local governments.

Keywords

Behavioral public policies, local governments, nudge theory, choice architecture

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ VE DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI'NIN BİR ARACI OLARAK DÜRTME TEORİSİ	8
1.1. KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ	9
1.2. DAVRANIŞ BİLİMLERİNİN KAMU POLİTİKALARINA UYGULANMASI SÜRECİ VE TAMAMLAYICI KAVRAMLAR	11
1.2.1. Davranışsal İktisat ve Kamu Politikalarında Davranışsal Yaklaşım. 14	
1.2.2. Seçim Mimarisi	17
1.2.2.1. Varsayılan Seçenekler	19
1.2.2.2. Hata Payını Hesap Etmek	20
1.2.2.3. Geri Bildirimde Bulunmak	21
1.2.2.4. Planlamayı Anlamak	21
1.2.2.5. Karmaşık Seçimleri Yapılandırmak	22
1.2.2.6. Teşvikler	22
1.2.3. Liberal Yönlendirme (Özgürlükçü Babalık)	23
1.2.4. Rastgele Kontrol Deneyleri (RCTs)	25
1.3. DÜRTME TEORİSİ	28
1.3.1. Dürtülmeye Ne Zaman İhtiyaç Duyarız?	36
1.3.2. Dürtme Teorisinin Sınırlılıkları	39

1.3.3. Dürtme Uygulama Yöntemleri.....	42
1.3.3.1. Varsayılan Kurallar	42
1.3.3.2. Basitleştirme.....	43
1.3.3.3. Sosyal Normların Kullanımı	43
1.3.3.4. Kolaylık ve Rahatlık Artışı.....	44
1.3.3.5. Açıklama.....	44
1.3.3.6. Uyarılar.....	45
1.3.3.7. Önceden Bağlanma Stratejileri.....	45
1.3.3.8. Hatırlatıcılar	45
1.3.3.9. Uygulama Niyetini Belirtmek.....	46
1.3.3.10. Bireylere Geçmişteki Seçimlerinin Doğası ve Sonuçları Hakkında Bilgi Vermek	46
1.3.4. Değerlendirme	46
2. BÖLÜM: DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ	49
2.1. DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ DÜNYADA GELİŞİMİ VE DÜNYADAN ÖRNEK UYGULAMALAR.....	50
2.1.1. Birleşik Krallık	53
2.1.2. ABD	56
2.1.3. Avustralya	63
2.1.4. Kanada	67
2.1.5. Almanya.....	69
2.1.6. Fransa	73
2.2. TÜRKİYE'DE DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ ..	78
2.2.1. Davranışsal Kamu Politikası Alanında Türkiye'deki Çalışmalar	83
2.2.1.1. "Senin Kararın! (mı?)" Kitapçığı ve Davranışsal Kamu Politikası Bağlamında Bakanlık Faaliyetleri	84
2.2.1.2. Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Türkiye'deki Akademik Çalışmalar	86
2.2.1.3. Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Türkiye'de Yazılan Tezler	88
2.2.2. Türkiye'de Davranışsal İlgörü Takımları	105

2.2.3. Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikalarının Uygulanmasında Rastgele Kontrol Deneyleri (RCTs).....	107
2.2.4. Değerlendirme	110
3. BÖLÜM: DÜRTME TEORİSİNİN DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI ARACI OLARAK KULLANILMASI: ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ UYGULAMALARI.....	112
3.1. DÜRTME UYGULAMASI-1: UYARILI ZAMANLAYICI İLE SU TASARRUFU TASARIMI.....	114
3.1.1. Deneyin Amacı	116
3.1.2. Deneyin Yöntemi	116
3.1.3. Veri Toplama Süreci.....	119
3.1.4. Bulgular	121
3.1.5. Tartışma ve Sonuç.....	123
3.2. DÜRTME UYGULAMASI-2: OYLAMA YÖNTEMİYLE SİGARA İZMARİTLERİNİN YERE ATILMASINI ÖNLEYİCİ TASARIM	124
3.2.1. Deneyin Amacı	125
3.2.2. Deneyin Yöntemi	126
3.2.3. Örneklem	131
3.2.4. Bulgular	131
3.2.5. Tartışma ve Sonuç.....	138
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
KAYNAKÇA.....	143
EK-1: TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	154
EK-2: TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİNİ.....	156

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BETA	Behavioural Economics Team of the Australian Government
BIT	Behavioural Insights Team
BIU	Behavioural Insights Unit
DAT	Davranışsal Aksiyon Takımı
LEED	Leadership in Energy and Environmental Design
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OES	Office of Evaluation Sciences
OPSI	Observatory of Public Sector Innovation
RCT	Randomized Controlled Trials
SBST	Social and Behavioral Sciences Team
SSM	Su Sporları Merkezi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Otomatik ve Düşünsel Sistem.....	30
Tablo 2: İngiltere Ulusal Sağlık Hizmetlerinin Dürtme Müdahalesi	55
Tablo 3: Potansiyel Müdahale Alanları	82
Tablo 4: Dürtme Kavramını İçeren Tez Çalışmaları	88
Tablo 5: Davranışsal Kamu Politikası Kavramını İçeren Tez Çalışmaları	100
Tablo 6: Kamu Yönetiminde Davranışsal Yaklaşım Kavramını İçeren Tez Çalışmaları.....	102
Tablo 7: Grupların Duş Süresine Dair Temel İstatistikler	122
Tablo 8: Lineer Regresyon Analizi Toplu Sonuçları	137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Dünyada Bulunan Davranışsal İçgörü Birimleri	52
Şekil 2: Yeşil Ayak İzleri Deneyi.....	56
Şekil 3: ABD'de Dürtme Örneği: Zamana Göre Elektrik Tarifeleri.....	59
Şekil 4: Enerji Tasarrufu Yapmayı Teşvik Eden Kişiselleştirilmiş Öneriler.....	61
Şekil 5: Bir Hanenin Enerji Tüketiminin, Coğrafi Olarak En Yakın 100 Komşusu ile 12 Aylık Karşılaştırması	61
Şekil 6: Farklı Müdahale Türlerinin Etkilerinin Bir Yıl Boyunca Kümülatif Değerlendirmesi.....	66
Şekil 7: Fransa'da Dürtme Örneği: Savoie Gölleri.....	75
Şekil 8: Fransa'da Dürtme Örneği: Bordeaux Şarabı	76
Şekil 9: Fransa'da Dürtme Örneği: Disney Hotel.....	78
Şekil 10: Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Yıllara Göre Yayınlanan Tez Sayısı.....	88
Şekil 11: Ekonomi Bakanlığı'ndan İhracat Desteklerine İlişkin Sosyal Norm İçeren Mesaj	108
Şekil 12: Tepebaşı Mustafa Kemal Atatürk SSM	114
Şekil 13: Tepebaşı SSM Yenilenebilir Enerji Şeması.....	115
Şekil 14: Tepebaşı SSM Deney Grubu Duşları.....	117
Şekil 15: Deney Grubu İçin Hazırlanan Uyarı Levhaları	118
Şekil 16: Deney ve Kontrol Grubu	119
Şekil 17: Grupların Duş Süresi Dağılımlarını Gösteren Kutu Diyagramı	122
Şekil 18: İzmarit Kutularının Şehir Haritasındaki Konumları.....	128
Şekil 19: Espark ve Kanatlı Alışveriş Merkezleri Önü.....	129
Şekil 20: Annelerimize ve Kadınlarımıza Saygı ve Şükran Anıtı Karşısı.....	129
Şekil 21: Espark AVM Önü Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi	132
Şekil 22: Kanatlı AVM Önü Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi	134
Şekil 23: Anne Heykeli Karşısı Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi...	136

GİRİŞ

Davranışsal kamu politikaları, bireylerin karar alma süreçlerine yönelik bilimsel içgörülerden faydalanarak politika yapımında yenilikçi yaklaşımlar sunmaktadır. İnsanların karar alma süreçlerinin her zaman rasyonel olmadığını kabul eden bu yaklaşım; ekonomik, sosyal ve çevresel zorlukların üstesinden gelmek için güçlü bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel kamu politikaları, genellikle teşvikler, cezalar veya zorunluluklar yoluyla davranış değişikliğini hedeflerken; davranışsal kamu politikaları bireylerin özgür seçim haklarını koruyarak onlara daha iyi kararlar alabilecekleri bir seçim ortamı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Dürtme Teorisi (*Nudge Theory*), bireyleri nazikçe yönlendirerek toplumsal fayda sağlamayı hedefleyen bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Dürtme teorisinin temelinde, seçim mimarisini yeniden tasarlayarak bireylerin davranışlarını pozitif yönde etkileme fikri yatmaktadır. Bu araç, özellikle çevresel sürdürülebilirlik, halk sağlığı, tasarruf ve eğitim gibi alanlarda başarılı uygulama örnekleri sunmaktadır. Örneğin, enerji tasarrufu için sosyal normları vurgulayan bildirimler, sağlıklı gıda seçimlerini artırmak için market raflarının yeniden düzenlenmesi veya organ bağışı oranlarını artırmak için varsayılan seçeneklerin değiştirilmesi gibi pek çok farklı bağlamda uygulanmıştır. Bu araçların yerel yönetimlerdeki etkinliğinin; kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamlarla sıkı bir ilişki içinde olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla, yerel düzeydeki dürtme uygulamalarının analizi, bu araçların etkisini anlamak ve daha geniş bir alanda uygulanabilirliklerini artırmak için kritik öneme sahiptir.

Çalışmanın Temel Önermesi:

Bu çalışmada, davranışsal kamu politikalarının yerel yönetimler düzeyindeki uygulanabilirliği ele alınmış, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi örneği üzerinden dürtme araçlarının etkinliği değerlendirilmiştir. Araştırma, iki temel uygulamayı incelemektedir: Bu uygulamalardan birincisi, su tasarrufunu teşvik etmek amacıyla geliştirilen zamanlayıcı tabanlı uyarı sistemidir. Araştırmada kullanılan diğer bir uygulama aracı ise, sigara izmaritlerinin çevreye atılmasını önlemek için

kullanılan oy verme tabanlı bir dürtme tasarımıdır. Söz konusu iki uygulama, bireylerin günlük alışkanlıklarında küçük değişiklikler yaparak çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı amaçlayan dürtme araçlarının pratikte etkilerini göstermektedir.

Bu tez öncelikle; dürtme teorisinin kavramsal temellerini, seçim mimarisi ve liberal yönlendirme gibi temel ilkeler üzerinden tartışmakta, ardından dünyadan çeşitli uygulama örneklerine yer vermektedir. Davranışsal kamu politikalarına ya da doğrudan dürtme teorisi uygulamalarına dair dünyada bir başarı sırası bulunmamakla birlikte birim sayılarının ve faaliyet alanlarının istatistiği tutulmaktadır. Davranışsal içgörü ile alakalı kurumsal yapılarının yoğunluğu bağlamında filtreleme yapıldığında altı ülkenin öne çıktığı görülmektedir. ABD ve Birleşik Krallık başta olmak üzere Almanya, Fransa, Kanada ve Avustralya sağlık, eğitim, çevre, enerji, su, finans, tüketici politikaları gibi temel konularda davranışsal içgörü takımları aracılığıyla uygulamalar yapmaktadır. Bu bağlamda, bahsi geçen ülkelerin dürtme uygulamaları incelenmiştir. Örnekler göstermektedir ki dürtme teorisi, çevre politikaları ve onunla alakalı sorun alanlarında oldukça anlamlı sonuçlar verebilmektedir. Bu başarılı uygulamalar, tezde yapılan deneylerin çevre politikalarıyla ilişkilendirilerek kurgulanmasında etkili olmuştur. Bu yüzden saha çalışmalarında müdahale alanları belirlenirken dünyada yaygın olarak kullanılan “yeşil dürtme”lere odaklanılmıştır. Devamında ise Türkiye bağlamında davranışsal yaklaşımların gelişimi ele alınarak, ulusal ve yerel düzeydeki uygulamalar ortaya konulmuştur. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi özelinde yapılan saha çalışmaları ile dürtme araçlarının bireysel davranışlar üzerindeki etkisi yerel düzeyde analiz edilmiştir. Bulgular, davranışsal kamu politikalarının yerel potansiyelini ortaya koyar niteliktedir.

Bu çalışmanın temel önermesi, davranışsal kamu politikalarının, özellikle dürtme teorisinin, yerel yönetimlerde uygulanabilir bir araç olduğu ve bu teoriyle çevresel sürdürülebilirlik gibi önemli kamu politikası hedeflerine katkı sağlamak amacıyla bireylerin davranışlarının etkili bir şekilde yönlendirebileceğidir. Tez, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi örneği üzerinden, dürtme uygulamalarının bireysel ve

toplumsal davranış değişiklikleri üzerindeki etkisini yerel düzeyde değerlendirerek bu önermeyi desteklemeyi hedeflemektedir.

Tez sonunda varılması öngörülen son noktalar aşığıdaki şekilde sıralanabilir:

- Sınırlı rasyonelliğe sahip olan insanın kamu politikalarına dair seçimlerinin bazı davranışsal müdahaleler aracılığıyla doğruya yönlendirilebileceğini Eskişehir ili Tepebaşı ilçesi ölçeğinde tespit etmek.
- Yerel düzeydeki kamu politikalarının davranışsal sorunlardan kaynaklanan problemlerini dürtme teorisi uygulamalarıyla azaltmak, bu politikaları daha işlevsel hale getirmek.

Çalışmanın Hipotezleri:

Bu çerçevede çalışmanın ana hipotezi “Kamu politikaları (yerel düzeyde), davranışsal yaklaşımın bir türü olan Dürtme Teorisi aracılığıyla güçlendirilebilir” şeklinde ifade edilebilir.

Alt hipotezler iste şu şekildedir:

- H1: Rasyonellik, yerel düzeyde insan davranışını tam anlamıyla modelleyemez.
- H2: İnsanlar kamu politikalarına dair tercihte bulunurken davranışsal birtakım müdahalelere ihtiyaç duyarlar.
- H3: Yerel ölçekte, insanların davranışlarını herhangi bir seçeneği yasaklamadan ya da ekonomik teşvikleri önemli ölçüde değiştirmeden, öngörülebilir bir şekilde değiştirmek mümkündür.
- H4: Yerel yönetimler tarafından yapılacak davranışsal müdahaleler aracılığıyla kamu politikaları güçlendirilebilir.
- H5: Dürtme araçları, bireylerin çevreye zarar veren davranışlarını değiştirme konusunda yerel düzeyde kabul edilebilir ve etkili sonuçlar doğurabilir.

Araştırma soruları ise hipotezlerden hareketle aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Davranışsal kamu politikalarının temel bileşenleri ve bu politikaların yerel yönetimlerdeki uygulanabilirliği nedir?
- Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nde gerçekleştirilen dürtme uygulamaları, bireylerin çevresel davranışlarını değiştirmede anlamlı bir etki yaratabilir mi?
- Türkiye'de yerel yönetimlerin davranışsal kamu politikalarını daha yaygın ve etkili bir şekilde uygulayabilmesi için hangi öneriler geliştirilebilir?

Çalışmanın Kapsamı:

Bu çalışma, dürtme teorisinin yerel yönetimlerdeki uygulamalarına odaklanmaktadır. Çalışmada, davranışsal kamu politikalarının kavramsal çerçevesi ve dürtme teorisi detaylandırılmış (Bölüm 1), davranışsal kamu politikalarının Dünya'daki gelişimi değerlendirilmiş olup dünyadan çeşitli uygulama örnekleri incelenmiştir. Devamınsa ise Türkiye'de davranışsal kamu politikalarının gelişimine yer verilmiştir (Bölüm 2).

Araştırmanın odak noktası, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nde gerçekleştirilen iki yeşil dürtme uygulaması olmuştur (Bölüm 3):

- Uyarılı Zamanlayıcı ile Su Tasarrufu Tasarımı
- Oylama Yöntemiyle Sigara İzmaritlerinin Yere Atılmasını Önleyici Tasarım

Çalışma, bu iki uygulamanın etkilerini analiz ederek davranışsal kamu politikalarının yerel düzeydeki uygulanabilirliği konusunda çıkarımlar sunmaktadır. Ayrıca, dürtme araçlarının bireylerin davranış değişikliği üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bulgular, Türkiye'deki diğer yerel yönetimlere de ışık tutabilecek öneriler geliştirilmesini sağlamaktadır.

Bu bağlamda, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nde gerçekleştirilen iki dürtme uygulaması, yerel yönetimlerde davranışsal kamu politikalarının pratik etkilerini anlamak adına somut bir zemin sağlamaktadır. İlk uygulama, su tasarrufunu

teşvik etmek amacıyla yapılmıştır. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'ne bağlı Mustafa Kemal Atatürk Su Sporları Merkezi'nde (SSM) bireylerin su tüketim davranışlarını incelemek üzere tasarlanmıştır. Deney grubu ve kontrol grubu olarak iki ayrı gruptan oluşan tasarımda, deney grubu duşlarına zamanlayıcı cihazlar ve uyarı levhaları yerleştirilmiş, kontrol grubu duşlarına ise herhangi bir müdahale uygulanmamıştır. Deneylere başlamadan erkek- kadın ve çocuk olmak üzere üç grup üzerinde ön izlemeler yapılmıştır. Erkek grup gözlemleri sonucunda duş sürelerinin istenilen aralıklarda olduğu, dolayısıyla davranışsal müdahaleye ihtiyaç duyulmadığı görülmüştür. Çocuk kullanıcıların hizmet personeli tarafından yönlendirilmesi/sınırlandırılması sebebiyle özgür karar alamadıkları görülmüştür. Bu yüzden çocuk gruplarının dürtmenin doğasına aykırı olduğu tespit edilmiştir. Bahsi geçen bu iki grup çalışma dışı bırakılmıştır. Deney kapsamında, su tüketim davranışlarında değişime ihtiyacı olan kadın kullanıcılara odaklanılmıştır. Deneyden önce, tüm katılımcıların su tüketim süreleri tarafımda kayıt altına alınmıştır. Deney sürecinde, bireylerin duş alma süreleri zamanlayıcı cihazlarla ölçülmüş, bireylerin de bu cihazlar aracılığıyla eğer isterlerse duş sürelerini görmeleri sağlanmıştır. Tarafımda kaydedilen tüm sürelerin litre karşılıkları da hesaplanmıştır. Su tüketimindeki azalma miktarı da litre cinsinden hesaplanmıştır. Veriler, bağımsız iki örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiş ve gruplar arası farkın istatistiksel anlamlılığı ortaya konmuştur. Deney grubundaki bireylerin duş sürelerinin kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede kısa olduğu görülmüştür. Deney sonucunda, su tüketiminde %46 oranında bir azalma sağlandığı tespit edilmiştir. Su miktarı dikkate alındığında ise kontrol grubunda ortalama 180 litre su kullanılmakta iken deney grubunda bu sayı 98 litreye düştüğü görülmüştür. Dolayısıyla dürtme müdahalesi ile duş başına 82 litre su tasarrufu sağlanmıştır. Çalışmanın ön bulguları zamanlayıcı cihaz ve uyarı levhaların etkisiyle bireylerin su kullanım sürelerini azaltma noktasında anlamlı değişimler yaşandığını göstermiştir. Bahsi geçen müdahalenin düşük maliyetli ve etkili bir davranışsal kamu politikaları aracı olduğu kanıtlanmıştır. Bu tür davranışsal müdahalelerin bireysel farkındalığı artırarak sürdürülebilir kaynak kullanımı yönünde önemli davranış değişikliklerine yol açabileceği görülmektedir.

İkinci uygulama, çevresel kirliliği azaltmayı hedefleyen bir yaklaşımla, sigara izmaritlerinin yere atılmasını önlemeye yöneliktir. Sigara içen bireylerin izmaritlerini yere atmaktan kaçınmalarını sağlamak için yaratıcı bir "oy verme" sistemi tasarlanmıştır. Bu sistemde bireyler, belirli temalardan ("Öğrenci kenti" veya "Turizm kenti") oluşan bir kutu üzerindeki oylama alanlarına izmaritlerini atarak eğlenceli bir şekilde geri bildirimde bulunabilmektedir. Deney, Tepebaşı Belediyesi sınırları içerisinde bulunan üç farklı konumda (Espark AVM, Kanatlı AVM ve Anne Heykeli karşısı) izlenmiş olup, sigara kullanıcısı olan bireyleri kapsamış ve farklı yaş gruplarından, sosyoekonomik arka planlardan çeşitli katılımcılar yer almıştır.

Deney sürecinde, şehrin çeşitli noktalarında yer alan bu kutularla yere ve kutuya atılan izmarit sayıları tarafımca kaydedilmiş, veriler lineer regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Her gün kutulardaki ve yere atılan izmarit miktarları belirlenmiş, ayrıca belediye personeli ve vatandaşlarla da bizzat görüşmeler yapılmıştır. Lineer regresyon modeli, yere ve kutuya atılan izmarit sayılarının zamana göre nasıl bir değişim gösterdiğini analiz etmek için kullanılmıştır. Modelde katsayıların anlamlılığı p-değerleri ile test edilmiş ve R-kare değerleri hesaplanarak modelin açıklayıcılık düzeyi ortaya konmuştur. Bu analizler, uygulamanın etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılmıştır. Oylama yöntemine dayalı izmarit kutuları, bireylerin çevreye duyarlı davranışlar sergilemesini sağlamıştır. Lineer regresyon analizleri, Espark ve Kanatlı AVM noktalarında yere atılan izmaritlerde anlamlı bir azalma, kutuya atılan izmaritlerde ise artış gözlemlendiğini ortaya koymuştur. Ancak Anne Heykeli bölgesinde anlamlı bir değişim bulunamamıştır. Bu sonuç, bölgenin sigara kullanımı açısından daha düşük yoğunlukta bir alan olmasından kaynaklanmıştır. Ek olarak, kutulara atılan izmarit sayılarının da yeterli seviyeye ulaşmadığı gözlemlenmiştir, bu da konum seçiminin değiştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, bireylerin davranışlarının oyunlaştırma yoluyla pozitif yönde etkilenebileceğini ve dürtme teorisinin bu alandaki potansiyelini kanıtlamıştır. Deney, çevresel farkındalık oluşturmanın yanında, bireylerin günlük

alışkanlıklarını değiştirmek için sosyal normlara dayalı eğlenceli bir yönlendirme de sağlamaktadır.

Her iki deney de davranışsal kamu politikası aracı olarak dürtme teorisinin etkinliğini ortaya koymuş ve kamu politikalarının etkili ve düşük maliyetli bir çözüm sunabileceğini göstermiştir.

Çalışma, bu iki uygulamayı detaylı bir şekilde analiz ederek, davranışsal kamu politikalarının yerel yönetimlerde nasıl uygulanabileceğini ve bu tür araçların etkisini artırmak için hangi faktörlerin dikkate alınması gerektiğini incelemektedir. Bulgular, dürtme teorisinin yerel yönetimlerde çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada etkili bir araç olduğunu bazı sınırlılıklara rağmen ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu uygulamalar üzerinden elde edilen deneyimler, Türkiye genelindeki yerel yönetimlere de bu alanda yol gösterici öneriler sunmaktadır.

Sonuç olarak bu tez, dürtme teorisinin yerel yönetimlerde uygulanabilir olduğunu, çevresel, ekonomik ve toplumsal hedeflere ulaşmada alternatif bir araç sunduğunu göstermektedir. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi uygulamaları üzerinden, davranışsal kamu politikalarının yerel bağlamlarda nasıl hayata geçirilebileceğine ve bu tür müdahalelerin etkinliğinin nasıl artırılabilenine dair önemli bulgular ortaya koymaktadır. Araştırma safhasında Türkiye'deki yerel yönetimlerde davranışsal kamu politikaları özelinde halihazırda uygulama eksiklikleri olduğu görülmektedir. Yapılan deneylerle bu alanın gelişimine de katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Tez, davranışsal kamu politikalarının etkinliğini artırmaya yönelik kuramsal ve pratik bir kapsam sunmaktadır.

1. BÖLÜM

KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ VE DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI'NIN BİR ARACI OLARAK DÜRTME TEORİSİ

Kamu politikaları, devletlerin toplumsal sorunlara çözüm üretmek ve vatandaşların refahını artırmak amacıyla geliştirdiği stratejik planlar ve müdahaleler bütünüdür. Tarihsel süreçte, kamu politikalarının gelişimi, devletin toplum ve ekonomi üzerindeki rolünün değişimiyle şekillenmiştir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Sanayi Devrimi'nin etkisiyle artan toplumsal talepler, devletin düzenleyici ve refah sağlayıcı bir aktör olarak daha etkin bir rol üstlenmesine neden olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısında refah devleti anlayışıyla kamu politikalarının kapsamı genişlemiş, ancak 1980'lerden itibaren neoliberalizmin yükselişiyle piyasa temelli yaklaşımlar daha fazla benimsenmiştir (Erat ve Alma Savaş, 2022)

21. yüzyılda, davranışsal iktisadın ortaya çıkışıyla birlikte, bireylerin karar alma süreçlerini etkileyen psikolojik ve sosyal faktörlerin politika yapım süreçlerine uyarlanması önem kazanmıştır. Davranışsal iktisat, bireylerin her zaman rasyonel davranmadığını ve kararlarının bilişsel önyargılar, duygular ve sosyal normlar gibi faktörlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, davranışsal kamu politikaları, bireylerin gerçek davranış kalıplarını dikkate alarak daha etkili ve uygulanabilir politika araçları geliştirmeyi amaçlamaktadır (Ecer, 2020).

Dürtme teorisi (*Nudge Theory*) de, davranışsal kamu politikalarının en dikkat çekici araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Thaler ve Sunstein tarafından geliştirilen bu teori, bireylerin seçim özgürlüklerini kısıtlamadan, onları daha faydalı kararlar almaya yönlendiren küçük ve nazik müdahaleleri ifade etmektedir (Sunstein, 2014).

Bu bölümde, kamu politikalarının gelişiminden yola çıkılarak, davranışsal kamu politikalarının ortaya çıkışı ve temel ilkeleri incelenmiştir. Ayrıca, dürtme teorisinin kamu yönetimi bağlamında nasıl bir araç olarak kullanılabileceği tartışılmıştır.

Davranışsal kamu politikalarının uygulanabilirliği, potansiyel katkıları, sınırlılıkları değerlendirilmiştir.

1.1. KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Sosyal bilimlerde birçok kavramın açıklanmasında olduğu gibi, kamu politikası da farklı tanımlar ile ifade edilmiştir. Kamu politikası çalışmalarının öncüsü kabul edilen Lasswell (1970) kamu politikasını “amaçların, değerlerin ve uygulamaların projelendirilmiş programı” olarak tanımlamaktadır.

Kamu politikasını tanımlayabilmek için özellikleri şu şekilde derlenmiştir (Yıldız ve Sobacı, 2013):

- Kamu politikası rastlantısal değildir, amaç ve hedef yönelimlidir.
- Kamu politikaları politik sistemdeki yetkililerce oluşturulur, uygulanır ve denetlenir.
- Kamu politikaları bir sürece (hükümet faaliyetlerinin ve kararlarının bütününe) işaret eder.
- Kamu politikaları karardan daha geniş ancak kararı da kapsayan bir süreç ifade eder.
- Kamu politikaları hem hareket etmeyi hem de etmemeyi (hareketsizliği) kapsamaktadır.
- Kamu politikaları uygulama sonuçlarına bağlı olarak değişime tabi olabilir.
- Kamu politikaları probleme yönelik bir cevap, talebe yönelik bir üründür.

Bu özelliklerinden hareketle “*kamu yönetimi disiplininin eyleme ve sorun çözmeye dayalı ve uygulama odaklı bir alt kümesi olan kamu politikası, hükümet faaliyet ve kararlarının bütününe içeren, tüm eylem ve eylemsizlikleri kapsayan probleme yönelik bir cevap talebe yönelik bir ürün*” olarak ifade edilebilir (Yıldız vd., 2016).

Levander (2010, s. 68), kamu politikasını, belirli bir sorun ya da birbiriyle bağlantılı bir dizi sorunu ele almak amacıyla kamu otoriteleri tarafından benimsenen bir eylem veya eylemsizlik planı olarak tanımlamıştır. Ayrıca, bu yaklaşımın özel bir mesele olmaktan çıkarak, sorunlara entelektüel bir disiplinle yaklaşma gerekliliğini vurguladığını belirtmiştir. Kamu politikasını tanımlama ve uygulamasıyla özetleyen Levander, bunu "karşımızdaki sorunu çözmek için ne yapacağız?" sorusuna indirgemıştır. (Levander, 2010, s. 66). Kamu politikasının "siyasi otoritelerin aldığı bağlayıcı kararlar benzer ya da yinelenen durumlarda alınması gereken önlemlerin takdir hakkı alanını daraltan genel ilke ya da kurallar" (Ergun, 2004, s. 302) gibi literatürde başka pek çok tanımı daha bulunmaktadır.

Kamu kurumlarının kamu politikası üretirken yaptığı temel iş, karmaşık sorunlara yanıt üretmektir. Bu sorunları çözme(me) kısaca kamu politikası sürecini oluşturmaktadır.

Kamu politikalarının geleneksel temelleri oluşturulurken klasik iktisadın "homoeconomicus" kavramından hareketle bireylerin rasyonel ve kendisinin karını maksimize edeceği öngörülmüştür. Bu yüzden ceza ve teşvik mekanizmaları olmak üzere iki temel araç politika yapımında sıklıkla kullanılmıştır. Herbert Simon'un (1997) "sınırlı rasyonalite" kavramıyla bireylerin bilgi eksikliği, zaman kısıtlamaları ve bilişsel önyargılar gibi sınırlayıcıları olduğu görülmektedir. Kamu politikalarının bireylerin davranış kalıplarına uygun öneriler getiremediği durumlarda, teşvik ve cezalandırmanın uyumsuzluk ve kaçınmaya yol açtığı görülmektedir. Bu tür mekanizmaların sürekli denetim maliyetleri de yüksek olduğundan sınırlı kaynaklarla sürdürmek zorlayıcı olabilmektedir.

Süreç içerisinde devletler ve kamu otoriteleri kendilerini bir açmazın içinde bulabilmektedir. Bu açmazlar ile bir yandan kamu politikasının sorumlu olduğu alanlar artıp, müdahale alanları genişlerken; diğer yandan kamu politikalarına uyumlanma konusunda ceza ve teşvikler yetersiz kalmaktadır. Bu noktada kamu politikaları deneysel psikoloji, sosyal psikoloji ve bilişsel psikolojinin gelişimi ile davranışsal yaklaşım tarafından desteklenmiştir (Halpern, 2015, s. 9).

Davranışsal iktisadın, sosyal ve bilişsel psikolojinin pratik gündemi kamu politikalarının açmazları için de etkili olmaya başlamıştır.

Kamu politikalarının gelişimi, devletin toplumsal sorunlara yanıt verme biçimindeki değişikliklerle yakından ilişkili olduğundan; davranışsal bilimlere dayanan yenilikçi yaklaşımlar, kamu politikalarının daha etkili ve sürdürülebilir bir şekilde uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Bu noktada davranış bilimlerinin kamu politikaları ile olan ilişkisine bakmak yararlı olacaktır.

1.2. DAVRANIŞ BİLİMLERİNİN KAMU POLİTİKALARINA UYGULANMASI SÜRECİ VE TAMAMLAYICI KAVRAMLAR

Davranışsal kamu yönetimi, vatandaşların, kamu çalışanlarının ve seçilmiş yetkililerin algı, tutum ve davranışlarının altında yatan psikolojik süreçlere odaklanan bir yaklaşım olarak kamu yönetimi literatüründe önemli bir yer tutmaktadır. Bu yaklaşımın mimarlarından biri olan Herbert Simon, özellikle kamu yönetimi ile psikoloji arasındaki güçlü ilişkiyi vurgulamış ve bireylerin rasyonel olmayan karar alma biçimlerini anlamamanın önemine dikkat çekmiştir. Simon (1997), klasik yönetim teorilerinin rasyonellik varsayımını eleştirerek, karar alma süreçlerinin bilişsel sınırlamalar, bilgi eksikliği ve çevresel faktörlerden etkilendiğini öne sürmüştür. Ona göre, yönetim bilimlerinin temel ilgisi, insan davranışının rasyonel ve rasyonel olmayan yönleri arasındaki sınırını anlamak olmalıdır. Simon (1997), bu bağlamda, yönetim biliminin iki ana boyutunu tanımlamıştır:

- Teorik boyut: İnsanların örgütlenmiş gruplar halinde nasıl davrandıklarını anlamaya odaklanmaktadır. Bu boyut, yönetim sosyolojisi olarak adlandırılırken, bireylerin örgütlerdeki davranışlarını inceleyen sosyal bilimlere dayanmaktadır.
- Pratik boyut: İnsanların kıt kaynaklarla idari hedeflere ulaşmak için nasıl davranacaklarına dair öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu boyut,

uygulamalı yönetim sorunlarını ele almakta ve etkili yönetim stratejileri geliştirmeye yönelik çalışmaktadır.

Simon'un çalışmalarında bu iki boyutun etkileşimi vurgulanmış ve kamu politikalarının yalnızca teknik bir süreç değil; aynı zamanda insanların psikolojik ve sosyal gerçekliklerini de göz önüne alması gerektiği belirtilmiştir. Simon sınırlı rasyonalite (*bounded rationality*) kavramıyla, bireylerin karar alma süreçlerinin, ideal rasyonalite yerine çevresel ve bireysel sınırlamalarla şekillendiğini öne sürerek, kamu yönetiminde devrim niteliğinde bir perspektif sunmuştur (Simon, 1997). Bu perspektifin de katkısıyla, kamu politikalarının uygulama sorunlarına çözümler getirecek yeni stratejiler benimsenmesinin önü açılmıştır. Politika araçları davranışların değiştirilmesi için müdahale yöntemleri ile gelişirken yanıtlanması gereken temel sorulardan birisi, davranışların değiştirilmesine neden ihtiyaç duyulacağı olmuştur.

Politika yapıcılar; toplumsal sorunlara çözüm üretmek, rasyonel olmayan kararları düzenlemek, sosyal normları güçlendirmek, sürdürülebilir çözümler sunmak gibi birçok nedenle vatandaşların davranışlarını değiştirmek istemektedirler. Örneğin, insanlar sağlık hizmeti sistemine maliyet yükleyen kötü sağlık tercihleri yapabilmekte ya da çevreye zarar veren faaliyetlerde bulunabilmektedir. Davranışı değiştirmeye çalışırken, ekonomideki klasik araçlar ceza ve teşvik mekanizmaları olarak bilinmektedir. Ceza, çöp atmayı yasaklayan ve ihlaller için para cezası uygulayan bir yasa olabilirken; teşvik ise yakıt tasarruflu bir araba kullanımı için verilen vergi indirimini olabilmektedir. Cezaların ve teşviklerin etkinliği, bağlama göre değişiklik göstermektedir. Ancak genel anlamda, bu önlemlerin hükümetlere yadsınamayacak maliyetleri olmaktadır. Teşviklerin finanse edilmesi gerekmektedir ve bu, doğrudan gelir kaybına yol açmaktadır. Para cezaları ise artan denetim maliyetleri ve gönüllü uyumun azalması gibi dolaylı maliyetler getirebilmektedir (Thomas vd., 2021, s. 577).

Kamu politikalarında davranışsal yaklaşıma neden ihtiyaç duyulduğunun cevabı Thaler ve Sunstein'in "iktisadiler ve insanlar" ayrımında da görülmektedir. Bu ayrım davranışsal kamu politikalarının temel dayanaklarından birini

oluşturmaktadır. Bu ayırım, geleneksel ekonomi teorilerinin varsaydığı rasyonel birey modeli ile gerçek hayatta bireylerin karar alma süreçlerinde karşılaşılan irrasyonaliteyi karşılaştırmaktadır.

Thaler ve Sunstein'e göre "*econlar* (iktisadiler)" geleneksel ekonomik modellerin varsaydığı bireylerdir. *Econlar*, her zaman rasyonel davranan, tam bilgiye sahip olan ve çıkarlarını maksimum düzeyde optimize eden kararlar almaktadırlar. Bu varsayıma göre, insanlar tüm seçenekleri değerlendirerek en iyi seçeneği belirleyebilmektedir. Kamu politikalarında *econlar* varsayımı, düzenlemelerin bireylerin kendi çıkarlarını zaten anlayacağı ve buna göre hareket edeceği ön kabulüne dayanmaktadır (Thaler, 2013, s. 29).

"İnsanlar" ise gerçek hayattaki bireylerdir. İnsanlar, bilişsel sınırlamalar, önyargılar, bilgi eksikliği ve duygusal faktörler nedeniyle her zaman rasyonel davranmamaktadırlar. İnsanlar, karar alma süreçlerinde hata yapabilirler, kısa vadeli kazançlara odaklanabilirler veya sosyal normların etkisinde kalabilirler. Örneğin, sigara içmenin zararlı olduğunu bilse de bu davranıştan vazgeçemeyen bireyler veya enerji tasarrufu için daha pahalı bir seçeneği reddeden kişiler insanlar kategorisine girmektedir.

Son yıllarda, davranışsal yaklaşım üzerine çalışan akademisyenler, kamu politikalarına uyumlanma konusunda ceza ve teşviklere alternatif yöntemler önermişlerdir. Hükümetler de, kamu politikalarını teşvik etmenin maliyet etkin yollarını aradığından davranışsal yöntemleri denemiş ve benimsemişlerdir. Bu bağlamda dünyada birçok ülkede, Sosyal ve Davranış Bilimleri Takımları (*Social and Behavioral Sciences Team*) ve Davranışsal İçgörü Takımları (*Behavioral Insights Team*) kurulmuştur (Dewies vd., 2022, ss. 54-55). Bu birimlere ve ilgili kavramlara ayrıca yer verilecektir.

1.2.1. Davranışsal İktisat ve Kamu Politikalarında Davranışsal Yaklaşım

Davranışsal iktisat, geleneksel iktisat teorilerini zenginleştiren ve insanların ekonomik kararlarını anlamaya yönelik daha bütünsel bir yaklaşım sunan bir disiplindir. Bu disiplin, insan davranışlarının rasyonel olmadığını ve bilişsel yanılılardan, duygulardan ve sosyal faktörlerden etkilendiğini vurgulamaktadır.

Davranışsal iktisat alanında önemli kilometre taşları, bu alandaki çalışmalarıyla Nobel Ekonomi Ödülü alan bilim insanlarının katkılarıyla şekillenmiştir. 1978, 2002, 2017 ve 2019 yıllarında Nobel Ekonomi Ödülü alan ve davranışsal iktisada önemli katkılarda bulunan bilim insanlarının çalışmalarını incelemek, gelişimi kronolojik olarak anlamak adına yararlı olmaktadır. Nobel Ödüllerini Ekonomi alanında alan Simon, Kahneman, Thaler, Banerjee, Kremer ve Duflo'nun katkılarına bakıldığında ekonomi ve davranışsal yaklaşım ilişkisinin gelişimi açıkça görülmektedir (Lindbeck, 2007).

1900'lü yılların ilk çeyreğinde çalışmalarını yürüten klasik örgüt kuramcıları yaklaşımları gereği örgütleri kapalı bir sistem olarak kabul etmiş ve insanı rasyonel bir canlı olarak kabul ederek verimliliği ve kârı maksimize etmeye çalışan mekanik bir örgüt tasarımına odaklanmıştır. Neoklasikler de amaç anlamında klasiklerden çok da farklı bakış açısına sahip olmamışlardır. Ancak neoklasikler insan davranışını belirleyen psikolojik ve sosyolojik bazı unsurları tespit etmişlerdir. Klasiklerin gayri şahsi, rasyonel ve mekanik örgüt tarzlarının aksine neoklasiklerin davranışçı incelemeyi merkeze alan çalışmaların sonucunda sınırlı rasyonellik kavramına ulaşılmıştır. Rasyonel karar verme modeli için en önemli eleştirilerden sınırlı rasyonelite, bir kararla karşı karşıya kalan yöneticinin tüm muhtemel alternatifleri incelemeyerek karar almayı basitleştirmesini sağlamaktadır. Herbert Simon, 1978 yılı Nobel Ekonomi Ödülü'nü "sınırlı rasyonellik" kavramını iktisat teorisine kazandırmasıyla almıştır. Simon, bireylerin rasyonel kararlar alırken bilgi ve zaman kısıtlamalarıyla karşı karşıya kaldığını savunmuştur. Bu yaklaşım, insanların her zaman en iyi kararı vermek için gerekli tüm bilgilere sahip olmadığını ve dolayısıyla rasyonel

olmadıklarını vurgulaması yönüyle davranışsal iktisadın temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir (Angner ve Loewenstein, 2006).

Daniel Kahneman ise 2002 yılı Nobel Ekonomi Ödülü'nü "psikolojik araştırmaların ekonomik bilimlerle entegrasyonu" konusundaki çalışmalarıyla almıştır. Kahneman'ın çalışmaları, insanların karar verme süreçlerinde bilişsel önyargılara ve sezgisel düşünme tarzlarına nasıl başvurduklarını ortaya koymaktadır. Özellikle, "Beklenti Teorisi" ile risk ve belirsizlik altında nasıl kararlar alındığını açıklamaktadır. Kahneman'ın çalışmaları, iktisat teorisinin insanların ekonomik davranışlarını daha gerçekçi bir şekilde yansıtması adına yararlı görülmektedir (Kahneman, 2015).

Richard Thaler, Nobel Ekonomi Ödülü'nü "davranışsal iktisat alanındaki katkıları" nedeniyle almıştır. Thaler, insanların ekonomik kararlarında sıkça irrasyonel davrandıklarını ve bu irrasyonelliğin sistematik olarak tahmin edilebilir olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmaya da konu olan "Dürtme" (*Nudge*) teorisi ile tanınan Thaler, bireylerin daha iyi kararlar almasına yardımcı olmak için tasarlanmış küçük teşviklerin ve müdahalelerin önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, kamu politikalarında geniş bir uygulama alanı bulmakta ve bireylerin refahını artırmayı amaçlayan politika araçlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Thaler ve Sunstein, 2017).

Abhijit Banerjee, Esther Duflo ve Michael Kremer ise, 2019 yılı Nobel Ekonomi Ödülü'nü "küresel yoksullukla mücadelede deneysel yaklaşımlar geliştirmeleri" nedeniyle almışlardır. Bu grup, sahada yapılan deneyler yoluyla yoksulluğun nedenlerini ve çözüm yollarını anlamak için yeni yöntemler geliştirmiştir. Davranışsal iktisat ve kamu politikalarına yansımaları, özellikle yoksullukla mücadelede etkili politikaların nasıl oluşturulabileceği konusunda önemli çıkarımlar sağlamıştır. Banerjee ve Duflo'nun çalışmaları, kamu politikalarının tasarımında davranışsal içgörülerin önemini vurgularken ve bu alanda daha hedeflenmiş ve etkili müdahalelerin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerine de yoğunlaşmaktadır (Lindbeck, 2007). Bu bilim insanlarının çalışmaları, davranışsal iktisat disiplininin gelişmesine büyük katkı sağlamış ve kamu

politikalarının daha insan odaklı ve etkili bir şekilde tasarlanmasına yardımcı olmuş ve olmaktadır. Bu bakış açısı, bireylerin gerçek hayattaki davranışlarını ve karar alma süreçlerini daha iyi anlamamıza olanak tanımaktadır.

Kamu politikalarında davranışsal yaklaşım, insan davranışını daha iyi anlamak ve daha bilimsel yöntemlerle davranış değişikliğini teşvik etmek ihtiyacından gelmektedir. Hem kamu politikası uygulayıcıları hem de araştırmacılar, 'davranışsal içgörüler' kavramını benimseyerek, bu alanda yüksek seviyede politika girişimlerinin ve disiplinler arası araştırmaların artmasına alan açmaktadırlar (OECD, 2017). Bununla birlikte, davranış ekonomisine yönelimin felsefi temellerini sorgulayan, davranışsal müdahaleleri eleştiren ve bu içgörülerin politika yapımında geniş kapsamlı uygulanabilirliğini tartışan eleştirel literatür de beraberinde gelişmektedir.

İlk keşif ve merak evresinden sonra, davranışsal içgörülerin kamu kurumlarında karar alma süreçlerine nasıl entegre edileceği, bu çalışmaların nasıl uygulanacağı ve politika döngüsünün farklı aşamalarında davranışsal içgörülerin potansiyel sınırlamaları gibi sorulara yönelmişlerdir. Davranışsal içgörüler, politika tasarımının geç aşamalarında uygulanmakta, ağırlıklı olarak uygulama ve uyum süreçlerini iyileştirmek için kullanılmaktadır. Politika döngüsünün sonunda, bu içgörüler uygulamanın etkinliğini değerlendirmek ve işe yarayan veya yaramayan dersleri politika tasarımının erken aşamalarına aktarmak için kullanılabilir, bu da sorunların uygulama aşamasında düzeltilmesi gerekliliğini azaltmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2017). Davranışsal içgörüler, artık geçici bir moda olarak görülmemekte, dünyanın birçok ülkesinde ve çeşitli sektörlerde kök salmış önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Tüketici koruması, eğitim, enerji, çevre, finans, sağlık ve güvenlik, işgücü piyasası politikaları, kamu hizmeti sunumu, vergiler ve telekomünikasyon gibi çeşitli alanlarda uygulanan vaka çalışmaları literatürde dikkat çekmektedir. Kamu kurumlarının etkinliğini artırmak için resmi kurallar ve uygulamalara davranışsal içgörüler uygulanmaktadır (OECD, 2017).

1.2.2. Seçim Mimarisi

Klasik ekonomi teorilerinin varsaydığına aksine insanlar her zaman en mantıklı kararları alamazlar. Tüm bilgileri analiz edip en rasyonel olana karar veremezler. Bu, insanın kaçınılmaz bir özelliği olduğundan tasarımların insan tabiatına göre kurgulanması ihtiyacı doğmaktadır. Thaler ve Sunstein de seçim mimarisi kavramını bu ihtiyaca cevap olarak ortaya koymuşlardır. Bu düşünürler, para, sağlık, özgürlük, pazarlama gibi pek çok temel konunun bireyin ve toplumun faydasını sağlayacak şekilde sistematize edilebileceğini belirtmişlerdir (Thaler ve Sunstein, 2017). Yalnızca seçeneklerin nasıl sunulacağına seçime yön vereceğini, seçim mimarisinin, politika yapıcılar tarafından bireylerin seçme hakkına saygı duymak koşuluyla toplumsal faydayı arttırmak için yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Dürtme teorisinin altında yatan fikir de seçim mimarisidir. Bu yüzden Thaler ve Sunstein insan davranışlarını tahmin ederek seçenekleri yasaklamadan ya da insanların muhatap olduğu ekonomik teşvikleri fazla değiştirmeden yönlendiren seçim mimarisini de dürtme olarak tanımlamışlardır. Özetle insanların hayatlarını iyileştirebilmek adına onları doğru seçimlere doğru dürtmek gerekmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017). Burada seçimi insanlar adına yapmak zorunda kalan kişilere seçim mimarı denmektedir. Mimarlar süreçleri insanların davranışlarını şekillendirecek şekilde detaylı incelerken; onlar adına kararlar vermekte ve nihai yararı bu şekilde tesis etmektedir. Bahsi geçen seçim mimarları kamu politikası yapıcıları olabileceği gibi; market raflarını tasarlayan bir personel, hastasına alternatif tedavileri sunan doktor da olabilmektedir. Başka bir ifadeyle bu bireyler de farkında olmasalar da birer seçim mimarlarıdır. Burada kavram olarak mimar kullanılması da tesadüfi değildir. Nasıl ki mimarlar bir binanın tasarımını oluşturuyorsa, seçim mimarları da karar alma süreçlerini şekillendiren bağlamın tasarımını yaparlar. Mimarlar ile bir başka benzerlik ise tasarımın tarafsız olamayacağıdır (Hansen ve Jespersen, 2013). Burada seçim mimarları (örneğin politika yapıcıları) önemli bir sorumluluk aldıklarının farkında olmalıdırlar ve savunamayacakları bir tasarımı uygulamamalıdırlar. Buna John Rawls'un "adalet

sistemi” denmektedir. Rawls (1999) hakkaniyet olarak adaletin, her vatandaşın desteğini kazanabilecek makul bir siyasi adalet anlayışı olduğunu savunmaktadır. Ona göre devlet, en başta vatandaşlarına saygı duymalıdır. Eğer kamuoyunda savunamayacağı politikalar yürütüyorsa, bu durum devletin kendi amaçları doğrultusunda vatandaşlarını manipüle ettiği anlamını taşımaktadır. İnsanlara yalan söyleyen biri, onları araç olarak kullanıyor demektir. Adalet ilkesine dayanan politikaların toplum tarafından mutlaka kabul edilmesi garanti edilemez. Thaler ve Sunstein da bu belirsizliğe dikkat çekerek, belirli durumlarda daha proaktif yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Thaler ve Sunstein, organ bağışını artırmak amacıyla varsayılan seçeneğin değiştirilmesi gibi durumlarda, devletin bu müdahaleyi topluma açıklamasında herhangi bir sakınca olmadığını savunmaktadır.

Benzer şekilde, çerçeveleme yoluyla daha bilinçli seçimlerin teşvik edilmesinde, devletin kullandığı yaklaşımı ve uygulamalarını açıklamasında bir sakınca olmadığını savunmaktadır. (Thaler ve Sunstein, 2017).

Seçeneklerin varlığı, başlangıçta insanlar için olumlu görünse de kararsızlığa yol açabilir ve yanlış kararlar almalarına neden olabilir. Bu nedenle, daha iyi davranışları teşvik etmek adına seçim mimarlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Sunstein, 2015). Burada kullanılan "daha iyi davranış" kavramı, soyut ve göreceli bir nitelik taşıdığı için eleştiriye açıktır. Ayrıca, yönlendirme uygulamalarının etik olmadığına dair itirazlar da literatürde yer almaktadır.

Dürtme kuramının önde gelen isimlerinden Cass R. Sunstein, 2015 tarihli makalesinde seçim mimarisinin etiği üzerine bazı görüşler öne sürmektedir. Sunstein (2015), seçenek mimarisine yönelik itirazların anlamsız olduğunu savunmaktadır; zira ona göre seçenek mimarisinden kaçınılması mümkün değildir. Doğa, hava durumu, gelenek ve görenekler, kendiliğinden oluşan düzenler ve görünmez eller gibi unsurlar, hepsi birer seçenek mimarıdır ve bireyleri kaçınılmaz olarak dürtmektedir. Özel sektör ve hükümetler de bu bağlamda sürekli olarak bireyleri dürtmekte ve yönlendirmektedir. Bu nedenle, seçim mimarisi olgusuna karşı genel bir itirazda bulunmak Sunstein'e mantıklı

gelmemektedir. Ancak belirli dürtmelere, yönlendirmelere dair endişe duymak ve itiraz etmek makul bir tutum olarak görülmektedir (Sunstein, 2015).

Thaler ve Sunstein (2017) “Dürtme: Sağlık, Refah ve Mutluluk Hakkında Kararları İyileştirmek” adlı eserinde seçim mimarisini anlatırken altı iyi seçim mimarisi taslağı da geliştirmişlerdir. Bunu, hatırlatıcı olması adına da bir akrostiş ile sunmuşlardır.

- i(N)centives (teşvikler)
- (U)nderstanding mappings (planlamayı anlamak),
- (D)efault effect (varsayılan seçenekler),
- (G)ive feedback (geri bildirimde bulunmak),
- (E)xpect error (hata payını hesap etmek),
- (S)tructure complex choices (karmaşık seçimleri yapılandırmak)

Satır başlarındaki büyük harfler, küçük bir istisna dışında alındığında İngilizce’de “dürtmeler” anlamına gelen “NUDGES” kelimesini oluşturmaktadır. Onlara göre Seçim mimarları bu NUDGES’a dikkat ederek tasarladıkları politikalarda daha iyi sonuçlar geliştirebileceklerdir. Sunstein ve Thaler (2017) Dürtme: Sağlık, Refah ve Mutluluk Hakkında Kararları İyileştirmek kitabında bu altı taslağı örneklerle somutlaştırarak anlatmışlardır.

1.2.2.1. Varsayılan Seçenekler

İnsanlar bir konuda seçme aşamasına geldiklerinde tedirgin eden, dikkati dağıtan birçok unsurla karşılaşabilmektedir. Bu tür durumlarda bireyler, genellikle en az çaba gerektiren veya kendilerini zorlamayacaklarını düşündükleri seçeneğe yönelme eğilimindedirler. Örneğin yazılım konularında, insanlar genellikle sıkıntı yaşamamak için varsayılan seçeneği tercih etme eğilimindedir. Ancak bu durum, oluşturulan seçimlerin her zaman bireylerin yararına olmayabileceğini

göstermektedir. Ya da dergi aboneliklerinin otomatik olarak yenilenmesi, bireylerin aslında okumayacakları dergilere yıllarca abone kalmalarına yol açabilir. Bu durum, seçim mimarisinin her zaman kullanıcıların yararına değil, bazen üreticinin çıkarları doğrultusunda tasarlanabileceğini ortaya koymaktadır. (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 110-111).

Türkiye’de bireysel emekliliğe otomatik katılımın olması da varsayılan seçimin en güzel örneklerinden biridir. 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa 2016 yılında eklenen ek madde ile çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dâhil edilmesi hükmü getirilmiştir (Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2016). Bu düzenleme ile işverenlerin, çalışanların rızasını almaya gerek duymaksızın, onları doğrudan Bireysel Emeklilik Sistemine (BES) dahil etmesi hükme bağlanmıştır. Bu yöntemle cayma hakkı mevcut olsa bile, bir seçim yapmayı planlamayan ya da karar sürecine katılmayan bireyler için, seçim mimarisi genellikle karar verme sürecini kolaylaştıracak düzenlemeler ve yönlendirmeler sunmaktadır.

1.2.2.2. Hata Payını Hesap Etmek

İnsan, doğası gereği hata yapmaktadır. İyi tasarlanmış sistemlerin seçim mimarisinin temel görevlerinden biri de hatayı önceden tahmin ederek önleyici tasarımlarda bulunmaktadır. Bu durumun en güzel örneklerinden biri Google’ın geliştirdiği bir uygulamadır. Birçok kişi, günlük yaşamında ve iş hayatında e-posta gönderirken ekten bahsetmesine rağmen eki eklemeyi sıklıkla unutmaktadır. Google, bu tür hataların yaygınlığını göz önünde bulundurarak, e-posta metninde "ek" kelimesi geçtiğinde ancak dosya eklenmediğinde, gönderimden önce bir hatırlatma mesajı göstererek kullanıcıyı uyarmayı mümkün kılmıştır. Bu tür örnekler çoğaltılabilir; ancak burada çıkarılması gereken temel ders, seçim mimarlarının tasarımlarını oluştururken olası insan hatalarını dikkate almasının, hedeflenen sonuçlara ulaşmada önemli bir avantaj sağlayabileceğidir. (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018, s. 85).

1.2.2.3. Geri Bildirimde Bulunmak

Birçok insan, eylemlerine yönelik olumlu ya da olumsuz geri bildirimlere ihtiyaç duyar, çünkü bu geri bildirimler bireysel gelişimin temel unsurlarından biridir (Thaler, 2013, s. 118). Binek araçlarda lastik basıncı düştüğünde otomatik sistemin kullanıcıyı uarması, cep telefonunun şarjı azaldığında bir bildirim göndermesi veya su tüketimimize dair uyarıcı sinyaller veren bataryalar, geri bildirim mekanizmalarına örnek olarak gösterilebilir. Bu noktada kritik görülen seçim mimarlarının hedef kitlesini tanıması ve yeterince uyarıda bulunmasıdır. Uyarıların sıklığı arttıkça dikkate alınma oranının düşeceği unutulmamalıdır.

1.2.2.4. Planlamayı Anlamak

Bazı seçimler, örneğin dondurma seçimi, oldukça basit ve kolaydır. Buna karşın, tedavi türüne karar vermek gibi hayati önem taşıyan seçimler, bireyler için oldukça karmaşık ve zorlayıcı bir süreç haline gelebilmektedir. Bu tür kararlar, genellikle daha fazla düşünmeyi, araştırmayı ve bazen profesyonel danışmanlık almayı gerektirmektedir. Thaler ve Sunstein dondurma örneğinden hareketle seçim ile güzel lezzet arasındaki ilişkiyi planlama olarak ifade etmektedirler. Dondurmaya karar vermek ile hastalığın tedavi türü konusunda seçimde bulunmak, birbirinden çok farklı şeylerdir. Kanser hastalığı örneği üzerinden değerlendirildiğinde bir hastaya ameliyat, kemoterapi, gözetim altında bekleme gibi üç farklı tedavi seçeneğinin sunulduğunda; her bir seçeneğin olumlu ve olumsuz yönlerini dikkate almak, hastanın muhtemel sonuçlara daha bilinçli bir şekilde yönelmesini sağlayabilir. Bu kapsamda iyi bir seçme mimarisi sistemi, insanların planlama yeteneğini geliştirmekte ve daha iyi seçimler yapmasını sağlamaktadır (Thaler, 2013, ss. 120-121).

Benzer bir durum teknolojik aletlerin alımında da yaşanabilmektedir. Dijital kamera almaya karar verme sürecinde olan bir kişi, genellikle daha yüksek çözünürlüğe sahip bir cihaza yönelmektedir. Ancak o cihaz ile çekilen fotoğraflar arşivlenmek istendiğinde; bu dosyalar depolama alanında daha fazla yer

kaplamaktadır. Bu cihazlarda yüksek çözünürlüğün düşürülmesiyle elde edilecek maliyet tasarrufu ve depolama avantajının farkına varılması önemlidir. Ancak bu süreçte satın alma kararını bütçe planlamasıyla uyumlu hale getirme konusunda zorluklar yaşanabilir. Ödeme yöntemlerinin karmaşıklığı da zaman zaman benzer sorunlara yol açabilmektedir.

1.2.2.5. Karmaşık Seçimleri Yapılandırmak

Bir konuya ilişkin seçim yapılırken; karar verme mekanizmaları her zaman basit ve doğrudan bir şekilde işlemeyebilir. Az sayıda seçenek arasından karar vermek genellikle daha kolaydır; ancak seçeneklerin artması durumunda karar verme süreci karmaşıklaşabilir ve birey için zorlayıcı hale gelebilir. Bu durumları basitleştirmenin temel stratejisi yapılandırmaktan geçmektedir. Öncelikli kriterleri belirlemek, üst limit koymak, filtrelemek gibi stratejiler, alternatifler içerisinde daha iyi olana yönelmeyi sağlamaya yardımcı olmaktadır. Örneğin bir araba satın almak istendiğinde, markası, üretim yılı, mevcut kilometresi, bulunduğu şehir, teknik özellikleri, fiyatı gibi çeşitli ölçütler üzerinden bireysel önceliklere göre filtreleme yapmak, binlerce seçenek arasından daha kolay ve kişiye özel bir değerlendirme yapılmasını sağlayabilir (Thaler ve Sunstein, 2017).

1.2.2.6. Teşvikler

Teşvikler, ekonomistlerin de ele aldığı seçim tasarımlarından biri olarak kullanılmaktadır. Thaler ve Sunstein geleneksel ekonominin ele almadığı ya da ihmal ettiği faktörler üzerinde dururken; standart ekonomik faktörleri reddetmemektedir. Düşünürler, arz-talep yasasını da kapsayan bir teşvik mekanizmasının tasarlanmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır. Onlara göre akıllı mimarlar doğru teşvikleri doğru insanlara belirlerken; temelde dört soru sormaktadırlar. Sorular: “Kim kullanır? Kim seçer? Kim öder? Kim yararlanır?” şeklinde sıralanmıştır (Thaler ve Sunstein, 2017).

Kaliteli ürünler doğru fiyatlarla sunulduğunda, bireylerin bu ürünleri tercih etmesi teşvik edilebilir. Ancak kötü ürünlerin olduğu piyasada bu tam anlamıyla mümkün olmamaktadır. Günlük hayatta yolunda gitmeyen hadiseler yaşanmakta ve teşvik çatışmaları ortaya çıkmaktadır. Bu duruma ABD sağlık sigorta sistemi en iyi örneklerden biridir. Bu sistemde tedaviler doktorun istediği şekilde yapılmakta ve sigorta da tedavi masraflarını ödemektedir. Ancak, bu süreçte ilaç firmaları ve yanlış tedavi savunusu yapan avukatlar gibi birçok aktör de bu etkileşim ağında yer almakta ve sistemin işleyişini karmaşıktırabilmektedir. Farklı katılımcıların (ilaç mümessilleri, avukatlar) farklı teşvikleri ile hasta ya da doktor için ideal olmayan sonuçlar doğabilmektedir. Ayrıca insanlar bazı konularda kazanç ve kayıplara aynı oranda dikkat çekilmesini isteyebilmektedir. Bir spor kulübünde yakılan kaloriyi göstermenin yanı sıra tüketilen gıdaları görselleştirmek ne kadar önemliyse; spor sonrası yakılan kalorinin ardından hangi besinlerin tüketilebileceğini göstermek de oldukça önemli bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018).

1.2.3. Liberal Yönlendirme (Özgürlükçü Babalık)

Liberal yönlendirme başka bir ifade ile liberter paternalizm ilk defa Richard Thaler ve Cass Sunstein tarafından üretilen ve kullanılan bir kavramdır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018, s. 88). İlk kez 2003 yılında yayımlanan "*Libertarian Paternalism*" adlı makalede dile getirilmiştir (Thaler ve Sunstein, 2003a).

Seçim mimarisinin, politika yapıcılar tarafından bireylerin seçme hakkına saygı duymak koşuluyla toplumsal faydayı arttırmak için yapılmasını "Liberal Yönlendirme" olarak ifade etmişlerdir (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 4-6).

Bahsi geçen makalede, zorlama olmaksızın işleyen ve bireyleri daha iyi tüketim ve yaşam tarzı seçimleri yapmaya yönlendirmeye çalışan, ancak daha katı devlet paternalizmi türlerinde olduğu gibi sunulan seçeneklerin aralığını sınırlamayan bir tür yumuşak paternalizm kamu politikaları için savunulmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2003a).

Liberter paternalizmin, özellikle son on yılda, dürtme ve seçenek mimarisi gibi kavramlarla birlikte sıkça kullanıldığı gözlemlenmektedir. Liberter paternalizm, bireyleri istenilen davranışlara yönlendirmek amacıyla ikna ederken, aynı zamanda paternalist (babacı) yaklaşımlar benimsemenin ve bunu yaparken kişinin seçim özgürlüğünü korumanın mümkün olduğunu savunan bir yaklaşımdır (Özdemir, 2022, s. 38).

Çoğu zaman bireylerin tercihlerinin tam olarak şekillenmemiş olduğu ve bu nedenle seçimlerinin kaçınılmaz olarak varsayılan kurallar, çerçeveleme etkileri ve başlangıç koşulları tarafından etkilendiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, bir tür paternalizmin kaçınılmaz olduğu söylenmektedir. Sınırlı rasyonellik ve sınırlı öz-denetim gibi davranışsal bulguların derinlemesine anlaşılmasıyla, liberteryen paternalistlerin, bireylerin refahını artıracak yönlerde seçimlerini yönlendirmeye çalışmaları, bunu yaparken de seçim özgürlüğünü korumaları önerilmektedir. Bu yaklaşıma; tasarruf davranışları, iş hukuku ve tüketici koruması gibi çeşitli alanlar uygun bulunmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2003b).

Bu kavram özünde, liberteryenizm ve paternalizmin eksikliklerini gidermek amacıyla birleştirilebileceğini öne sürmektedir. Katı paternalizm, bireylerin seçim özgürlüğünü kısıtlarken, saf liberteryenizm bireylerin kendi çıkarlarına en uygun şekilde hareket eden rasyonel varlıklar olduğu varsayımına dayanmaktadır. Thaler ve Sunstein (2008, s.5); liberteryenizm ve paternalizmin "birlikte olduklarında, tek başlarına olduklarından çok daha çekici" olduğunu savunmaktadır. Devlet tarafından dayatılan emirler ve yasaklarla (katı paternalizm) seçimleri sınırlamak yerine, seçim mimarisini iyileştirerek (yumuşak paternalizm) bireylerin kendileri için daha iyi seçimler yapabilmelerinin sağlanabileceğini ve böylece hükümet ve devlet tabanlı zorlamaların kapsamının ve etkisinin sınırlandırılabilmesini öne sürmektedirler. Thaler ve Sunstein, insanların "ekonomik insan" (*homoeconomicus*) gibi idealize edilmiş rasyonel varlıklar olmadığını, aşırı tepki, öz denetim eksikliği, aşırı güven ve suçluluk duygusu gibi çeşitli davranışsal önyargılardan etkilendiklerini kanıtlamışlardır (Nobel Prize Committee, 2017, ss. 11-14). Bu nedenle, bireylerin iradelerine aykırı olmadan daha iyi seçimler yapmalarını sağlamak için yumuşak bir

paternalizmin gerekli olduğunu ifade etmektedirler. Bu maksatla, davranış bilimlerinden anlayan uzmanlar, nazikçe 'dürtme' yoluyla insanları yaşamlarını iyileştirecek seçimler yapmaya yönlendirmelidir (Nobel Prize Committee, 2017, ss. 11-14). İnsani bir duruma işlevsel yaklaşma ihtiyacını şu şekilde ifade etmişlerdir "*Çünkü insanlar econs değil, insanlar... öngörülebilir hatalar yaparlar. Eğer bu hataları öngörebilirsek, hata oranını azaltacak politikalar geliştirebiliriz*" (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 48-49).

Davranışsal içgörüler kapsamında sıkça başvurulan liberter paternalizm, seçenek mimarisi ve dürtme kavramlarının çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu durum bazı eleştirilere yol açsa da, pratikte bu üç kavramın kullanımının bağlama göre değiştiği de anlaşılmaktadır. Örneğin, liberter paternalizm genellikle organ bağıışı gibi devlet müdahalelerinde tercih edilirken, seçenek mimarisi daha çok Google'ın çalışanlarının sağlığını korumak amacıyla yemekhanede yaptığı düzenlemeler gibi devlet dışı uygulamalarda kullanılmaktadır (Özdemir, 2019). Seçim mimarisi bir tasarımı sürecini ifade ederken liberal yönlendirme bir yaklaşım tarzını kapsamaktadır. Nihayetinde, bu uygulamaların tamamı, dürtme çatı kavramı altında toplanmaktadır.

1.2.4. Rastgele Kontrol Deneyleri (RCTs)

Rastgele kontrol deneyleri (*Randomised controlled trials*-RCTs)'nin mazisi oldukça gerilere gitmektedir. Kökeni James Lind'in iskorbüt (C vitamini eksikliğinden kaynaklanan bir hastalık) tedavisi için 1747'de yaptığı testlere kadar uzanmaktadır. Bu metodoloji, tıp biliminde etkili tedaviler ve kürler belirlemek için kullanılmaya sonrasında da devam etmiştir. Rastgele kontrollü deney, bir müdahale veya tedavi ile sonuç arasındaki neden-sonuç ilişkisini oluşturmak için kullanılan bilimsel bir yöntem olarak ifade edilebilir. Bu yöntemin gücü, denekleri rastgele olarak tedavi ve kontrol gruplarına atayarak önyargıyı azaltma veya ortadan kaldırma yeteneğinde yatmaktadır ve tüm diğer değişkenlerin gruplar arasında tutarlı bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktadır (Dunn, 1997).

RCT'ler, yalnızca tıp bilimlerinde değil kamu politikalarının etkisini değerlendirmek için de bilimsel ve güvenilir bir yöntem olarak bugün kabul edilmektedir. Davranışsal yaklaşımlar, kamu politikalarında, belirli bir müdahalenin istenen davranış değişikliğine yol açıp açmadığını ve bu değişikliğin bireylerin refahını nasıl etkilediğini belirlemek için rastgele kontrol deneyini kullanmaktadır (OECD, 2017).

RCT'ler, programların ve politikaların maliyet etkinliğini veya sağladığı değeri test etmek için özellikle önemli görülmektedir. Çoğu durumda, rastgele kontrol deneyleri daha önce başka kurumlar veya ülkeler tarafından gerçekleştirilen deneylerin tekrarı niteliğinde olup, bazıları yerel bağlama uyarlanmıştır. Bazıları ise tamamen yeni uygulamalar olarak dikkat çekmektedir. Bu yöntem, özellikle kamu politikalarının etkinliğini artırmak ve kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Davranışsal kamu politikalarının temel amacı, etkili politikalar tasarlamak ve bu politikaların sonuçlarını bilimsel yöntemlerle doğrulamaktır. RCT'nin amacı ise, müdahalelerin bireyler üzerindeki etkilerini doğrudan ölçmek ve hangi politikanın en etkili olduğunu belirleyebilmektir (OECD, 2017).

Ölçmenin önemi yaygın olarak uygulanan STAR deneyinde de görülmektedir. Bu deneyde sınıf büyüklüğünün öğrencilerin performansı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Rastgele kontrol deneyi yapılmadan, masa başında mevcut verilerle yapılacak bir analiz (örneğin, regresyon analizi) dışlanmış değişken yanlılığı (*omitted variable bias*) gibi sorunlar nedeniyle yanıltıcı sonuçlar verebilmektedir. Rastgele kontrol deneyleri rastgelelik aracılığıyla bu tür yanlılıkları önlemekte ve içsel geçerliliği yüksek sonuçlar sunmaktadır (Fox, 2015).

Başka bir uygulama, Birleşik Krallık'ta Kamu Sağlığı ve Davranışsal İçgörüler Takımı (BIT) tarafından yapılmıştır. Antibiyotiklerin aşırı reçete edilmesini azaltmak amacıyla sosyal norm geri bildirimleri içeren mektuplar göndermenin etkisini değerlendirmek için rastgele kontrol deneyleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu müdahale sonucunda, mektup gönderilen doktorların

antibiyotik reçetelerini %3,3 oranında azalttığı görülmüştür. Bu da 73.406 daha az antibiyotik dozu anlamına gelmektedir (OECD, 2017, s. 265).

Rastgele kontrol deneylerinin standartlaşmış bir dizi adımları bulunmaktadır ve bu adımlar sayesinde sürecin anlaşılabilirliği kolaylaşmaktadır. Aşamalar aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir.

İlk aşama problem ve davranışın analiz edildiği “Keşif Aşaması” olarak ifade edilmektedir. Değiştirilmek istenen davranışın tanımlanması ve bu davranışın nedenlerini anlamakla başlamaktadır. Bu aşamada anketler ve görüşmeler yapılmakta, hedef kitlenin davranışlarına dair bilgi toplamak için yüz yüze, telefon veya çevrimiçi yöntemlerle anketler uygulanmaktadır. Anketlerin yönlendirici olmamasına ve katılımcıların doğal tepkilerini ölçülmesine gayret gösterilmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda ise anketlerin ötesinde, bireylerin gerçek davranışlarını anlamak için büyük veri analizleri yapılmaktadır. Bu yöntem, verilerin kapsamlı ve güvenilir bir şekilde incelenmesini sağlamaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018: 106).

İkinci aşamada rastgelelik ve tasarım içeren “Müdahale Aşaması” olarak adlandırılmaktadır. Keşif aşamasında belirlenen problemlere uygun bir müdahale tasarımı ile başlamaktadır. Bu aşamada iki veya daha fazla politika alternatifi belirlenmektedir. Mevcut bir politikanın yanı sıra yeni bir varyasyon denenmektedir. Katılımcılar rastgele şekilde kontrol ve deney gruplarına ayrılmaktadır. Kontrol grubuna mevcut durumu koruyan politikalar uygulanırken deney grubuna yeni politika müdahaleleri uygulanmaktadır. Rastgeleliğin sağlanması bu noktada önem arz etmektedir. Rastgelelik, gruplar arasındaki tüm diğer faktörlerin etkisini dengelemek için kullanılmaktadır (Haynes vd., 2012).

Üçüncü ve son aşama ise verilerin işlendiği “Analiz Aşaması”dır. Bu aşama, müdahalenin etkilerinin ölçüldüğü kritik bir safhadır. Burada istatistiksel testlere yer verilmekte, müdahalenin kontrol ve deney gruplarındaki etkilerini ölçmek için istatistiksel analizler yapılmaktadır (Haynes vd., 2012).

Katılımcıların deneyde olduklarını bilmesinden kaynaklanan davranış değişiklikleri (Hawthorne etkisi) ve kontrol grubunun dezavantajlı olduğu algısıyla telafi çabaları da (John Henry etkisi) analizde dikkate alınmaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018: 106).

Rastgele kontrol deneyleri yapılırken karşılaşılan pek çok zorluk bulunmaktadır. Teorik olarak basit görünebilmekle birlikte, rastgeleliği sağlamak uygulamada bazen zor olabilmektedir. Bireylerin seçimlere tepki verebilme ihtimali her zaman bulunmaktadır. Ya da yapılan seçim istatistiksel gücü azalttığına daha büyük bir örneklem ihtiyacı doğabilmektedir. Katılımcıların deneyden ayrılması da yine zorlayıcı faktörlerden birisidir. Çünkü analiz sonuçlarını etkileyebilmektedir. Özellikle belirli bir grubun (örneğin, kontrol grubundakilerin) sistematik olarak deneyden ayrılması sonuçların yanılması ihtimalini arttırmaktadır. Elde edilen sonuçların anlamlı ve geçerli seviyede olduğu durumlarda bile genelleme yapmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bir örneklem üzerinde etkili olan bir politikanın, nüfusun tamamına uygulandığında aynı sonucu vermeyeceği bu deneylerin bir gerçeğidir (Fox, 2015).

Sonuç olarak, tüm bu kısıtlılıklarına rağmen rastgele kontrol deneyleri kamu politikalarının etkinliğini artırmak ve karar alma süreçlerini bilimsel kanıtlara dayandırmak için güçlü birer araçtır. Ancak, her duruma uyacak tek bir yöntem olmadığından, metodolojinin ele alınan soruna göre uyarlanması gerekmektedir. Bu nedenle, kamu kurumları genellikle davranışsal uzmanlarla yapılan ilk istişareler veya çalıştaylarla, çalışma kamplarıyla başlamaktadır. Keşif süreci ilerledikçe kaynak gereksinimlerinin arttığı çeşitli destekleyici yöntem ve faaliyetlere de ihtiyaç duyulduğu literatürde yer almaktadır. Thaler ve Sunstein de bu alanda yapmış oldukları öncü çalışmalarının pek çoğunda sayısız deneye yer vererek farklı değerlendirme yöntemlerinin uygulama örneklerini sunmuşlardır.

1.3. DÜRTME TEORİSİ

Dürtme genel olarak "nazıkçe itme" şeklinde tanımlanmaktadır ve davranış bilimleri alanındaki kullanımı da bu tanıma karşılık niteliktedir. "*Nudge*"

kelimesinin sözlük anlamlarına bakıldığında, bu kelimenin "dikkat çekmek amacıyla birisini hafifçe dürtme," "bir şeyi nazikçe itme," "birisini bir şey yapması için cesaretlendirme," "nazik dokunuş," ve "itme" gibi anlamlara geldiği görülmektedir (Oxford University Press, 2024).

Dürtme anlatırken, literatürde yer alan tanımlardan biri '*prensipte fark yaratmamakla birlikte pratikte fark yaratan müdahale*'dir (Özdemir, 2017, s. 48). Burada dürtme teorisinde bir zorunluluk olmadan pratik bir fayda sağlamasının altı çizilmektedir.

Dürtmeyi açıklayan bir başka tanım ise, kuramın yaratıcılarından Thaler ve Sunstein'in (2003b) yaptığı; "özendirme (sonraki adıyla dürtme), bahis konusu çevredeki veya ortamdaki dikkat çeken herhangi bir küçük özelliğin insan davranışını değiştirmesidir" şeklindeki ifadedir.

Davranışsal kamu politikası alanında sıkça rastlanan "dürtme" kavramı, ilk olarak 2008 yılında yayımlanan Richard H. Thaler ve Cass R. Sunstein'in "*Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutluluk ile İlgili Kararları Uygulamak*" adlı eserinde kullanılmıştır. Bu kitapta, bireylerin daha sağlıklı, daha zengin ve daha özgür bir yaşam sürmeleri için doğru kararlar almalarının nasıl teşvik edilebileceği incelenmiştir. İnsanın düşünce süreçlerini anlamaya odaklanmış ve bu sayede toplumun en iyiyi seçme kapasitesinin artırılacağı savunulmuştur. (Thaler ve Sunstein, 2017). Dürtme de bu teşvik mekanizmalarının tasarımı çalışmalarında ortaya çıkan bir teoriye verilen addır.

Teorisyenlerinin ifadesiyle dürtme, "insan davranışlarının tahmin edilecek bir şekilde seçenekleri yasaklamadan ya da insanların muhatap olduğu ekonomik teşvikleri fazla değiştirmeden yönlendiren seçim mimarisi" olarak ifade edilmiştir. Thaler ve Sunstein bir müdahaleye dürtme diyebilmenin sınırlarını belirlerken iki temel kriter dikkat çekmiştir. Birincisi onu uygulamanın kolay olması ikincisi ise kişinin söz konusu müdahaleden kaçınmasının bir maliyetinin olmamasıdır (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 17).

Dürtme teorisinin sınırlarını netleştirmek için, kavramın kökenine, popüler kültürde ve politikalarda sıklıkla beraber anıldığı onu besleyen terimlere değinmek önem arz etmektedir.

Dürtme kavramını, daha iyi açıklayabilmek için, Tversky ve Kahneman tarafından geliştirilen Sistem I ve Sistem II düşünce yollarını ele almak faydalı olacaktır. Sistem I, otomatik düşünme sistemini temsil ederken, Sistem II reflektif düşünme sürecine verilen addır. Sistem I, kontrolsüz, çaba gerektirmeyen, çağrışımsal, hızlı ve bilinçsiz bir düşünce yoludur. Buna karşılık, Sistem II kontrol altında olan, çaba gerektiren, yavaş, öz farkındalık içeren, çıkarımsal ve kuralları izleyen bir düşünme sürecidir (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 34-35).

İkili işleme teorisinin temel özellikleri, Tablo 1’de gösterilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017).

Tablo 1: Otomatik ve Düşünsel Sistem

OTOMATİK SİSTEM (Sistem-I)	DÜŞÜNSEL SİSTEM (Sistem-II)
Kontrolsüz	Kontrollü
Çaba gerektirmeyen	Çaba gerektiren
Çağrışımsal	Çıkarımsal
Hızlı	Yavaş
Bilinçsiz	Bilinçli
Beceriye dayalı	Kurallara dayalı

İkili işleme teorisinin amacı, belirli bir davranışın her iki sistem modundan da kaynaklanabileceğini vurgulamaktır. Solunum bu duruma iyi bir örnektir. Bir yandan, "otomatik pilot" diyebileceğimiz bir durum varken diğer yandan, düşünsel sistem bu bedensel aktiviteyi devralabilmektedir. Kötü bir kokuyla karşılaştığınızda nefesinizi tutma kararı düşünsel sistemle olmaktadır. Ancak, ikili işleme teorisi bir davranışın yalnızca bir düşünsel sistem ile sürdürüldüğünü ya

da ortaya çıktığını da ifade etmemektedir. Otomatik sistem kendi başına çalışırken, düşünsel sistem, otomatik süreçler tarafından sağlanan öncüller ve bağlam içinde işler. Basitçe söylemek gerekirse, kötü bir kokunun varlığıyla ilgili düşünsel sistemi tetikleyen şey otomatik sistem modudur; ayrıca, nefesinizi tutma kararınızın işe yaradığını düşünsel sisteme bildiren de otomatik sistemdir. Nefes almanın yeniden güvenli olduğunu söyleyen de yine otomatik sistemdir. Başka bir deyişle, otomatik ve düşünsel sistem etkileşime girebilir ve düşünsel sistem her zaman bir şekilde otomatik düşünmeye bağlı görünürken, tersi her zaman geçerli değildir (Gawronski ve Creighton, 2013, ss. 290-291).

Dürtme yaklaşımına göre, insanların yaşamlarını daha kolay, daha iyi ve daha uzun hale getirebilmek için, onların Sistem I'e yani otomatik sisteme güvenmelerini sağlamak esas görülmektedir. Bu noktada, seçim mimarlarına önemli bir rol düşmektedir. Seçim mimarları, otomatik düşünme sisteminin olası hatalarını öngörmeli, bu hataları önleyecek tasarımlar geliştirmeli ve bireyleri yanlış kararlardan koruyacak etkili dürtme stratejileri sunmalıdır.

Thaler ve Sunstein'e (2017, s. 38) göre, bireyler karar alma süreçlerinde sık sık belirli bilişsel mekanizmaların etkisi altında kalmaktadır. Bu mekanizmalar, genellikle -farkında olmadan- insanların hatalı veya uygunsuz kararlar almalarına yol açmaktadır. Thaler ve Sunstein, bu mekanizmaları Tversky ve Kahneman'ın çalışmalarına dayanarak "bilişsel kısayollar ve onlara bağlı sapmalar" çerçevesi altında listelemiştir (Kahneman, 2023, ss. 114-130).

Çıpalama (Anchoring): Karar alma sürecinde, bireylerin belirli bir referans noktasını baz alarak bu nokta etrafında ayarlamalar yapmasıdır. Bu referans noktası, kararın nihai sonucunu büyük ölçüde etkilemektedir (Thaler ve Sunstein, 2017). Bireylerin kararlarını önceden sunulan bir bilgiye (çıpa) dayandırma eğilimini ifade etmektedir. Kahneman'ın örneklerinden biri, restoranlarda menülerde en pahalı yemeklerin aslında diğer seçenekleri daha uygun fiyatlı ve cazip göstermek için yer almasıdır. Çıpa etkisi, tüketicilerin kararlarını yönlendirmek için sıkça kullanılmaktadır. Örneğin, bir ürüne yüksek bir başlangıç fiyatı koymak, pazarlık sürecinde müşterinin daha yüksek bir fiyatı kabul etmesine

neden olabilmektedir. Kitapta yer alan bu durumlara dair deneysel bulgular, karar alma süreçlerinde çıpa etkisinin ne kadar güçlü olduğunu vurgulamaktadır (Kahneman, 2023, ss. 119-121).

Bir başka örnek ise literatürde yer almaktadır. Çıpalama etkisini ölçmek amacıyla katılımcılara dört farklı ürün (Bluetooth kulaklık, Belçika çikolatası, stand-up gösterisi bileti ve USB çakmak) tanıtılmış ve her ürün için ödeme istekliliği (WTP) değerleri toplanmıştır. Çıpa olarak, katılımcılardan T.C. kimlik numaralarının son iki hanesini yazmaları istenmiş ve bu sayıların ürünlerin fiyatlarına referans olarak kullanılıp kullanılmayacağı sorulmuştur. Daha sonra katılımcılardan, bu ürünler için maksimum ne kadar ödeme yapacaklarını belirtmeleri istenmiştir. Analiz sonuçları, katılımcıların kimlik numaralarının son iki hanesi gibi rastgele belirlenen çıpa değerlerinden etkilenerek rasyonellikten saptıklarını göstermiştir. Bu durum, bireylerin karar süreçlerinde çıpalama etkisinin önemli bir yanılgıya yol açabileceğini ortaya koymaktadır (Yürük, 2017, ss. 83-88).

Ulaşılabilirlik, Hazırda Bulunma (*Availability*): Bireylerin, akla daha çabuk gelen veya daha belirgin olan bilgi veya seçeneklere yönelme eğilimi olarak ifade edilmektedir. Bu durum, daha kolay hatırlanan ya da zihinsel olarak erişilebilir olan seçeneklerin, daha olası veya daha doğru olarak algılanmasına neden olmaktadır.

İnsanlar, bir olayın olasılığını ya da önemini, hafızalarından çağrılmasının kolaylığına göre değerlendirmektedir. Örneğin, uçak kazalarının otomobil kazalarına göre daha sık ve tehlikeli olduğu düşüncesi, medyada uçak kazalarının dramatik şekilde yer bulmasından kaynaklanmaktadır. Kahneman, bu örnek üzerinden insanların risk algısının medya aracılığıyla nasıl çarpıtıldığını açıklamıştır. Daha fazla medya ilgisi gören olaylar bireylerin hafızasında daha canlıdır ve bu da onların daha sık olduğunu düşünmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle ulaşılabilirlik, politikaların nasıl çerçeveleneceği konusunda her zaman etkili bir araç olabilme potansiyeli taşımaktadır (Kahneman, 2023, ss. 130-132).

Temsiliyet (*Representativeness*): İnsanların, bir olayın olma olasılığını değerlendirirken, olayın daha genel bir kalıbı ya da stereotipi ne kadar iyi temsil

ettiğine göre karar verme eğilimidir. Bu mekanizma, bazen olayların gerçek olasılıklarının göz ardı edilmesine yol açabilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 41). Temsiliyet, insanların bir durumun olasılığını, onun belirli bir prototipe ne kadar benzediğine göre değerlendirmesidir. Kahneman'ın (2023) kitabında yer alan "Steve örneği", bu eğilimi açık bir şekilde göstermektedir. Steve'in "sessiz, düzenli ve içe dönük" bir kişilik olarak tanımlanması, onun bir kütüphaneci olma olasılığını çiftçi olma olasılığına göre daha yüksek göstermektedir. Ancak istatistikler, çiftçilerin kütüphanecilerden çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Görülmektedir ki, insanlar sadece tanımın temsiliyetine odaklandıklarında istatistiksel gerçeği göz ardı etmektedir (Kahneman, 2023, ss. 156-158).

İyimserlik ve Aşırı Güven (*Optimism and Overconfidence*): Bireylerin, kendi yeteneklerini veya gelecekteki olayları aşırı iyimser bir şekilde değerlendirme eğilimidir. Bu durum, gereksiz riskler alınmasına veya gerçekçi olmayan beklentiler geliştirilmesine yol açabilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 49). Kahneman, yatırımcıların genellikle iyimserlik ve aşırı güvenle hareket ettiklerini açıklamıştır. Yatırımcılar, mevcut piyasa koşullarının değişmeyeceğini varsaymakta ve potansiyel kazançları olduğundan daha yüksek değerlendirmektedir. Örneğin, bir otomobil fuarında bir arabadan etkilenerek hisselerini almaya karar veren bir yatırımcı, bu kararını hislerine dayandırabilmektedir. İyimserlik, gerçekçi risk değerlendirmelerini engelleyebilmekte ve bireylerin kötü sonuçlara hazırlıksız olmasına neden olabilmektedir. Kahneman, bu durumun girişimcilik gibi alanlarda başarıya teşvik ederken bireysel alanlarda kayıplara yol açabileceğini belirtmektedir (Kahneman, 2023, s. 240).

Kayıptan Kaçınma (*Loss Aversion*): Bu kavram, bireylerin mevcut kazanımlarını kaybetmekten kaçınma eğilimi ile ilgilidir. Kayıplar, kazançlardan daha güçlü bir şekilde hissedildiği için, insanlar riskten kaçınma davranışı gösterebilirler (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 51). İnsanlar, kayıpları önlemeye yönelik güçlü bir motivasyona sahiptir. Bu, kazanç elde etmekten daha baskın bir motivasyondur. Kahneman'ın örneklerinden biri, insanların aynı miktarda para

kaybetme olasılığı karşısında, aynı miktarı kazanma olasılığına kıyasla daha endişeli hissettiklerini göstermiştir. Bu eğilim, özellikle pazarlıklar veya riskli kararlar alırken öne çıkmaktadır. Örneğin, bir kişi 50 TL kaybetme ihtimali olduğunda, 50 TL kazanma fırsatını geri çevirebilmektedir. Bu durum, yatırım kararlarının yanı sıra tüketici davranışlarını da etkilemektedir (Kahneman, 2023, s. 284).

Statüko Eğilimi (*Status Quo Bias*): İnsanların, mevcut durumu koruma ve değişimden kaçınma eğilimi olarak ifade edilir. Bu önyargı, varsayılan seçeneklerin (*default options*) korunmasıyla da bağlantılıdır ve bireylerin yeni ya da farklı seçenekleri değerlendirmelerini zorlaştırabilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 52). Statüko eğilimi, insanların mevcut durumdan sapmayı istememesidir. Kahneman, bireylerin mevcut sigorta planlarını değiştirmeme eğilimlerini bu kavrama örnek göstermiştir. Değişiklik yapmak ve seçenekleri değerlendirmek karar verme sürecinde bir çaba gerektirdiğinden, değişimin potansiyel faydalarını gölgede bırakabilmektedir. Bir çalışanın mevcut emeklilik planını değiştirmek yerine, yüksek maliyetlere rağmen bu planı korumasının, potansiyel faydayı gözardı etmesinin altında statüko eğilimi yatmaktadır (Kahneman, 2023, ss. 341-344).

Çerçeveleme (*Framing*): Kararların, problemin nasıl sunulduğuna bağlı olarak şekillenmesi durumudur. İnsanlar, genellikle problemleri sunulma biçimlerine göre farklı şekilde algılamakta ve bu algı, kararlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Çerçeveleme, insanların düşünmeden karar verme eğilimlerini kullanarak etkili olmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 52). Kararların nasıl çerçvelendiği, insanların bu kararları algılayışı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Kahneman, bir tıbbi prosedürün “%90 hayatta kalma oranı” veya “%10 ölüm oranı” şeklinde sunulmasının kararlar üzerindeki etkilerini açıklamıştır. Her iki ifade aynı gerçeği temsil etse de, birinci ifade daha olumlu algılanmaktadır. Çerçeveleme etkisi, tüketici tercihleri, politikalar ve risk değerlendirmelerinde güçlü bir rol oynamakta ve kullanılmaktadır (Kahneman, 2023, ss. 367-370).

Tutku (*Temptation*): Bireylerin, öz kontrol eksikliği nedeniyle kısa vadeli cazibelere kapılması ve bu durumun uzun vadeli planlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmasıdır. Bu mekanizma, bireylerin ileriye dönük düşünme yetilerini zayıflatabilmekte ve daha sağlıklı veya irrasyonel kararlar almalarına neden olabilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 63).

Bu konuda uygulanan Walter Mischel'in ünlü Marshmallow Deneyi, öz-kontrolün uzun vadeli etkilerini incelemiştir. Denek olan 4 yaşındaki çocuklar, hemen bir marshmallow yemek veya bekleyerek iki marshmallow yemek arasında seçim yapmak durumunda kalmışlardır. Bekleyebilen çocuklar, gelecekte daha yüksek akademik başarı, daha iyi karar verme becerileri ve daha düşük risk alma eğilimleri göstermektedir. Bu deney, öz-kontrol kapasitesinin erken yaşlardan itibaren yaşam sonuçlarını etkilediğini de ayrıca vurgulamaktadır (Kahneman, 2023, ss. 145-148). Thaler ve Sunstein de öz-kontrolün zayıfladığı durumlara ilişkin çarpıcı bir deneyden bahsetmişlerdir. Bir grup deneye zihinsel olarak zorlayıcı bir görev sırasında iki tatlı seçeneği sunulmuştur: günahkâr bir çikolatalı kek ve erdemli bir meyve salatası. Denekler, zihinsel kaynaklarının büyük kısmını sayıları akılda tutmaya harcadıklarında, çikolatalı keki seçme olasılıkları çok daha yüksek olmaktadır. Bu durum, Sistem 1'in etkisinin artmasıyla açıklanmaktadır. Sistem 2, zihinsel yorgunluk nedeniyle etkinliğini kaybettiğinde bireyler daha cazip ancak uzun vadede olumsuz seçimlere yönelmektedir (Thaler ve Sunstein, 2023, ss. 41-43).

Zihinsel Muhasebe (*Mental Accounting*): Bireylerin ve hane halklarının mali durumlarını değerlendirirken ve düzenlerken kullandıkları bilişsel süreçtir. Zihinsel muhasebe, harcamaların ve birikimlerin yönetilmesinde büyük bir rol oynadığından kamu politikalarında da önem verilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 69). İnsanlar, parayı farklı kategorilere ayırarak harcamalarını zihinsel olarak sınıflandırmaktadır. Kahneman'ın örneğinde, bir kişinin tiyatro bileti kaybettiğinde yerine yeni bir bilet almayı reddettiği, ancak aynı parayı başka bir etkinlik için harcamaya istekli olduğu gösterilmiştir. Zihinsel muhasebe, bireylerin parayı nasıl harcadıklarına dair rasyonel olmayan seçimlerini açıklamak için kullanılan güçlü bir araçtır (Kahneman, 2023, ss. 282-284).

Başkalarının Yaptığını Yapmak (*Doing What Others Do*): Sosyal etkinin, bireylerin davranışlarını şekillendirmede güçlü bir araç olduğu temeline dayanmaktadır. Bireyler, başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ya da sosyal baskı yoluyla, kendi davranışlarını belirleme eğilimindedir. Bu mekanizma, sosyal normların sürdürülmesinde ve grup davranışlarının yayılmasında etkililiğinden dolayı sıklıkla kullanılan dürtme yöntemlerinden de birisidir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 76).

Spot Işığı Etkisi (*The Spotlight Effect*): Bireylerin, başkalarının onların davranışlarını sürekli olarak gözlemlediğini düşünmeleri nedeniyle sosyal normlara uyma eğilimi göstermeleri olarak ifade edilmektedir. Bu etki, bireylerin sosyal onay alma isteğini arttırırken, davranışlarını da bu doğrultuda şekillendirmelerine neden olmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 82-83).

Ön-Hazırlama (*Priming*): Sistem l'in çalışmasıyla, belirgin olmayan etkilerin zihinlerde hazırlık yaparak belirli bir bilginin akla gelmesini kolaylaştırması halidir. Bu mekanizma, farkında olmadan bireylerin davranışlarını ve kararlarını etkilemektedir (Thaler ve Sunstein, 2017, ss. 94-95). Kahneman, bir deneyde mağaza içinde klasik müzik çalınmasının, müşterilerin daha pahalı şaraplar satın almasına neden olduğunu açıklamıştır. Ön-hazırlama, insanların algılarını ve davranışlarını değiştirmek için bilinçaltı ipuçları kullanmaktadır. Bu örnek, çevresel faktörlerin karar alma üzerindeki etkisini de göstermektedir (Kahneman, 2023, ss. 53-56).

Bu bilişsel mekanizmalar, bireylerin günlük hayatta nasıl karar verdiklerini anlamada önemli ipuçları sunmakta ve daha bilinçli ve etkin kararlar almaları için stratejiler geliştirilmesine olanak tanımaktadır.

1.3.1. Dürtülmeye Ne Zaman İhtiyaç Duyarız?

Daha önceki başlıklarda seçim mimarisi ve özgürlükçü paternalizmin etkilerine ve fayda alanlarına değinilmiştir. Bu iki kavram, temel kural olarak insanları yanlış kararlardan alıkoyacak dürtmelere ihtiyaç olduğuna götürmektedir.

Thaler ve Sunstein'e (2017) göre insanlar zor kararlar almaları gerektiğinde, hemen sonuçlarını hissedemeyeceği durumlarda veya bir hususun avantajlarını ve dezavantajlarını idrak etmekte güçlük çektiklerinde dürtme stratejilerine ihtiyaç duymaktadır.

Sınırlı rasyonelliğe sahip olan insanın iyi seçimler yapma ihtimalinin yüksek olduğu ve düşük olduğu durumlar vardır. Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla İlgili Kararları Uygulamak (2017) kitabında pek çok başlık gibi seçimin zor olduğu durumlar da somutlaştırarak incelenmiştir. Bir seçim mimarı olduğu ve bir grup insanın yakında bir seçim yapmak zorunda kalacağı varsayıldığında, nasıl bir dürtme tasarımı geliştirileceği bağlamsal ortamın nasıl tasarlanacağı ve en iyi sonuçları elde etmek için nelere ihtiyaç duyulacağı üzerine düşünülmesi sağlanmıştır.

Bu süreçte, insanların karar verme süreçlerini kolaylaştırmak ve onları istenilen sonuçlara yönlendirebilmek için seçim mimarlarının stratejik ve bilinçli seçimler yapması ihtiyacı ilk dikkati çekmektedir. Dürtme tasarımı, seçimlerin anlaşılır, erişilebilir ve sezgisel olmasını sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Aynı zamanda, bireylerin karar verirken karşılaşabilecekleri potansiyel engelleri ortadan kaldırmak ve tercih ettikleri seçeneklere ulaşmalarını kolaylaştırmak için çevresel faktörleri de göz önünde bulundurmalıdır.

İnsanların dürtmeye ihtiyaç duyduğu bazı zorlu seçimleri olmaktadır. Her insan bazen otokontrol sınırlarını zorlayan kararlar almak zorunda kalmaktadır. Bu en çok seçim ile neticesinin zaman bakımından geniş olduğu durumlarda olmaktadır. Örneğin beslenme pratiği ile ilgili zorlanılan durumlarda yatırım maliyetleri hemen o an ortaya çıkmaktadır. Ancak kazançlar sonrasında gelmektedir. Başka bir perspektifte ise haz veren zararlı ürünler (sigara, alkol vs.) vardır. Bu ürünlerin kullanımında zevkini hemen alınmakta ancak sonuçlarına yıllar sonra katlanılmaktadır. Bahsi geçen her iki örnek konu otokontrol zorluğunda dürtülmeye ihtiyaç duyulan durumları ifade etmektedir.

Hayatta karşılaşılan zorlukların derecelerine bağlı olarak pek çok insan sorunlarla başa çıkabilme becerileri geliştirmektedir. Ancak bazen çözülmesi mümkün

olmayan zorluklarla da olabilmektedir. İnsanlar bütçelerine en uygun ev kredisini ya da hangi bireysel emeklilik sistemini tercih edeceğini belirlerken bir uzman yönlendirmesine yani seçim mimarları tarafında ustaca hazırlanmış bir dürtmeye ihtiyaç duymaktadır.

Zor sorunlarla başa çıkabilmenin bir yolu da pratik etmektir. Yeni bir cihaz için zaman ayırıp öğrenmek ya da bir spor aktivitesini düzenli deneyimleyerek belirli bir seviyeye getirmek baş edebilmeyi sağlamaktadır. Ama bazı kararlar verilirken bu derece bir deneme fırsatına her zaman sahip olunamamaktadır. Küçük alışverişler sayısız kez pratik edebilirken çoğu insan ev alma konusunda bir veya iki kez olanağa sahip olmaktadır. Bu noktada hükümetler hangi evin alınacağına bireyler adına karar vermezler. Ancak özgürlükçü paternalizm çatısı altında insanlara zor seçimlerde uygulanabilir yol haritaları sunabilecekleri görülmektedir.

İnsanlar için pratik etmek önemli olmakla birlikte iyi bir fırsat ile karşılaşılmadığında öğrenme gerçekleşmeyebilir. Ancak her denemeden sonra geri bildirim almak insanın öğrenme olasılığını arttırmaktadır. Thaler ve Sunstein (2017), bunu golf oyunu ile örneklendirmiştir. Topa ne kadar hızda vurulması gerektiğini, atılan topun nereye gittiğini görerek geliştirilebileceğini ifade etmişlerdir. Hayatta her zaman zamanında geri bildirim alma imkânı bulunmamaktadır. İnsan fizyolojisi üzerinden geribildirim düşünüldüğünde sağlıklı beslenen birisi bedeninden anlık geri bildirim alamamaktadır. Bunu kalp krizi ile uyarılarak anladığında da geç olmaktadır. Bu gibi geri bildirim imkânı bulunmaya durumlar dürtmeden yararlanmak için oldukça uygun görünmektedir.

Pek çok insan önündeki seçenekleri deneyimlerine bağlı olarak değerlendirmekte ve seçim yapmaktadır. Ancak insanlar bilmediği bir konuya dair karar vermesi gerektiğinde zorlanır. Emeklilik portföyü fonlarından, sağlık sigortası seçeneklerinden hangisi ile devam edeceği bireyleri zorlayabilir. Çünkü yapılan seçimin sonuçlarını anlamak her zaman kolay olmamaktadır. İnsanlar hayatlarını etkileyecek seçimler yapmak durumunda olduklarında seçeneğin fazlalığı da

faydadan çok zarara sebep olmaktadır. Bu gibi durumlarda dürtme stratejilerinden faydalanmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

1.3.2. Dürtme Teorisinin Sınırlılıkları

Richard H. Thaler ve Cass R. Sunstein'in geliştirdiği dürtme teorisi, bireylerin kararlarını öngörülebilir biçimde etkileyen ve seçim özgürlüğünü koruyarak toplumsal fayda sağlamayı amaçlayan yenilikçi bir yaklaşım olarak önceki başlıklarda dile getirilmiştir. Ancak bu teoriyi yalnızca iyimser bir dönüşüm aracı olarak değerlendirmek, yaratıcılarının yaklaşımını anlamada yetersiz kalmaktadır. Thaler ve Sunstein, teoriyi sundukları *Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla İlgili Kararları Uygulamak* kitabında müdahalelerin sınırlarını, bağlamdan bağımsız uygulanabilirliğinin sınırlı olduğunu ve insan davranışının karmaşıklığını açıkça kabul etmektedirler. Dürtme teorisini, her sorunu çözebilecek bir "mucize araç" olarak değil, mevcut politika araçlarını tamamlayan ve bireylerin refahını artırmayı hedefleyen bir yöntem olarak ele almaktadırlar.

Eleştirel bir düşünceyle hareket eden yazarlar, teorinin potansiyel yan etkilerini ve etik sınırlarını da literatüre bir katkı olarak ayrıca tartışmışlardır. Özgürlükçü paternalizm yaklaşımını savunurken, müdahalelerin bireylerin rasyonel tercihlerini nasıl etkileyebileceği üzerine detaylı analizler sunmuşlardır. Ayrıca, dürtmelerin etkilerinin bağlama, uygulama biçimine ve toplumsal dinamiklere bağlı olarak değişebileceğini, hatta bazı durumlarda istenmeyen sonuçlar doğurabileceğini de ifade etmişlerdir. Bu yönüyle Thaler ve Sunstein, dürtme teorisini aşırı iyimser bir çerçevede konumlandırmaktan ziyade, sınırlılıklarının farkında olarak ve bu sınırları okuyucularına açıklıkla sunarak disiplinler arası bir tartışma alanı yaratmayı hedeflemişlerdir. Dürtme teorisinin altında yatan bu eleştirel bakış açısı, teorinin uygulanabilirliğini artırırken, teorik çerçevesini de daha sağlam bir temele oturtmaktadır.

Sunstein'in "*Nudges That Fail*" başlıklı makalesi, dürtme teorisinin başarısız olabileceği durumları analiz ederek, bu teorinin sınırlılıklarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Dürtme teorisi, bireyleri özgür bırakırken davranışlarını

yönlendirmeyi amaçlasa da bu müdahaleler her zaman beklenen etkiyi yaratmamaktadır. Dürtme teorisinin başarısız olabileceği başlıca nedenler ve sınırlamalar teorisyenlerinden Sunstein tarafından listelenmiştir (Sunstein, 2017):

- **Güçlü Öncelikli Tercihler:** Bazı durumlarda bireylerin güçlü öncelikli tercihlerinin bulunması, dürtmelerin etkisiz kalmasına neden olabilmektedir. Örneğin, tasarruf planları gibi durumlarda, bireyler mevcut gelirlerini harcamaya yönelik kesin kararlar almış olduklarında, varsayılan katkı oranları etkisiz kalabilmektedir. Sunstein (2017), bireylerin güçlü sosyal normlar veya kişisel alışkanlıklarla şekillenmiş davranışlarının, tercih mimarisini aşabilecek bir direnç gösterebileceğini belirtmektedir.
- **Karşı Dürtme ve Manipülasyon:** Dürtme teorisi, yalnızca politika yapıcılarının değil, özel sektör gibi çıkar gruplarının da davranışsal müdahaleler kullanmasını içermektedir. Bankaların ek hesap hizmetlerini pazarlarken bireylerin kayıp korkularını manipüle eden kampanyalar düzenlenmektedir. Bu gibi örnekler, bireylerin orijinal dürtmelere karşı, “karşı dürtme”ye maruz kaldığını göstermektedir. Bu durumda, dürtmeler hedeflenen sonucu verememektedir.
- **Bilgi Karışıklığı ve Karmaşıklık:** Dürtme teorisine dayalı bilgi açıklamaları, hedef kitlenin anlamakta zorlandığı karmaşık bir dil kullanıldığında etkisiz kalabilmektedir. Örneğin, gıda etiketlemeleri veya enerji verimliliği açıklamaları, yeterince sade olmadığında tüketicilerin davranışlarını değiştirmede anlaşılır olmadıkları için başarısız olabilmektedir.
- **Tepkisellik:** Bazı bireyler, davranışlarını yönlendirmeye yönelik herhangi bir resmi çabayı doğrudan reddetmektedir. Tepkisellik, bireylerin seçim özgürlüklerine müdahale edildiğini hissettiklerinde ortaya çıkmakta ve dürtme uygulamalarının etkisini azaltabilmektedir. Bu, özellikle sosyal normlara dayanarak yapılan dürtme uygulamalarında görülmektedir.
- **Kısa Vadeli Etkiler:** Bazı dürtme müdahaleleri, yalnızca kısa vadeli sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin, bir uyarı mesajı başlangıçta dikkate alınırken,

zamanla bireylerin dikkatinden düşebilmektedir. Uzun vadeli etkiler sağlamak, dürtme teorisinin en büyük zorluklarından birisi olarak değerlendirilmektedir.

- **Telafi Edici Davranış:** Telafi edici davranışlar, dürtme teorisinin etkisini arttırabildiği gibi etkiyi ortadan da kaldırmaktadır. Örneğin, sağlıklı yiyecekleri teşvik eden bir kantin tasarımı, öğrencilerin okul dışındaki öğünlerde daha sağlıksız yiyecekler tüketmesiyle etkisiz hale gelebilmektedir. Tasarruf için harcama limiti koyulan bir durumda farklı alanlarda fazla tüketimin yaşanması da telafi edici davranışın yarattığı bir ters etki örneğidir.
- **Sosyal Refah ve Adalet Sorunları:** Dürtme teorisinin etkisizliğine ilişkin bir diğer önemli neden, uygulamaların sosyal refah üzerindeki etkisinin sınırlı olmasıdır. Dürtmenin bireysel tercihler üzerindeki etkisi genellikle ölçülebilir, ancak toplumsal eşitsizlik veya adaletsizlik gibi daha geniş sonuçlar göz ardı edilebilmektedir. Örneğin, çevresel dürtmeler düşük gelirliler için maliyetleri artırabilmekte ve bu, eşitsizlikleri derinleştirebilen bir unsur olabilmektedir.

Tüm bu başlıklar, yaklaşımın kendisine dair sınırlılıkları olduğunu ifade etmektedir. Bu eleştirel bakış açısıyla dürtme teorisinin başarısız olduğu durumlarda, politika yapıcılara daha basit, yerel normlara dayalı ve farklı demografik gruplara uygun dürtme stratejileri, dürtmenin uygulanamayacağı anlaşılan durumlar için ise daha doğrudan yaklaşımlar tavsiye edilmektedir (Sunstein, 2017).

Dürtme etik tartışmalarının da odağında kalan bir teori olarak literatürde yer almaktadır. Özgürlükçü, düşük maliyetli ve etkili bir araç olarak öne çıkan bu teori etkin bir politika aracı olarak görünse de karmaşık bir süreci ifade ettiğinden etik kaygılar yaratabilmektedir. Bazı dürtmelerin bireylerin karar alma süreçlerine etki etmeye çalışması manipülasyon olarak algılanabilmektedir. Örneğin bireyin sağlıklı bir tercihte bulunması için sağlıklı seçeneklerin görünürlüğünü arttırmak karar alma yetisinde iyiyeye yönlendirme olarak algılanabileceği gibi bireyin özgür iradesine müdahale olarak da görülebilmektedir (De Ridder vd., 2024).

Allcott ve Kessler (2019) ise dürtmelerin etkilerinin genellikle bireysel davranış değişiklikleriyle sınırlı olduğunu ve bu değişikliklerin sosyal refah üzerindeki genel etkisinin bazen abartıldığını belirtmektedir. Örneğin, enerji tasarrufu sağlamak amacıyla kullanılan “*Home Energy Reports*” programı, bazı hanelerde enerji tasarrufu sağlasa da, bireylerin %34’ünün bu raporları istemediği tespit edilmiştir. Bu, dürtmelerin her birey için aynı derecede etkili olmadığını, heterojen sonuçlar doğurduğunu ve enerji dışı maliyetleri göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu tür etkiler, bireylerin davranış değiştirme sürecinde hissettikleri rahatsızlık veya maliyetlerden kaynaklanmakta ve genellikle politika analizlerinde dikkati çekmemektedir. Bu eleştiri, dürtme uygulamalarının ve analizlerinin, bireylerin maruz kaldığı farklı maliyetleri ve elde ettiği faydaları kapsayan daha bütüncül bir değerlendirme yaklaşımıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.3.3. Dürtme Uygulama Yöntemleri

Dürtme yöntemleri oldukça geniş bir yelpazeye yayılır ve sayısı ile çeşitliliği sürekli artmaktadır. Ancak kamu politikaları bağlamında önemli olabilecek önemli dürtme yöntemleri, konuları ve yorumları Sunstein’in (2014) dürtme için yayınlamış olduğu kısa rehberde yer almıştır.

1.3.3.1. Varsayılan Kurallar

Sunstein’in de bahsettiği üzere varsayılan kurallar, muhtemelen en etkili dürtme yöntemlerinden biridir. Örneğin, bireyler otomatik olarak emeklilik planlarına kaydolduklarında, tasarruf oranları önemli ölçüde artmaktadır. Benzer şekilde, sağlık planlarına ya da sağlığı iyileştirmeye yönelik programlara otomatik kayıt, ciddi etkiler yaratabilir. Çevre koruma gibi alanlarda da, çift taraflı baskı gibi varsayılan kuralların uygulanması önemli faydalar sağlamaktadır. Aktif tercih yapma durumu bulunmuyorsa, bazı varsayılan kuralların kaçınılmaz olduğu

unutulmamalıdır; bu nedenle, varsayılan kurallara doğrudan karşı çıkmak yanıtıcı olabilmektedir. Bazı durumlarda, insanlardan aktif olarak bir tercih yapmalarını istemek mantıklıdır, ancak birçok bağlamda varsayılan kurallar, bireylerden seçim yapmalarını istemenin fazla zahmetli ve zaman alıcı olmasından dolayı vazgeçilmez kabul edilmektedir.

1.3.3.2. Basitleştirme

Ekonomik durumlarından bağımsız tüm ülkelerde karmaşıklık ciddi bir sorundur. Çünkü bu durum, kafa karışıklığına (ve potansiyel olarak yasaların ihlaline) yol açabilmekte, maliyetleri artırarak ekonomik büyümeyi yavaşlatabilmekte ve dahası önemli programlara katılımı engelleyebilmektedir. Birçok program, aşırı karmaşıklık nedeniyle başarısız olmakta veya beklenenin altında bir başarı göstermektedir. Programlardan fayda sağlayabilmek için onların kolayca anlaşılabilir hatta sezgisel bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Birçok ülkede, formların ve düzenlemelerin basitleştirilmesi öncelikli bir hedef olmalıdır. Basitleştirmenin etkileri genellikle göz ardı edilmektedir; ancak birçok ülkede eğitim, sağlık, finans, yoksulluk ve istihdam gibi alanlardaki önemli programların faydaları, aşırı karmaşıklık nedeniyle büyük ölçüde azalmaktadır.

1.3.3.3. Sosyal Normların Kullanımı

En etkili dürtmelerden biri, insanlara çoğu kişinin belirli bir davranışta bulunduğunu bildirmektir. Bu vurgulara “çoğu insan oy kullanmayı planlıyor” veya “çoğu insan vergilerini zamanında ödüyor” veya “on otel misafirinden dokuzu havlularını yeniden kullanıyor” gibi örnekler verilebilir. Bu tür bilgilendirmeler genellikle, vurguların yerel ve spesifik olduğu durumlarda daha çok fayda sağlamaktadır (Örneğin: Topluluğunuzdaki insanların büyük çoğunluğu vergilerini zamanında ödüyor). Sosyal normların kullanımı, suç davranışlarını ve suç olmasa bile zararlı olan davranışları azaltabilir (Örneğin: Alkolün kötüye kullanımı, sigara içme ve ayrımcılık gibi). Ancak bazı durumlarda pek çok insan istenmeyen bir davranışta bulunmaktadır. Bu tür durumlarla karşılaşıldığında,

insanların ne yapması gerektiğini, ne düşündüklerini vurgulamak faydalı olabilmektedir (Örneğin: İrlanda'daki insanların %90'ı vergilerin zamanında ödenmesi gerektiğine inanıyor).

1.3.3.4. Kolaylık ve Rahatlık Artışı

İnsanlar genellikle kolay olanı seçme eğiliminde olduğundan daha iyiye yönlendirmek için kolaylaştırmak, iyi bir seçenek olarak önerilmektedir. Belirli bir davranışa teşvik etmek istenildiğinde, seçim için ayrılan zaman da dahil olmak üzere çeşitli engelleri azaltmak genellikle yardımcı olmaktadır. Değişime direnç genellikle anlaşmazlık veya şüphecilikten değil, algılanan zorluk veya belirsizlikten kaynaklanmaktadır. Ek olarak eğer kolay seçim aynı zamanda eğlenceliyse, insanların buna uyma olasılığı daha da yükselmektedir.

1.3.3.5. Açıklama

Tüketiciler için, açıklama politikaları son derece etkili olmaktadır, burada temel kriter açıklamalardaki bilginin anlaşılır olması ve açıklamanın erişilebilir olmasıdır. Basitlik anlaşılabilirlik için kritik öneme sahiptir. Açıklama; özel veya kamu dikkatsizliği, ihmal, beceriksizlik, yanlış yapma ve yolsuzluk üzerinde bir kontrol olarak işlevi görmektedir. Örneğin, enerji kullanımıyla ilgili ekonomik veya çevresel maliyetler veya belirli kredi kartlarının tam maliyeti basit açıklamalarla verildiğinde tasarruflu ve bilinçli hareket edilmesinde etkili olabilmektedir. Sunstein açıklamanın yararını “*Open Government Partnership*” örneği ile açıklamıştır. Hükümetin vatandaşlarına hizmet etme şeklini dönüştürmek için hükümetin içindeki ve dışındaki reformcuların bir arada çalıştığı bir organizasyon olan *Open Government Partnership*, halihazırda 75 ülke ve 150 yerel yetki alanı ile açıklığa, somut reformları teşvik etmek için bir araç olarak kullanmaya yönelik küresel bir çabayı ve örneği yansıtmaktadır.

1.3.3.6. Uyarılar

Ciddi riskler söz konusu olduğunda, en iyi dürtme özel veya kamu uyarıları olmaktadır. Büyük yazı tipleri, kalın harfler ve parlak renkler, insanların dikkatini çekmede etkili olabilir. Dikkat, sınırlı bir kaynaktır ve uyarılar bu gerçeğe dikkat çekmektedir. Uyarıların bir avantajı, doğal insan eğilimi olan gerçekçi olmayan iyimserliği dengeleyebilmesi ve aynı anda insanların uzun vadede dikkat etme olasılığını artırmasıdır. Ancak, insanların uyarılara tepki olarak onları “ben iyiyim” gibi yanıtlarla küçümseme riski de bulunmaktadır. Bu durumda daha olumlu mesajlarla (örneğin, tercih edilen davranış için parasal olmasa bile bir tür motivasyon sağlamak, basit sayılar ve tebrikler sunan uygulamalar gibi denemeler yapmak faydalı olabilmektedir. Araştırmalar ayrıca, insanların uyarıları hafife alma olasılığını azaltmak için, karşı karşıya oldukları riski azaltmak adına atabilecekleri somut adımların net bir şekilde açıklanmasını önermektedir.

1.3.3.7. Önceden Bağlanma Stratejileri

Çoğu zaman, insanlar belirli hedeflere sahiptir (örneğin, içki içmeyi veya sigarayı bırakmak, üretken faaliyette bulunmak veya para biriktirmek), ancak davranışları bu hedeflere ulaşma doğrultusunda şekillenmeyebilir. Bu tarz durumlarda insanlar belirli bir eyleme (örneğin, sigarayı bırakma programına) katılmayı önceden taahhüt ederlerse, hedeflerine uygun şekilde hareket etme olasılıkları artmaktadır. Özellikle, belirli bir eylemi belirli bir gelecek zamanda gerçekleştirmeyi taahhüt etmek, eyleme daha iyi motive etmekte ve erteleme olasılığını azaltmaktadır.

1.3.3.8. Hatırlatıcılar

İnsanlar genellikle pek çok şeyi bir arada düşünmektedirler. Ancak yükümlülüklerini yerine getirme noktasında pek çok insan sorun yaşamaktadır. Bu insanlar sorumlu oldukları belirli bir davranışı gerçekleştirmediğinde (örneğin, faturaları ödemek, ilaç almak veya doktor randevusu almak), bunun nedeni

genellikle; atalet, erteleme, rekabet eden yükümlülükler ve basit unutkanlıkların bir kombinasyonu olmaktadır. Bir hatırlatma bu durumlarda önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Hatırlatmalarda; özellikle unutkanlık eğilimi göz önünde bulundurulduğunda zamanlaması kritik önem arz etmektedir.

1.3.3.9. Uygulama Niyetini Belirtmek

İnsanlara uygulama niyetlerini belirlemeyi içeren bir soru sorulduğunda, insanların bu etkinliğe katılma olasılığı artmaktadır. Sağlıkla ilgili davranışlar bağlamında, gelecekteki davranışlarla ilgili basit bir soru (“Çocuğunuzu aşılatmayı planlıyor musunuz?”) önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Bu aşamada insanların kimliklerini vurgulamak da (“Siz bir öğretmen olarak”) etkili olabilmektedir.

1.3.3.10. Bireylere Geçmişteki Seçimlerinin Doğası ve Sonuçları Hakkında Bilgi Vermek

Özel ve kamu kurumları genellikle insanların geçmişte yaptıkları seçimler hakkında (sağlık harcamaları veya elektrik faturaları gibi) büyük miktarda bilgiye sahiptir. Ancak, bireyler genellikle bu bilgilere sahip değildir. Bu bilgileri öğrendiklerinde, davranışları değişebilmekte ve bu durum, piyasaların daha verimli çalışmasını sağlayarak (ve önemli miktarda tasarruf ederek) olumlu sonuçlar doğurabilmektedir.

1.3.4. Değerlendirme

Bu bölümde kamu politikalarının tarihsel gelişimi ve davranışsal kamu politikalarının ortaya çıkışı incelenmiş, dürtme teorisinin kamu yönetimi bağlamındaki uygulamaları üzerine odaklanılmıştır. Kamu politikalarının, bireylerin ve toplumun refahını artırmaya yönelik stratejik müdahaleler olarak önemi, klasik yaklaşımlardan davranış odaklı yaklaşımlara evrilmiştir. Bu

bağlamda bölüm, hem teorik hem de uygulamalı açıdan zengin bir çerçeve sunmaktadır.

Klasik kamu politikaları, genellikle ceza ve teşvike dayalı yöntemler ile bireyleri rasyonel kararlar almaya yönlendirmeyi amaçlamış, ancak sınırlı rasyonalite ve bilişsel önyargılar nedeniyle bu mekanizmaların sınırları ortaya çıkmıştır. Herbert Simon'un sınırlı rasyonalite kavramı, bireylerin bilgi eksikliği ve karar alma süreçlerindeki kısıtlamaları vurgulayarak kamu politikalarına davranışsal yaklaşımın temelini oluşturmuştur. Bu çerçevede dürtme teorisi, bireylerin özgür iradelerini kısıtlamadan daha etkili kararlar almalarını sağlayan yenilikçi bir politika aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Dürtme teorisi, bireylerin davranışlarını bilişsel mekanizmalar ve sosyal çevre üzerinden etkileyerek, toplum yararına müdahalelerin uygulanabilirliğini artırmaktadır. Seçim mimarisi kavramı, bu teorinin pratikteki çekirdeğini oluşturur ve bireylerin karşılaştıkları seçeneklerin sunumu üzerindeki etkisini vurgular. Bu yaklaşım, bireylerin karar alma süreçlerini basitleştirerek, yanlış kararların önünü geçmeyi amaçlar. Bu bölümde, özellikle varsayılan seçeneklerin, geri bildirim mekanizmalarının ve çerçeveleme tekniklerinin bireylerin karar alma üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Davranışsal kamu politikalarının etkinliği, rastgele kontrol deneyleri (RCT) gibi bilimsel yöntemlerle test edilerek kanıtlanmıştır. Bu yöntemler, kamu politikalarının hem maliyet etkinliğini hem de sosyal etkilerini anlamak için önemlidir. Bölümde, rastgele kontrol deneylerinin temel ilkeleri ve örnek uygulamaları detaylandırılmış, bu yöntemin politikaların etkinliğini artırma konusundaki potansiyeli vurgulanmıştır.

Ancak dürtme teorisi ve davranışsal yaklaşımlar eleştirilerden muaf değildir. Özellikle etik kaygılar ve bireylerin manipüle edilme riski, bu yaklaşımların dikkatle ele alınması gereken noktaları arasındadır. Seçim mimarlarının tasarımlarının tarafsız olmadığı gerçeğinden hareketle, bu uygulamaların etik ilkelerle uyumlu şekilde yürütülmesi önem kazanmaktadır. Örneğin, varsayılan

seçeneklerin bireylerin çıkarlarına uygun Şekilde tasarlanması, manipölasyon kaygılarını azaltabilecek bir yaklaşımdır.

Sonuç olarak, dürtme teorisi, kamu politikalarında yenilikçi ve etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu bölüm, teorinin temel kavramlarını ve uygulama alanlarını detaylı bir Şekilde inceleyerek, dürtme teorisinin hem teorik hem de pratik değerini ortaya koymuştur. Ancak, bu yaklaşımın etkinliğini artırmak için etik ilkelerin ve bilimsel yöntemlerin titizlikle uygulanması gerekmektedir. Dürtme teorisinin geleceği, bu dengeleri kurma yeteneğine ve politika yapıcılarının bu yaklaşımı nasıl benimsediğine bağlıdır.

2. BÖLÜM

DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ

Bu bölümde küresel düzeyde politika yapıcılarının davranışsal yaklaşımla nasıl tanıştıkları, dürtmeyi bir politika aracı olarak nasıl ele aldıkları ve hangi alanlarda faydalandıkları anlatılmaktadır. Dünya genelinde davranışsal kamu politikaları, özellikle 21. yüzyılın başlarından itibaren önemli bir ivme kazanmış ve politika yapıcılarının dikkatini çekmiştir. Birleşik Krallık'ta kurulan "Davranışsal İçgörü Takımı", Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyete geçen "Sosyal ve Davranışsal Bilimler Takımı" gibi örnekler, davranışsal yaklaşımın kamu politikalarındaki etkisini küresel düzeyde göstermektedir. Bu ekipler, bireylerin davranışlarını şekillendiren sosyal normlar, varsayılan seçenekler ve çerçeveleme gibi tekniklerden yararlanarak, kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmaya yönelik uygulamalar geliştirmektedir. Bölüm içerisinde dünyadan örnek uygulamalar da sunulmakta, dürtme teorisinin kamu politikalarını iyileştirmedeki etkisi daha net ortaya koyulmaktadır.

Davranışsal kamu politikalarının dünyadaki gelişimi ve dünya uygulamalarının devamında Türkiye'deki gelişimine yer verilmektedir. Türkiye bürokrasisi içerisinde davranışsal kamu politikalarının nasıl yer bulduğuna, akademik gelişimine, Türkiye'de davranışsal içgörülerle zenginleştirilmiş kamu politikası yapımının kazandığı ivmeye, kanıta dayalı politika geliştirme süreçlerine değinilmektedir. Türkiye'de bu alandaki çalışmalar görece yeni olmakla birlikte, özellikle 2010'lu yılların sonlarına doğru önem kazanmış ve bir dizi kurumsal girişimle desteklenmiştir. Bölüm içerisinde 2017 yılında Ekonomi Bakanlığı bünyesinde kurulan "Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Daire Başkanlığı (Nudge Turkey)" ile başlayan süreç ele alınmakta, uygulanan projelerle ve akademik literatürle Türkiye'deki mevcut duruma dair bir perspektif sunulmaktadır.

2.1. DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ DÜNYADA GELİŞİMİ VE DÜNYADAN ÖRNEK UYGULAMALAR

Davranışsal yaklaşım özelde de dürtme teorisi, son yıllarda kamu politikalarının tasarımında dünyada değişim yaratmaktadır. Teorinin dayandığı temel değerler, bireylerin karar alma süreçlerini küçük ama etkili müdahalelerle yönlendirme fikrinden doğmuştur. Bu yaklaşım, dünyadaki birçok ülke tarafından benimsenmiş ve çeşitli alanlarda politika yapımının vazgeçilmez bir aracı haline gelmiştir. Bu politikaların çoğunun maliyeti çok düşük ya da maliyetsizdir. Vergi mükelleflerine herhangi bir ek yük getirmemesi nedeniyle, bu yöntemler hükümetler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Bu yaklaşım özgürlükçü yanının da katkısıyla sadece akademik çevrelerce değil; hükümetler, yerel yönetimler ve uluslararası kuruluşlar tarafından da benimsenmiştir. Yaklaşım, sağlık, çevre, enerji tasarrufu, vergi uyumu ve trafik güvenliği gibi geniş bir yelpazede uygulamalara ilham kaynağı olmuştur. Dünya genelinde artan sayıda hükümet, politika tasarımında davranışsal içgörülerini kullanarak, vatandaşların refahını artırmayı ve toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler getirmeyi amaçlamış ve amaçlamaktadır.

Dürtmeler dünyada kamusal veya özel girişim olarak uygulanabilmektedir. Bu kapsamda ilk olarak Birleşik Krallık'ta, 2010 yılında, kamu kesiminde davranışsal politikaların oluşturulması ve düzenlenmesi için "Davranışsal İçgörü Takımı (*Behavioral Insight Team - BIT*)" kurulmuştur. Bu gelişme, diğer ülkelerde benzer birimlerin kurulmasına ilham vermiştir ve davranışsal bilimlerin küresel ölçekte yayılmasını sağlamıştır. Bahsedilen takım ile ilgili detaylı bilgi Birleşik Krallık başlığı altında verilmektedir. Ardından ABD'de 2012 yılında, "Beyaz Saray Sosyal ve Davranışsal İçgörü Takımı (*White House Social and Behavioral Insights Team*)" adı altında dürtme birimi oluşturulmuştur. 2015'te de Almanya ve Avusturya'da dürtme birimlerinin kurulduğu görülmektedir (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018). Birimin detayları ABD başlığı altında yer almaktadır.

Birleşik Krallık, davranışsal ekonomiyi hükümet politikalarına kapsamlı bir şekilde dahil eden, 2010 yılında kurulan "Nudge Unit" olarak da bilinen Davranışsal İçgörüler Takımı ile öncü bir rol üstlenip ulusal ve uluslararası yüzlerce çalışma

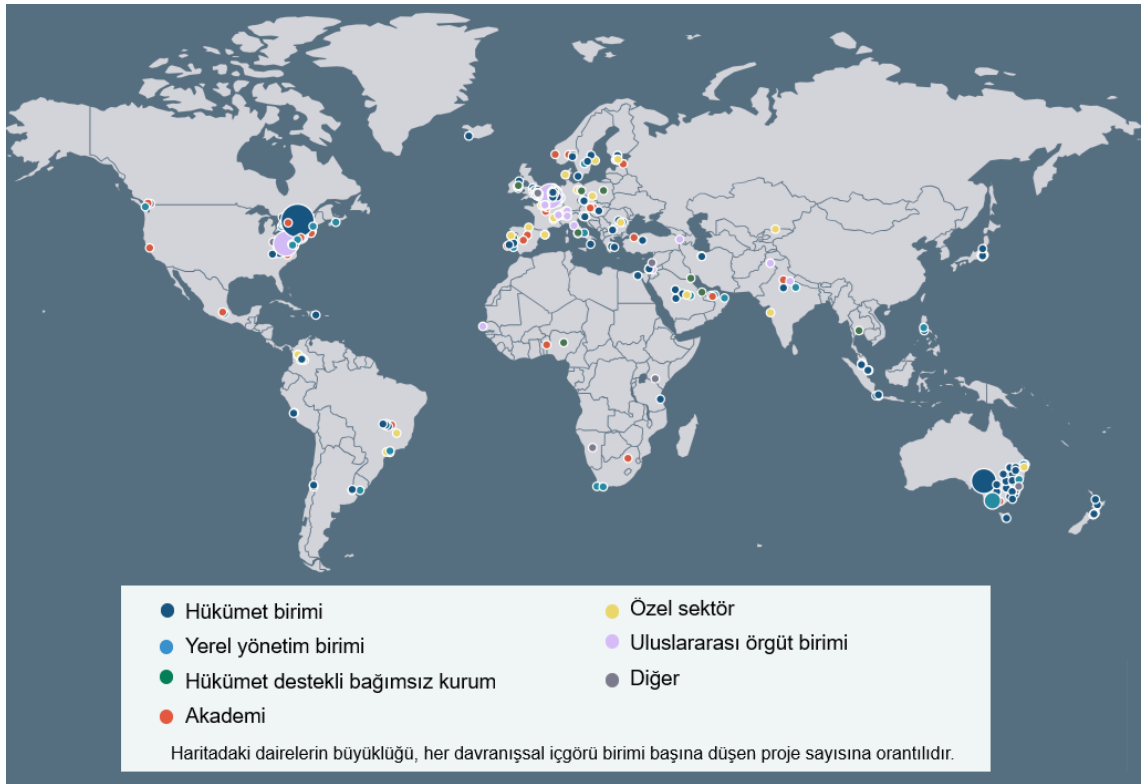
yürütmüştür. Birçok başarılı müdahalede bulunan Nudge Unit, sosyal normlara yapılan çağrılar yoluyla yerel vergilerin ödenmesini artırmış, reçete formlarını yeniden tasarlayarak reçete hatalarını azaltmış ve bir piyango kullanarak seçmen kayıt oranlarını artırmıştır (OPSI, t.y.). Birleşik Krallık'ın bu girişimleri dünya çapında da yankı bulmuş zamanla ABD, Avustralya, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Hollanda ve Singapur gibi ülkelerde kurulan birimler sayesinde hızla yayılmıştır. Bu ülkeler, davranışsal yaklaşımları farklı politika alanlarına entegre ederek, vatandaş davranışlarını yönlendirme ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırma konularında ilerlemeler kaydetmiştir (Afif vd., 2019).

OECD'nin de Observatory of Public Sector Innovation (OPSI) tarafından yönetilen, davranışsal içgörüler (*behavioural insights*) alanında faaliyet gösteren birimlere dair detaylı bilgi içeren bir platformu bulunmaktadır (OPSI, t.y.). Bu site aracılığıyla dünyadaki davranışsal içgörü birimlerinin uygulamaları, kamu politikalarına entegre edilen projeler ve ülkeler arası karşılaştırmalı vaka analizleri yer almaktadır.

Bu birimlerin kurumsal yapıları ve uygulama alanları çeşitlilik göstermektedir. Dünya genelinde farklı kurumsal yapılar altında faaliyet gösteren bu birimler OPSİ çatısı altında derlenmiştir (OPSI, t.y.):

- Federal Hükümet Bünyesindeki Birimler: Doğrudan merkezi hükümetin bir parçası olarak faaliyet göstermektedirler. Örneğin, Avustralya'daki "Behavioural Economics Team of the Australian Government (BETA)" bu kategoriye dahil edilmektedir.
- Eyalet, İl veya Yerel Yönetim Birimleri: Bölgesel veya yerel yönetimlerin bünyesinde çalışmaktadırlar. Örneğin, Danimarka'daki "iNudgeyou" birimi, yerel düzeyde davranışsal içgörüler uygulamaktadır.
- Hükümet Tarafından Finanse Edilen Bağımsız Kuruluşlar: Devlet desteğiyle ancak bağımsız olarak faaliyet göstermektedirler. İrlanda'daki "ESRI Behavioural Research Unit" buna örnek olarak gösterilmektedir.

- Akademik Kurumlar: Üniversiteler veya araştırma enstitüleri bünyesinde bulunan birimleri kapsamaktadır. Türkiye'deki İstanbul Medipol Üniversitesi'nde yer alan "Behaviour Change for Health" birimi bu kategoride yer almaktadır.
- Özel Sektör Kuruluşları: Özel şirketler bünyesinde faaliyet göstermektedir. Bu tür birimlerin sayısı sınırlıdır ve genellikle danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. İspanya'da yer alan WOKO Agency bu kuruluşlara örnek gösterilebilir.
- Uluslararası Organizasyonlar Bünyesindeki Birimler: Birleşmiş Milletler veya Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların çatısı altında çalışmaktadırlar. OECD BI Network de OECD dahilindeki ülkelerin davranışsal içgörüler ağını desteklemektedir.

Şekil 1: Dünyada Bulunan Davranışsal İçgörü Birimleri (Kaynak: OPSI)

Davranışsal kamu politikalarının uygulamalarına dair bir başarı sırası bulunmamakla birlikte birim sayılarının ve faaliyet alanlarının istatistiği tutulmaktadır. Kurumsal yapılarının yoğunluğu bağlamında filtreleme yapıldığında aşağıda yer alan altı ülkenin öne çıktığı görülmektedir.

ABD ve Birleşik Krallık başta olmak üzere Almanya, Fransa, Kanada ve Avustralya sağlık, eğitim, çevre, enerji ve su, finans, tüketici politikaları gibi temel konularda bu birimler aracılığıyla uygulamalar yapmaktadır.

Davranışsal yaklaşıma dayalı tüm müdahaleler başarılı olmasa da, hükümetler davranışsal ekonomiyi politika tasarımına entegre etmenin yollarını denemeye devam etmektedir. Ancak sağlık ve çevre politikaları alanında yapılan uygulamaların diğer alanlara oranla daha başarılı sonuçları olduğu da ülke başlıkları altında görülmektedir.

Bu bölümde, dürtme teorisinin küresel düzeydeki gelişimine, farklı ülkelerde nasıl yankı bulduğuna ve çeşitli alanlarda nasıl uygulanarak başarılı sonuçlar elde edildiğine dair örnekler sunulmaktadır. Dürtme teorisinin dünya çapında hızla artan kullanımı, bu teorisinin kamu politikası yapımında ne denli etkili bir araç haline geldiğini de açıkça ortaya koymaktadır.

2.1.1. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık, dürtme teorisinin gelişimi ve kamu politikalarına entegrasyonu konusunda öncü ülkelere biri olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşımın Birleşik Krallık'taki yükselişi, 2010 yılında Başbakanlık Ofisi bünyesinde kurulan Davranışsal İlgörüler Takımı ile başlamıştır (Mahmoud, 2016). Yaygın olarak "Nudge Unit" olarak bilinen bu ekip, kamu politikalarını daha etkin hale getirmek için davranışsal bilimlerden yararlanma hedefiyle kurulmuştur (Lowther, 2019). Takımın akademik danışmanlığını davranışsal ekonomi alanında çalışmalar yürüten David Halpern yürütmüştür. Başlangıç yıllarında pilot dönemde olan ekip, yalnızca sekiz kişi ve yaklaşık 500.000 sterlin devlet bütçesiyle çalışmıştır. Ancak elde edilen başarılar, daha fazla fon sağlanmasının önünü açmıştır. 2014 yılında

kamu-özel ortaklığı modeliyle bağımsız bir şirket haline gelmiştir. Bu ortaklık bağımsız projeler geliştirmesine olanak tanımanın yanında, aynı zamanda ulusal ve uluslararası projelere katılımı da artırmıştır. Bu finansman modeliyle, BIT'in yalnızca Birleşik Krallık'ta değil, diğer ülkelerde de aktif bir şekilde çalışması sağlanmıştır (Afif vd., 2019).

Birleşik Krallık'ta davranışsal kamu politikaları çatısı altında ele alınan dürtme teorisi ise, vatandaşların daha sağlıklı, daha çevreci ve sosyal açıdan daha sorumlu kararlar almalarını sağlamak amacıyla geniş bir alanda uygulanmıştır (Weir, 2019). Vergi uyumundan enerji tasarrufuna, sağlık hizmetlerinden eğitim politikalarına kadar birçok alanda kullanılan bu yaklaşım, hükümet politikalarının etkinliğini artırmış ve kamu hizmetlerinin verimliliğini yükseltmiştir (OECD, 2017). Ayrıca, bu uygulamalar, vatandaşların karar alma süreçlerine özgürce katılımını teşvik etmiş, aynı zamanda maliyet etkinliği yüksek çözümler sunarak geniş çapta başarı elde etmiştir.

Birleşik Krallık'ta dürtme teorisinin yaygın kullanımı, bu yaklaşımın küresel düzeyde tanınmasına ve diğer ülkeler tarafından benimsenmesine de katkıda bulunmuştur. Bu bölümde, Birleşik Krallık'ta dürtme teorisinin kamu politikalarına nasıl entegre edildiğinin örnekleri yer almaktadır.

İlk örnek kamu politikalarında davranışsal yaklaşımın sağlık politikalarında uygulanması üzerinedir. Pek çok ülkede olduğu gibi, İngiltere'de de vatandaşların hastanelere randevu oluşturup randevuya gitmemelerinden kaynaklı bir kamu zararı oluşmaktadır. Buna çözüm oluşturmak adına İngiltere Ulusal Sağlık Hizmetleri (*National Health Service*) Randevu Sistemi üzerinden bir davranışsal müdahale kurgulanmıştır. Uygulama, halihazırda sistem tarafından randevu hatırlatma mesajı gönderildiğinden ilave bir maliyete yol açılmamıştır. Hastalara randevularını hatırlatmak için farklı metinler içeren kısa mesajlar gönderilmiştir. İki farklı dönemde davranışsal müdahale denenmiştir.

Tablo 2: İngiltere Ulusal Sağlık Hizmetlerinin Dürtme Müdahalesi

Özel Maliyetler	Genel Maliyetler	Empati	Kayıt
"26 Eylül'de saat 14:30'da St Barts Hastanesi'nde sizi bekliyoruz. Gelmemeniz NHS'e yaklaşık 160 £'a mal oluyor. İptal etmek veya yeniden planlamak için 02077673200'ü arayın."	"26 Eylül'de saat 14:30'da St Barts Hastanesi'nde sizi bekliyoruz. Gelmemeniz para israfına neden oluyor. İptal etmek veya yeniden planlamak için 02077673200'ü arayın."	"26 Eylül'de saat 14:30'da St Barts Hastanesi'nde sizi bekliyoruz. Diğerlerine karşı adil olun ve iptal etmek veya yeniden planlamak için 02077673200'ü arayın."	"26 Eylül'de saat 14:30'da St Barts Hastanesi'nde sizi bekliyoruz. Lütfen gelin veya iptal/yeniden planlamak için 02077673200'ü arayın, aksi takdirde randevuyu kaçırdığınızı kaydedeceğiz."

Bu mesajlardan özel maliyetler yoluyla, bireylere randevularına katılmamanın somut bir maliyeti olduğunu açıkça ifade edilmiş ve bu yolla %8,4'lük bir iyileşme sağlanmıştır. Bu mesaj, kaçırılan randevuların sağlık sistemi üzerinde bir yük yarattığını da doğrudan ifade etmiştir. İnsanlarda kaybı önlemek için çaba gösterme eğilimine sebep olmuştur.

Birleşik Krallık'ta davranışsal kamu politikası örneği ise çöp atma davranışını iyileştirmeyi hedefleyen "Yeşil Ayak İzleri" (*Green Footprints*) deneyidir. Yeşil ayak izleri, insanların çöp kutularının yerini daha kolay bulmalarını sağlamak amacıyla, yere "yürüyen" bir desen oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Deney, halka açık alanlarda bireyleri çöp kutularına doğru yönlendirmeyi amaçlamıştır.

Şekil 2: Yeşil Ayak İzleri Deneyi (Kaynak: Keep Britain Tidy, 2015)

Deney, yerel yönetimlerle iş birliği içinde, ikisi park/rekreasyon alanı ikisi ana perakende/ticari alan olmak üzere dört farklı konumda gerçekleştirilmiştir. Deneyin uygulandığı üç haftalık süre boyunca, yere atılan çöp miktarında ortalama %15,9 oranında belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. Bu basit ve düşük maliyetli müdahale, çevre temizliğini artırmada etkili olmuştur. Görsel işaretler aracılığıyla, insanların çöp kutularını daha kolay bulmaları sağlanmış ve çöp atma davranışını olumlu yönde etkilenmiştir (Keep Britain Tidy, 2015).

Bu deney, görsel ipuçlarının ve fiziksel işaretlerin, bireylerin çevresel davranışlarını yönlendirmede ne kadar etkili olabileceğini göstermesi adına da önemli görülmektedir.

2.1.2. ABD

2000'lerin ortasından sonuna ve 2010'ların başına kadar, ABD hükümeti genelinde davranış bilimlerine yönelik artan bir ilgi olmuştur. Ancak davranışsal bilimlerin kamu politikalarında resmi olarak uygulanmaya başlaması, 2014 yılında Başkan Barack Obama'nın talimatıyla gerçekleşmiş ve federal kurumların

davranışsal içgörülerini politika tasarımına entegre etmelerini teşvik eden bir yürütme emri ile hız kazanmıştır.

Sosyal ve Davranışsal Bilimler Takımı (Social and Behavioral Sciences Team SBST), bu girişimin bir parçası olarak oluşturulmuş ve ABD hükümetinin farklı birimleri ile iş birliği yaparak projeler geliştirmiştir. Bu ekip, 2015 yılında Beyaz Saray Ofisi'ne bağlanmıştır. ABD, davranışsal bilimlerin kamu politikalarında uygulanmasında önemli adımlar atan ve çeşitli birimler kuran devletlerin başında gelmektedir. 2015 yılında başlatılan Değerlendirme Bilimleri Ofisi (Office of Evaluation Sciences OES), bu alanda bilinen girişimlerden biridir. Federal Genel Hizmetler İdaresi bünyesinde yer alan bu kurum, davranışsal içgörülerin federal politikalara uygulanmasını kanıt temelli uygulamalarla desteklemektedir. ABD'nin davranışsal bilim yaklaşımı, federal, eyalet ve yerel düzeyde çeşitli uygulamaları içermektedir. Federal düzeydeki uygulamalar kamu hizmetlerinin etkinliğini arttırmaya odaklanmaktadır. Eyalet düzeyindeki uygulamalar ise yaklaşımları yerel ihtiyaçları gözetecek şekilde gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yerel yönetimler ise doğrudan vatandaş etkileşiminde davranışsal bilimleri etkin bir şekilde kullanmaktadır (Afif vd., 2019).

ABD de farklı kurumlar da öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Kendi Kendine Yeterliliği Geliştirmek için Davranışsal Müdahaleler (Behavioral Interventions to Advance Self-Sufficiency- BIAS)'dir. Düşük gelirli bireyler için sosyal yardımların etkinliğini artırmayı hedefleyen bir program yürütmektedir. BIAS, davranışsal bilimleri kullanarak sosyal hizmet süreçlerini sadeleştirmiştir. Bir diğer kurum ise, The Lab @ DC'dir. Washington D.C.'de kurulan bu birim, yerel politikaların etkisini ölçmek ve iyileştirmek için davranışsal deneyler yapmaktadır. ABD'de davranışsal bilimler vergi uyumu ve ekonomi, sağlık, eğitim, işgücü, sosyal yardımlar gibi birçok alanda geniş bir yelpazede uygulanmaktadır. Örneğin, sosyal hizmetlerde basit hatırlatma mesajlarının kullanımı, yardım başvuru oranlarını önemli ölçüde artırmıştır (Afif vd., 2019).

Amerika Birleşik Devletleri, özellikle dürtme teorisinin gelişimi ve uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır. Dürtme teorisinin kurucularından biri olan Richard

Thaler'ın Chicago Üniversitesi'nde profesör olması ve diğer ABD'li akademisyenlerin bu alandaki öncülükleri, teorinin ABD'de hızla benimsenmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle 2008 yılında yayımlanan Richard Thaler ve Cass Sunstein'in "Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness" adlı kitabı, dürtme teorisinin geniş kitlelerce tanınmasını ve akademik çevreler dışında da tartışılmasını sağlamıştır.

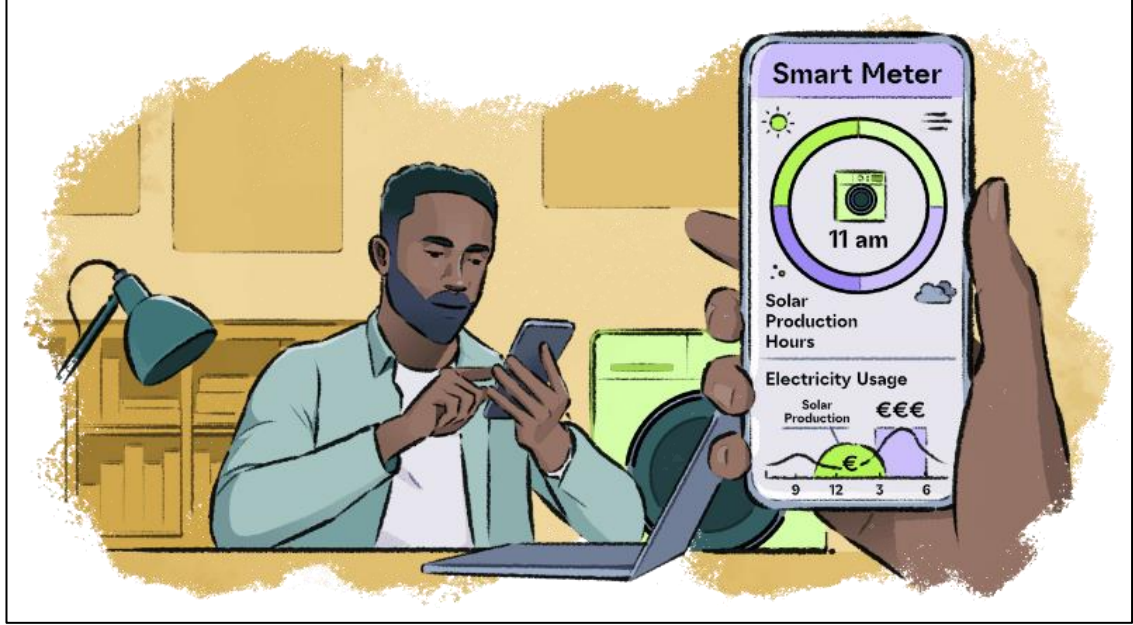
ABD'de dürtme teorisinin kamu politikalarına uyumlanması, 2015 yılında Başkan Barack Obama yönetiminde kurulan Sosyal ve Davranışsal Bilimler Takımı (*Social and Behavioral Sciences Team - SBST*) ile olmuştur. Bu ekip, federal politikaların ve programların etkisini artırmak için davranışsal içgörülerden yararlanmıştır. SBST, vergi uyumu, sağlık sigortası katılımı, eğitim politikaları ve enerji tasarrufu gibi alanlarda başarılı uygulamalara imza atmış ve davranışsal ekonomi prensiplerinin kamu politikalarına entegrasyonunu sağlamıştır.

ABD'de dürtme teorisinin uygulanması, vatandaşların günlük yaşamlarında daha bilinçli kararlar almalarını sağlamış, kamu politikalarının etkinliğini artırmış ve hükümetin vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin kalitesini iyileştirmiştir. Bu bölümde, ABD'de dürtme teorisinin gelişimine, politika yapımındaki etkisine ve başarılı uygulamalarına dair örnekler ele alınmaktadır.

İlk örnek pandemi döneminde artan evden çalışma düzeninin enerji tüketimine etkisini ölçmek ve bu duruma karşı sürdürülebilir davranışları teşvik etmek amacıyla uygulanmıştır. Pandemiyle birlikte artan evden çalışma, mesai saatlerinde (9:00-17:00) konutlardaki elektrik tüketimini %15-24 oranında artırmış ve özellikle öğleden sonra şebeke üzerindeki kullanım zirveye ulaşmıştır. Bu durum, enerji şebekesi yönetiminde sorunlara yol açmıştır (Li vd., 2021).

Kullanıcıların farkında olmadığı, bu davranışların toplu etkileri yeşil dürtme uygulaması olan "time-of-use" tarifesi ile çözülmeye çalışılmıştır. Time-of-use (zaman bazlı ücretlendirme) tarifesi, elektrik tüketiminin yoğunluğuna göre farklı saatlerde farklı fiyatlandırma uygulanmasını ifade etmektedir. Bunu tespit etmek amacıyla hanelerde akıllı sayaç kullanılmıştır. Yoğun olmayan saatlerde enerji daha ucuz, yoğun saatlerde ise daha pahalı olmaktadır. Bu dürtmede amaç enerji

kullanımını yoğun olmayan saatlere kaydırarak şebeke üzerindeki baskıyı azaltmak ve maliyet tasarrufu sağlamak olmuştur. Örneğin çamaşır makinelerini sabah saatlerinde çalıştırmak, hem maliyeti hem de şebeke yoğunluğunu azaltmaktadır (Li vd., 2021).

Şekil 3: ABD'de Dürtme Örneği: Zamana Göre Elektrik Tarifeleri (Kaynak: Green Nudges)

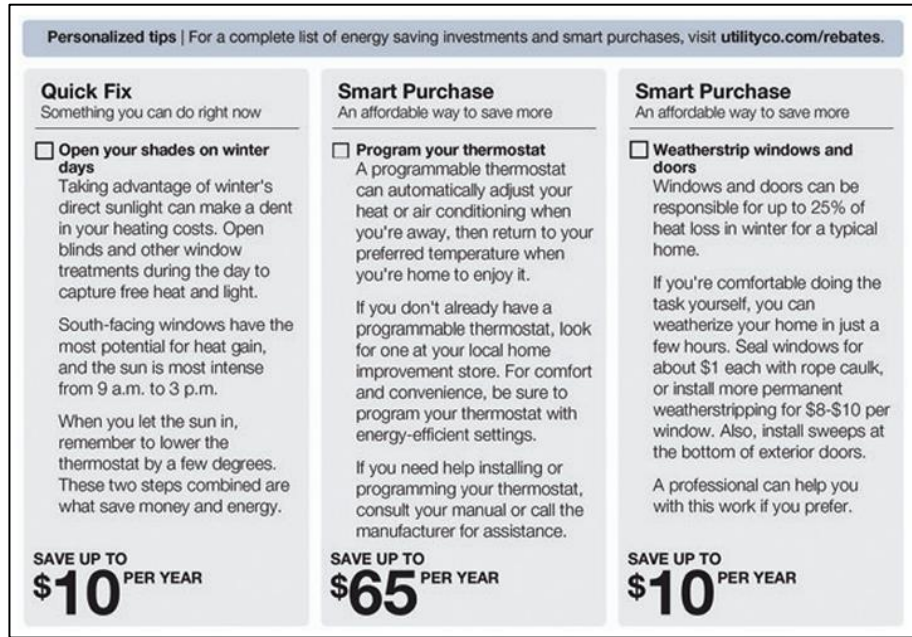
Eğitim kampanyaları ile desteklenen bu uygulama ile, sonuç olarak şebeke dengesi sağlanmış, kullanıcılar tasarruf etmiş ve enerji tüketimi daha sürdürülebilir hale gelmiştir. Daha sürdürülebilir enerji alışkanlıklarını teşvik etmek, şebekenin gelecekteki istikrarını sağlamaya da yardımcı olmaktadır.

Thaler ve Sunstein'e göre, insanlara bir konudaki niyetleri sorulduğunda bunun onların davranışlarını etkileme ihtimali vardır. Bir konuda insanlara ne yapacakları sorulduğunda cevaplarına uygun davranma olasılıkları artmaktadır. Mesela seçimlerden önce insanlara oy verip vermeyeceklerini sormak oy verme oranını arttırabilmektedir. Ya da sağlıkla alakalı sorular (örneğin, şekerli yiyecek tüketimini azaltıyor musunuz?) daha sağlıklı davranışlar sergilemesini sağlayabilmektedir. Sosyal psikoloji alanında davranış değişiklikleri üzerine çalışan Kurt Lewin bu durumu açıklayan kanal faktörleri kavramını ortaya atmıştır

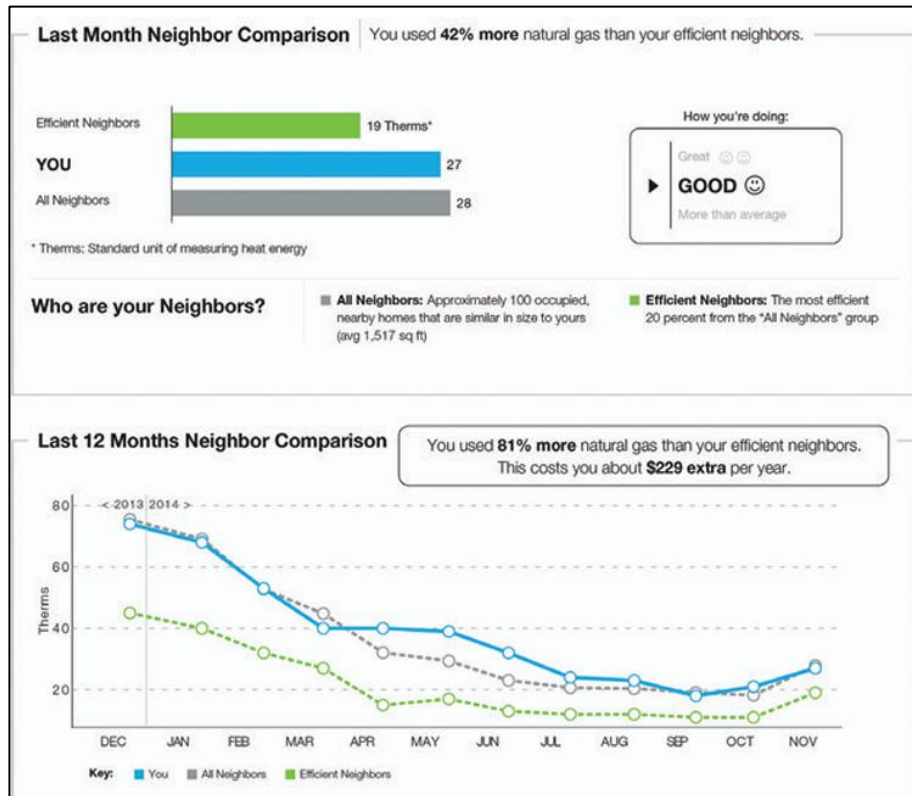
(Lewin, 1954, s. 138). Lewin bu ifadeyi kolaylaştırıcı ya da engelleyici küçük etkiler için kullanmıştır. Esin kaynağını ilkbaharda karların erimesinden sonra bir nehrin izlediği yoldan almıştır. Thaler ve Sunstein de bu kavramı dürtme ile ilişkilendirmiştir. Dikkat çekici hale getirilen objelerin insan davranışlarını etkileyebildiği sonucuna ulaşmıştır.

Aslında başta Lewin'in, sonrasında ise Thaler ve Sunstein'in bu fikirleri uzun zaman önce Yale Üniversitesi yerleşkesinde Sağlık Bakanlığı işbirliği ile yapılan bir dürtme deneyi ile test edilmiştir. Deneyde küçük dürtmeler çevresel ipuçları ile insanların tetanos aşısı olmaya yönlendirilip yönlendirilemeyeceği test edilmiştir. Öncelikle Yale öğrencileri iki gruba ayrılmış ve ilk gruba tetanosun tehlikeleri ve çözüm olarak aşı olmanın gerekliliği anlatılmıştır. Öğrencilere sorulduğunda çoğu aşı olacağını söylemiş ancak yalnızca %3'ünün bunun gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. İkinci gruba da aynı bilgiler verilmiş, sağlık merkezinin yerini gösteren bir plan ve zamanlama önerisi de ilave edilmiştir. Bu basit yönlendirme ile aşı olanların oranının %28'e çıkması sağlanmıştır. Bu durum küçük bir "kanal faktörü" aracılığıyla davranışlar üzerinde büyük etkiler yaratılabileceğini göstermiştir (Thaler ve Sunstein, 2017, s. 96).

ABD'de tasarlanan bir diğer uygulama ise enerji tüketimi ile alakalıdır. Bir deney bir dürtmenin, örnekleminin oldukça geniş kapsamlı (600.000 hane) olabileceğini de göstermiştir.

Şekil 4: Enerji Tasarrufu Yapmayı Teşvik Eden Kişiselleştirilmiş Öneriler (Kaynak: Allcott, 2011)

Şekil 5: Bir Hanenin Enerji Tüketiminin, Coğrafi Olarak En Yakın 100 Komşusu ile 12 Aylık Karşılaştırması (Kaynak: Allcott, 2011)

Uygulamada ev sahiplerine elektrik tüketimleri ile alakalı raporlar iletilmiştir. Bu raporlar üç ana içerikten oluşmaktadır. İlk olarak kullanıcının tüketimi komşularının ortalama tüketimi ile karşılaştırılmıştır. Daha az enerji harcayanlar “enerji tasarrufçusu olarak nitelenmiştir. İkinci içerik tasarruf için pratik öneriler (LED ampullerin kullanımı yahut termostat ayarının değiştirilmesi gibi) sunmuştur. Üçüncü içerik ise kullanıcının zaman içindeki enerji kullanımının seyrini göstermiştir. Bu dürtme özde sosyal normlara dayanmaktadır. Çünkü kullanıcılar başkalarına kıyasla daha çevre dostu görünmek istediklerinden enerji tüketimlerini azaltmaya motive olmuşlardır. Bu yaklaşım ile enerji tüketiminde kısa vadede %11-20, uzun vadede ise yaklaşık %6’lık azalma sağlanmıştır (Allcott, 2011). Bu dürtme çeşitli sınırlılıklarına rağmen genel anlamda başarılı kabul edilebilir. Sadece kullanıcıların davranış değişikliği kazanabilmesi için ek stratejiler gerekmektedir.

Bir başka sosyal norma dayalı deney de yine ABD genelinde farklı eyaletlerden 608 hanede başka bir tema ile uygulanmıştır. Çalışmada bireylerin plastik şişe geri dönüşümü konusundaki davranışlarının nasıl şekillendiği açıklanmaya çalışılmıştır. Geri dönüşüm davranışları üzerine üç ana faktör incelenmiştir. Bunlar ekonomik teşvikler, kişisel değerler ve sosyal normlar olarak sıralanmıştır. Ekonomik teşvikler; şişe başına depozito ödemeleri ve geri dönüşüm alanlarına ulaşım kolaylığını kapsamaktadır. Kişisel değerler; çevreye duyarlılığı çevreye karşı vicdani rahatsızlığı, yeşil suçluluğu içermektedir. Sosyal normlar ise komşuların geri dönüşüm beklentileri veya bireylerin komşularının duyarsızlığından duyduğu rahatsızlık olarak ifade edilmiştir.

Bu üç ana faktör karşılaştırılarak 608 hane halkı değerlendirilmiştir. Ekonomik teşviklerin davranışı olumlu yönde değiştirdiği görülmüştür. Kişisel değerlerin sosyal normlara göre daha yüksek fayda sağladığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla içselleştirilmiş normların sosyal baskılara nazaran daha güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışma demografik olarak oldukça çeşitli eyaletlerde yapılmasına rağmen başka bir ülke veya şehirde uygulanacağında aynı sonuçları vermeyecektir. Dürtme tasarımında bölgeye

özgü düzenlemelere her zaman ihtiyaç duyulacağı vurgusu yapılmıştır (Viscusi vd., 2011).

Başka bir dürtme ise göçmenlerin vatandaşlık oranlarını arttırmak için kurgulanmıştır. ABD’de 9 milyonu aşkın başvuru hakkı olan göçmen, başvuru ücretinden muaf olmalarına rağmen bu avantajı kullanmamıştır. Bunun üzerine adı “NaturalizeNY” olan bir program kapsamında bir kayıt formu hazırlanmıştır. Formda kişisel bilgilerin yanında başvuru süreçlerini kolaylaştırıcı açıklamalar ve ücret muafiyet bilgisi de yer almıştır. Göçmenlerin bilgiye kolay erişim sağlaması ve vatandaşlık başvurusuna yönelik adımları net bir şekilde anlaması hedeflenmiştir.

Bu hakka sahip göçmenlerin %75’ine başvuru ücretinden muaf olduklarına dair bir bilgilendirme mesajı gönderilmiştir. %25’lik kısma ise sadece başvuru yardım linki iletilmiştir. Sonuçta mesaj gönderilen grupta %35’lik bir artış sağlanmıştır. Daha düşük gelire, düşük eğitim düzeyine sahip ve İngilizce dışı dillere kayıt yaptıran göçmenlerde bu dürtmenin etkisi daha yüksek görülmüştür. Bilgi paylaşmanın dezavantajlı gruplara ulaşmadaki önemi dikkat çekerken, basit davranışsal müdahalelerle bürokratik engelleri azaltmanın vatandaşların katılım oranlarını artırmada nasıl etkili olabileceği ortaya konmuştur (Hotard vd., 2019).

2.1.3. Avustralya

Avustralya, dürtme teorisinin kamu politikalarında kullanılması konusunda hızla gelişen ve etkili adımlar atan ülkelerden biridir. Davranışsal ekonomi ilkelerinin benimsenmesi ve dürtme teorisinin yaygınlaştırılması, Avustralya’da hem federal hem de eyalet düzeyinde birçok alanda başarıyla uygulanmıştır. Özellikle 2012 yılında kurulan Davranışsal Ekonomi Takımı (Behavioural Economics Team of the Australian Government - BETA), Avustralya’da bu alandaki çalışmaların kurumsal bir çerçeveye oturtulmasını sağlamıştır (Australian Government, n.d.).

BETA, Avustralya hükümetine davranışsal içgörüler sunarak, politika tasarımını daha etkili ve vatandaş odaklı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Enerji tasarrufu,

çevre koruma, sağlık ve sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda uygulanan dürtme stratejileri, vatandaşların bilinçli seçimler yapmalarını teşvik ederek toplumsal fayda sağlamıştır. Bu çalışmalar, kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına katkıda bulunmuş ve hükümet politikalarının uygulanabilirliğini artırmıştır. Avustralya'da dürtme teorisinin gelişimi, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda yerel yönetimlerde de büyük ilgi görmüş ve yaygın olarak uygulanmıştır. Bu süreçte, dürtme teorisinin yenilikçi ve düşük maliyetli çözümler sunma potansiyeli, politika yapıcılar tarafından geniş çapta kabul görmüştür. Bu bölümde, hangi örnek uygulamaların gerçekleştirildiği ve etkileri ele alınmaktadır (Afif vd., 2019).

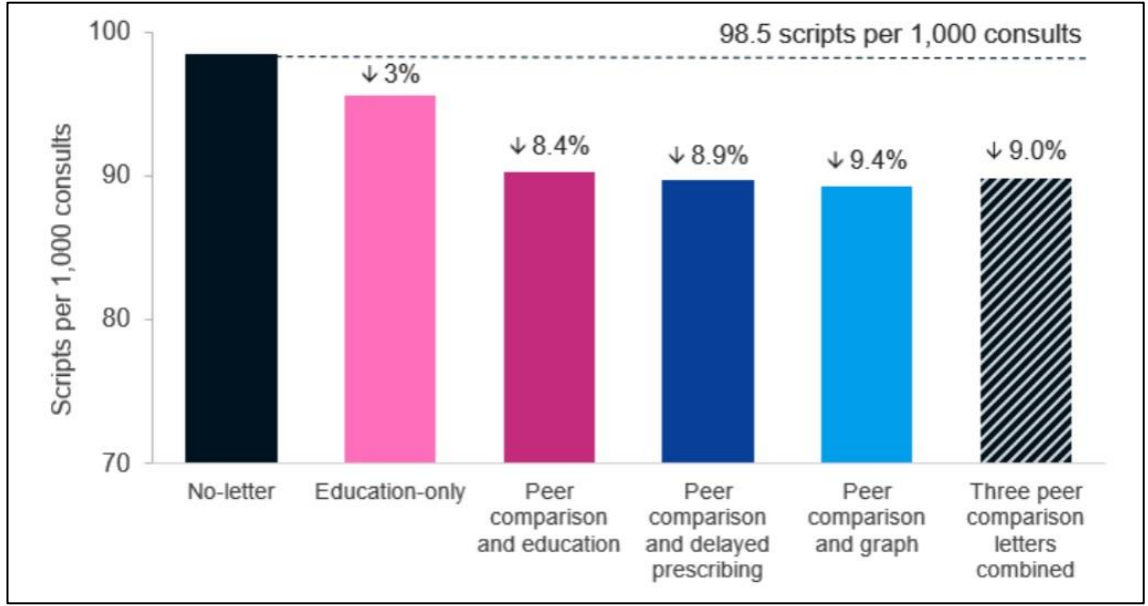
Avustralya'dan ilk örnek sağlık hizmetleri üzerine yapılan oldukça dikkat çekici bir uygulamadır. Seçim mimarisi ve dürtme teorisi bu kez sezaryen sonrası ağrı kesici uygulamasında iyileştirme girişiminde kullanılmıştır. Çalışma Avustralya'da bir üniversite hastanesinde yürütülmüştür. Buradaki problem alanı ameliyat sonrası ağrı kesici ilaçların hastalara önerilen şekilde uygulanmaması (eksik uygulanması) ve hastane personelinin yönergelerle uygun hareket etmemesi şeklinde tanımlanmıştır. İki temel müdahale belirlenmiştir.

İlk olarak, anestezi ve ameliyat sonrası bakım personeli için eğitim oturumları düzenlenmiştir. İkinci olarak, hastaların ilaç çizelgeleri önceden basılı ve vurgulanmış olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme, dürtme teorisi prensiplerine dayanarak, sağlık çalışanlarını doğru ilaçları, doğru dozda ve doğru zamanda uygulamaya yönlendirmeyi amaçlamıştır. Müdahaleler sonrasında yapılan denetimlerde, ilaçların yönergelerle uygun olarak uygulanmasında istatistiksel olarak anlamlı iyileşmeler gözlenmiştir. Özellikle analjezik (ağrı kesici) ilaçların uygulanma oranı %39,6'dan %89,9'a yükselmiştir. Bu çalışmada dürtmenin sağlık hizmetlerinde nasıl kullanılabileceği ve bu yaklaşımın personelin davranışlarını hastaların yararına nasıl etkileyebileceği tartışılmıştır. Özellikle sezaryen sonrası ağrı yönetiminde, etkin bir şekilde kullanılabileceğini ve bu yaklaşımların, personelin ilaç uygulama hatalarını azaltarak hasta bakımını iyileştirebileceğini göstermiştir (Shakespeare vd., 2019).

Avustralya'nın "*Nudge vs Superbugs: 12 Months On*" (2020) adlı raporunda yer alan dürtme uygulaması da yine sağlık hizmetleri üzerine gerçekleştirilmiştir. Gereksiz antibiyotik reçete yazımını azaltmayı hedefleyen bir davranışsal müdahale ile antibiyotiklerin aşırı ve yanlış kullanımının yol açabileceği küresel bir sağlık tehdidini önlemeye çalışılmıştır. Her yıl dünyada 700.000 kişi antibiyotik dirençli enfeksiyonlar nedeniyle hayatını kaybettiğinden antibiyotik reçete etme oranı yüksek olan Avusturalya Hükümeti çözüm aramıştır. Antibiyotik reçetelendirmesi en yüksek %30'luk dilimde yer alan hekimlere mektuplar gönderilmiştir. Bu mektuplar hekimlere reçete oranlarını meslektaşlarının oranlarıyla karşılaştıran bilgiler sunmuştur. Toplamda 6.649 doktora iletilmiş, doktorlar rastgele beş gruba ayrılmıştır. Üç grup meslektaştan biri karşılaştırmalı farklı mektuplar alırken, bir grup sadece antibiyotik kullanımı hakkında eğitim bilgisi içeren bir mektup almış, kontrol grubu ise herhangi bir mektup almamıştır.

Bir yıl boyunca yapılan izlemenin sonuçları altı aylık, sezonluk ve on iki aylık olarak ayrı değerlendirilmiştir. Altı aylık etkide meslektaş karşılaştırmalı mektuplar, antibiyotik reçete oranlarını %9,3 ila %12,4 arasında azaltmıştır. Sadece eğitim içeren mektuplar, reçete oranını yalnızca %2,4 azaltmıştır. Soğuk algınlığı ve grip sezonlarında (özellikle Haziran-Ağustos 2017), reçete oranlarındaki azalma %13,6'ya ulaşmıştır. On iki aylık etkiye bakıldığında meslektaş karşılaştırmalı mektupların, reçetelerde %9,0 oranında bir azalma sağladığı tespit edilmiştir.

Şekil 6: Farklı Müdahale Türlerinin Etkilerinin Bir Yıl Boyunca Kümülatif Değerlendirmesi (Kaynak: Australian Government, 2020)

Oransal olarak ifade etmek sonucu zihinlerde somutlaştırmadığından karşılığının kaç reçete olduğuna bakmak açıklayıcı olacaktır. Mektuplar sayesinde 12 ayda yaklaşık 190.000 daha az antibiyotik reçetesi yazılmıştır.

Bu çalışma, basit bir davranışsal müdahalenin (meslektaş karşılaştırması) antibiyotik reçetelendirme oranlarını azaltmada etkili olduğunu göstermiştir. Mektuplar, doktorların davranışlarını değiştirme ve daha bilinçli kararlar alma sürecini desteklemiştir (Australian Government, 2020).

Bir diğer dürtme örneği ise davranışsal yaklaşımı ekonomik ilkeler bağlamında tartışarak ek sigorta ürünlerinin satışındaki baskıyı azaltma üzerinedir. Bu çalışma 2021 yılında Avustralya hükümeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Satışların ertelenmesi modelini uygulayan hükümet, ana ürün ile ek sigorta satışı arasında dört günlük zorunlu bir bekleme süresi getirmiştir. Bu sayede aceleci kararları ve yalnızca düşük değerli olduğu için ek sigorta ürünlerinin alınmasını azaltmıştır (Australian Government, 2023).

2.1.4. Kanada

Kanada, davranışsal bilimlerin kamu politikalarına uygulanmasında aktif bir şekilde yer alan ülkelerden biridir. Federal, eyalet ve yerel düzeydeki girişimler, kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmak için davranışsal içgörülerden yararlanmaktadır. Dürtme teorisinin temelleri ve davranışsal ekonomi prensipleri, Kanada'da hükümet politikalarının daha etkin ve vatandaş odaklı bir şekilde tasarlanmasında kilit bir rol oynamıştır. 2015 yılında federal hükümetin bünyesinde kurulan Davranışsal İçgörüler Takımı (*Behavioural Insights Unit - BIU*), bu alandaki çalışmaları koordine eden ve ülke genelinde yaygınlaştıran bir yapı olmuştur. Kanada'daki uygulamalar, vatandaşların karar alma süreçlerini iyileştirmek ve kamu politikalarının etkinliğini artırmak amacıyla sağlık, vergi uyumu, çevre koruma ve enerji tasarrufu gibi çeşitli alanlarda davranışsal içgörülerden faydalanmaktadır. Örneğin, vergi ödeme hatırlatmaları ve enerji tüketim raporları gibi basit ama etkili dürtme stratejileri, vatandaşların daha bilinçli seçimler yapmalarını sağlamış ve kamu hizmetlerinin kalitesini artırmıştır. Hükümetin öncelikleri doğrultusunda önemli sonuçlar elde edilmiştir. Dürtme ile Covid-19 testlerine katılma oranı, kırsal bölgelere yönelik öğretmen başvuruları ve kadın liderlik pozisyonlarına başvuru oranları arttırılmış, hastane randevularını kaçıрма oranlarında ise azalma sağlanmıştır (Behavioural Insights Unit Report, 2022).

Kanada'da dürtme teorisinin gelişimi, politika yapıcılar tarafından geniş bir kabul görmüş ve çeşitli eyaletlerde yerel yönetimlerin de bu teoriyi benimsemelerine öncülük etmiştir. Dürtme teorisinin sunduğu düşük maliyetli ve yenilikçi çözümler, Kanada'nın kamu politikalarında başarılı bir şekilde uygulanarak toplumsal faydayı artırmıştır. Bu bölümde, Kanada'dan dürtme örnekleri verilmekte ve uygulamaların etkileri ifade edilmektedir.

İlk örnek Kanada'da gerçekleştirilen, "*clear bag policy*" (şeffaf torba politikası) adı verilen bir yeşil dürtme stratejisi üzerinedir. Bu uygulama evsel atıkların geri dönüşüm oranını artırmayı ve genel çöp miktarını azaltmayı hedeflemiştir. Bu politika, 2015 yılında Kanada'nın Halifax bölgesinde uygulanmıştır. Haneleri,

atıklarını daha sorumlu bir şekilde ayrıştırmaya teşvik etmeyi ve geri dönüşüm oranlarını artırmayı hedefleyen uygulamada tasarım öne çıkmaktadır. Çöpler yalnızca şeffaf torbalara toplanmıştır. Torbaların içerisindeki görülebilir durumda olduğundan geri dönüşüm için uygun olmayan malzemeler kolayca tespit edilebilmiştir. Mahremiyet için yalnızca bir koyu renkli torba kullanılmasına müsaade edilmiştir. Toplanan çöp miktarı ve türü, politikanın yürürlüğe girdiği tarihten önceki ve sonraki dönemlerle kıyaslanmıştır (Akbulut-Yuksel ve Boulatoff, 2021).

Geri dönüşüm oranlarında %15 artış sağlanmıştır. Evsel atıklarda %27 oranında azalma sağlanmıştır. Politikanın etkisine bakıldığında gelir ve üretim düzeylerine göre farklılık gözlemlenmiştir. Daha düşük geliri ve eğitim seviyesinin düşük olduğu bölgelerde daha fark edilir iyileşmeler gözlemlenmiştir. Bu çalışma Kanada'da "ahlaki yeşil dürtme" olarak nitelenmiştir. Şeffaf torba kullanımı bireylerin sosyal normlara uyma ve olumlu bir öz-imaaj sürdürme eğilimini tetiklemiştir. Aynı zamanda, komşuların veya toplumun diğer üyelerinin gözlemine açık bir ortam oluşturularak sosyal baskı uygulanmıştır. Halifax bölgesinde atık yönetimi alışkanlıklarında belirgin bir iyileşme sağlanmış, geri dönüşüm ve yeniden kullanım oranları artmıştır. Bu uygulama, düşük maliyetli bir çevresel politika aracı olarak başarıyla gerçekleştirilmiş ve diğer bölgeler için örnek bir model haline gelmiştir (Akbulut-Yuksel ve Boulatoff, 2021).

Başka bir deney ise Kanada'nın Ontorio Eyaletinde dürtmenin sıklıkla kullanıldığı bir alan olan organ bağışında gönüllüğü arttırmak için gerçekleştirilmiştir. Bu deneyde "Prompted Choice" yani yönlendirilmiş seçim yöntemi kullanılmıştır. Bu metodda bireylerin karar vermesini kolaylaştırmak için doğrudan seçime yönlendirme yapılmaktadır. Bu sayede insanların pasif kaldığı veya varsayılan seçeneğin etkisiz olduğu durumlarda, tercihlerini netleştirmeleri kolaylaştırılmaktadır (French ve Oreopoulos, 2017).

Uygulamada bireylere sağlık kartı veya sürücü belgesi yeniledikleri esnada organ bağışçısı olmak isteyip istemedikleri bir form aracılığıyla sorulmaktadır. Formda "Eğer bir organ nakline ihtiyacınız olsaydı, kabul eder miydiniz?" gibi güçlü

mesajlarla bireylerin uzun vadeli yararlarını düşünmeleri teşvik edilmiştir. Ve bireylerin yenileme işlemi tamamlamadan önce yanıtlamaları gerekmektedir. Bireylere, varsayılan bir tercih atamak yerine onların aktif karar vermeleri sağlanmaktadır. Burada bireylerin karar ertelemelerini önlemek amaçlanmaktadır. Tüm Ontario genelinde yapılan bu uygulama ile organ bağıışı kayıt oranlarında %143'e varan artış sağlanmıştır. Bu dürtme ile insanların erteledikleri bir konuda karar vermesi sağlanmıştır (French ve Oreopoulos, 2017).

Aktif seçim yöntemi yalnızca organ bağıışı değil aynı zamanda enerji tasarrufu, emeklilik planlaması gibi pek çok alanda bireylerin davranışlarını olumlu yönde değiştirme potansiyeline sahip olarak görülmektedir.

2.1.5. Almanya

Almanya, dürtme teorisinin gelişimi ve kamu politikalarına entegrasyonu konusunda Avrupa'da önemli bir rol oynamıştır. Dürtme teorisinin Almanya'daki yükselişi, bilimsel araştırmaların ve davranışsal ekonomi prensiplerinin kamu politikalarında daha etkili çözümler sunma potansiyeline sahip olduğunun anlaşılmasıyla başlamıştır. Almanya'da, 2014 yılında kurulan ve federal hükümetin danışmanlık hizmeti aldığı Davranışsal İlgörü Birimi (*Behavioural Insights Team*), bu teorisinin uygulamalarını sistematik bir çerçeveye oturtarak çeşitli alanlarda kullanıma sunmuştur.

Enerji tasarrufu, çevre koruma, sağlık hizmetleri ve tüketici davranışları gibi alanlarda, Almanya'da uygulanan dürtme stratejileri, vatandaşların bilinçli ve topluma faydalı seçimler yapmalarını teşvik etmektedir. Özellikle yeşil enerji kullanımının artırılması, ekolojik tarım, geri dönüşümün teşvik edilmesi ve sağlıklı yaşam tarzlarının benimsenmesi gibi konularda, davranışsal içgörülerden faydalanılarak kamu politikalarının etkinliği artırılmaktadır.

Almanya'daki bu gelişmeler, kamu politikalarının daha verimli, sürdürülebilir ve vatandaş odaklı hale gelmesini sağlamış ve diğer Avrupa ülkeleri için de bir model

oluşturmuştur. Bu bölümde, Almanya'da dürtme teorisinin etkili olduğu alanlardan örneklere ve bu uygulamaların sonuçlarına yer verilmektedir.

İlk örnek, Almanya'da "yeşil elektrik" kullanımıyla ilgili bir dürtmedir. Araştırmada, varsayılan seçeneklerin insanların enerji tercihlerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Özellikle, elektrik tedarikinde yeşil enerjiyi (yenilenebilir enerji kaynakları) varsayılan seçenek haline getirmenin bireylerin daha çevre dostu tercihler yapmalarını sağlayıp sağlamadığına bakılmıştır.

Almanya'nın Kara Orman bölgesinde küçük bir kasaba olan Schönau de 1980'lerde yaşanan Çernobil faciasından sonra, kasaba sakinleri bir inisiyatif başlatarak nükleer enerjiye karşı çıkmıştır. Sakinler, kasabanın elektrik şebekesini satın alarak çevre dostu bir enerji şirketi Schönau Power Company (Elektrik İsyancıları - EWS) kurmuştur.

EWS, yeşil elektriği varsayılan olarak sunmaya başlamış ve kasaba sakinleri de bu varsayılan seçeneği değiştirmemiştir. Almanya genelinde yeşil elektrik kullananların oranı %1 civarında iken, Schönau'da bu oranın çok yüksek olması, varsayılanların gücünü göstermiştir (Pichert ve Katsikopoulos, 2008, ss. 66-67).

Almanya'da bir başka deney ise yine elektrik tüketimi üzerine uygulanmıştır. Almanya'nın güneyinde yer alan bir şirket müşterilerine üç farklı tarife seçeneği sunmuştur. Varsayılan seçenek olarak yeşil elektrik sunulurken, daha ucuz gri elektrik tarifesi ikinci seçeneği daha pahalı bir yenilenebilir enerji tarifesi ise üçüncü seçeneği oluşturmuştur. Müşterilerin %94'ü varsayılan elektrik tarifesinde kalırken, %4,3'lük kısım gri tarifeyi, %0,7'si ise başka bir tedarikçiye geçmeyi tercih etmiştir. Bu deney ile görülmüştür ki bir şirket tercihleri doğa dostu kaynaklara yönlendirmek istediğinde varsayılan seçenekleri etkili bir şekilde kullanabilecektir (Pichert ve Katsikopoulos, 2008).

Almanya'da enerji kullanımı ile alakalı bir başka deney ise laboratuvar ortamında yapılmıştır. İnsanlara farklı elektrik tarifeleri sunulmuş yine varsayılan seçenek olarak da yeşil enerji sunulmuştur. Katılımcıların çoğu yeşil enerjiyi tercih etmiştir. Gri enerji varsayılan olarak sunulduğunda ise yeşil enerjinin tercih oranı

düşmüştür. Laboratuvar ortamında ödeme ve kabul istekliliklerine de bakılmıştır. İnsanların yeşil elektriği almak için ekstra ücret ödemeye istekli olduğu ancak yeşil elektrikten vazgeçmek için ise indirim talep ettikleri görülmüştür. Bu durum insanların varsayılan seçeneklere güçlü bir şekilde bağlı olduklarını göstermiştir. Çevre dostu yönlendirmeler yapılmak istendiğinde varsayılan seçeneklerin güçlü bir araç olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Varsayılan seçeneklerin etkisini enerji kaynakları arasındaki fiyat farkının çok yüksek olmasının azaltacağı tespit edilmiştir (Pichert ve Katsikopoulos, 2008).

Almanya'daki dürtme uygulamaları yalnızca enerji kaynakları ile sınırlı kalmamıştır. Bir başka çalışma ise pestisit kullanımını azaltmak için iki farklı politika aracını inceleyen bir deneyi kapsamaktadır. Bu deneyde pestisit vergisi ve yeşil dürtme uygulamaları üzerine bir tasarım yapılmıştır. Araştırma, bu politikaların çiftçilerin karar alma süreçleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla bir işletme yönetimi simülasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, 200 hektarlık bir sanal tarım arazisi yönetmişlerdir. Katılımcılar, Almanya'da tarım eğitimi alan üniversite öğrencileri arasından çoğu çiftçilik geçmişine sahip yüz on öğrenciden oluşmuştur. Ürün seçimi (kış buğdayı veya mısır), toprağı işleme yöntemi (konvansiyonel ya da koruyucu işleme) ve pestisit kullanımına (düşük, orta ve yüksek yoğunlukta) dair kararlar alınmıştır.

Deneyin kontrol grubuna hiçbir politika uygulanmamış çiftçiler özgürce karar almışlardır. Pestisit vergisi grubuna kullandıkları pestisit yoğunluğuna göre artan bir vergi uygulanmıştır. Yeşil dürtme grubuna ise pestisitler trafik ışıklarının renkleriyle gösterilmiştir. Yüksek yoğunluk kırmızı renkle, orta yoğunluk sarı renkle, düşük yoğunluk ise yeşil renkle eşleştirilmiştir. Katılımcılar on üretim dönemi boyunca kararlar almış, ilk beş dönemde tüm gruplara aynı koşullar uygulanmıştır. Altıncı dönemden itibaren yukarıdaki müdahaleler uygulanmıştır. Öncesi ve sonrası karşılaştırılarak politikaların etkileri değerlendirilmiştir (Buchholz vd., 2018).

Hem pestisit vergisi hem de yeşil dürtme pestisit yoğunluğunda anlamlı bir azalmaya yol açmıştır. Pestisit vergisi grubunda pestisit kullanımı %10,5

azalırken, yeşil dürtme grubunda ise %4,2 azalma tespit edilmiştir. Uygulamanın ekonomik etkileri de dikkati çekmektedir. Pestisit vergisi çiftçilerin karını ortalama hektar başına 79 euro azaltırken, yeşil dürtme hektar başına yalnızca 10 euro kayba neden olmuştur. Pestisit vergisi maliyetleri artırırken, yeşil dürtme maliyetleri düşürmüştür. Her iki politika da pestisit kullanımını azaltmada etkili olmuştur, ancak pestisit vergisinin ekonomik maliyetleri daha yüksektir (Buchholz vd., 2018). Yeşil dürtmeler, düşük maliyetli bir davranışsal politika aracı olarak önerilmektedir. Ancak, daha geniş ölçekli uygulamalarda bu araçların etkisinin doğrulanması ve maliyet-fayda analizinin yapılması gerekmektedir.

Ekonomik etkilerinin yanında tarım stratejilerinde de değişime yol açmıştır. Üreticiler pestisit ihtiyacı daha az olan ürünleri tercih etmeye başlamışlardır. Toprağı koruyucu işleme yönteminden, konvansiyonel yöntemeye geçişe neden olmuştur. Bu geçişin anlamı modern tarım yöntemlerinin kullanımı pozitif görünse de toprağın sürekli alt üst edilmesinin erozyona neden olabileceğidir. Uzun süreli konvansiyonel işlemenin topraktaki organik maddeyi azaltabileceği ve toprak yapısının bozulmasına neden olacağı unutulmamalıdır. Bu tür istenmeyen ekolojik etkileri önlemenin yolu davranışsal müdahalelerin tarım, çevre ve ekonomik teşvikleri birlikte ele alması ile mümkün olabilecektir (Buchholz vd., 2018).

Bir uygulama da nitrat kirliliğini azaltmaya yönelik iki farklı davranışsal müdahaleyi (dürtmeleri) test eden bir konu üzerine yapılmıştır. Deney, çiftçilerin gübre kullanımında çevresel uyumluluğunu artırmayı hedeflemiş ve bu bağlamda tarım arazilerinde nitratın su kaynaklarına karışmasını önlemek için minimum mesafe kurallarına uyumu teşvik etmiştir. Deneye 144 tarım öğrencisi ve 163 Alman çiftçi katılım sağlamış ve sanal bir çiftliği 8 üretim dönemi boyunca yönetmiştir. Çiftçiler ekeceği ürünlere, hangi miktarda gübre kullanacağına ve gübre uygularken su kaynaklarına bırakılacak mesafeye dair öncesinde karar almışlardır. Almanya'da yasal olarak su kaynaklarına en az üç metre mesafeden gübreleme yapılması gerekmektedir (Buchholz vd., 2018).

Üç gruba ayrılan çiftçilerden A grubuna çevresel ve sağlık etkilerini içeren bilgi mesajları ile katılımcılara nitrat kirliliğinin zararları anlatılmıştır. Görsel olarak ölen balıklar ve ağlayan bir bebek resimleri kullanılmıştır. B grubuna A'daki bilgilere ek olarak, sosyal karşılaştırma mesajları verilmiştir. Katılımcılara bölgedeki diğer çiftçilerin mesafe kurallarına uyduğu bilgisi aktarılmıştır. Kontrol Grubuna ise hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Davranışsal müdahale hem çiftçi hem de öğrencilerde uyumu arttırmıştır. A grubu, öğrenci grubunda uyumsuzluğu %18'den %5'e, çiftçi grubunda ise %17'den %9'a düşürmüştür. B grubu, her iki grupta da uyumsuzluğu belirgin oranda (öğrencilerde %25'ten %14'e, çiftçilerde %16'dan %9'a) indirmiştir. B grubunda sosyal karşılaştırma mesajları beklenmedik sonuçlara da yol açmıştır. Bazı kişilerde "bumerang etkisi" yaratıp daha geniş alanların yasa dışı gübrelenmesine sebep olmuştur. A grubunun B grubuna nazaran daha tutarlı ve uyumsuzluğu azaltmaya yönelik olduğu görülmüştür. Sonuç olarak A grubu, hem çiftçiler hem de öğrenciler üzerinde daha etkili olmuştur. Sosyal normlara dayalı mesajlar B grubundaki karşılaştırmalı ifadeler, beklenmedik şekilde bazı katılımcılarda ters etki yaratmıştır. Bu deney, tarımsal çevre politikalarında davranışsal müdahalelerin ve dürtmelerin uygulanabilirliğini test etmiştir, ancak mesajların tasarımının dikkatli yapılması gerektiğini göstermiştir (Buchholz vd., 2018).

2.1.6. Fransa

Fransa, davranışsal ekonomi ve dürtme teorisinin kamu politikalarına entegrasyonu konusunda son yıllarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Dürtme teorisinin temel prensiplerini benimseyen Fransız hükümeti, vatandaşların karar alma süreçlerini daha bilinçli ve toplumsal faydayı artıracak şekilde yönlendirmek amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu yaklaşım, özellikle sağlık, çevre koruma, vergi uyumu ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırma gibi alanlarda kendini göstermiştir.

Fransa'da dürtme teorisinin resmi olarak kamu politikalarına entegre edilmesi, 2016 yılında kurulan 'Davranışsal Stratejiler Yönlendirme Komitesi' (*Comité*

d'Orientation sur les Stratégies Comportementales) ile başlamıştır. Bu komite, hükümetin farklı bakanlıkları arasında iş birliğini sağlayarak, davranışsal içgörülerden faydalanarak politika tasarımını optimize etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, Fransız kamu sektöründe çalışan uzmanlar ve akademisyenler arasında davranışsal bilimlerin yaygınlaştırılması için çeşitli eğitim programları ve atölyeler düzenlenmiştir.

Fransa'da dürtme teorisinin uygulamaları, enerji tasarrufu kampanyalarından sağlıklı beslenme teşviklerine, vergi bildirim süreçlerinin basitleştirilmesinden sigara tüketiminin azaltılmasına kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. Örneğin, enerji tüketimini azaltmak amacıyla kullanılan basit hatırlatmalar ve geri bildirim mekanizmaları, vatandaşların enerji kullanım alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemiştir. Sağlık alanında ise, organ bağıışı kararlarını kolaylaştırmak için varsayılan seçeneklerin değiştirilmesi gibi stratejiler başarıyla uygulanmıştır.

Fransa'daki bu gelişmeler, dürtme teorisinin kamu politikalarının etkinliğini artırmada ne kadar güçlü bir araç olduğunu göstermektedir. Davranışsal içgörülerden yararlanarak, hükümet politikalarının daha ulaşılabilir, anlaşılır ve uygulanabilir hale gelmesi sağlanmakta, böylece toplumsal fayda maksimize edilmektedir. Bu kısımda, Fransa'da dürtme teorisinin, uygulama alanlarına dair örnekler verilmektedir.

Fransa basit dürtmelerin çevre dostu davranışları teşvik etmede önemli bir araç olabileceğini düşünen ülkelerden biridir. Düşük maliyetli uygulanabilir müdahaleleri hayata geçirme noktasında ilham vermektedir.

Farkındalık yaratan bir uygulama, Fransa'nın Savoie bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Yüzme aktivitelerinin habitata verdiği zarardan ve artan turist ilgisinden ötürü bölgenin ekosistemi tehdit altında görülmektedir. Bunun için yüksek irtifa dağ göllerinin ekosisteminin hassasiyetinin farkında olan seçim mimarları göl kenarlarına tabelalar yerleştirmiştir. Tabelalarda köpekbalığı görseli yer almaktadır. Altındaki mesajda ise *"Elbette burada köpekbalığı yok! Ama bu göl kırılğan bir ekosisteme sahip. Yüzmeyin, teşekkürler!"* notu yer almaktadır. (Green Nudges, t.y., Mountain Sharks)

Şekil 7: Fransa'da Dürtme Örneği: Savoie Gölleri (Kaynak: Green Nudges)

Bu tabelalar ile turistlerin göllerde yüzmesini engelleyerek kırılgan ortamları korumak hedeflenmiştir. Levhalar insanlarda hızlı ve içgüdüsel karar alma sistemi olan Sistem 1'i harekete geçirmektedir. Levhalarda bulunan mizah ve sürpriz gibi unsurlar mesajın etkili bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır. Yaz boyunca yapılan gözlemler neticesinde bu levhaların yerleştirildiği göllerde yüzme aktivitelerinin önemli ölçüde azaldığı sonucuna ulaşılmış, levhalar mesajı başarı ile iletmıştır (Green Nudges, t.y., Mountain Sharks).

Bir başka dürtme uygulaması ise iklim değişikliği ile alakalı farkındalık amacıyla kurgulanmıştır. Bu girişimde Fransa'nın Bordeaux bölgesindeki ünlü şarap üretim kültürünün iklim değişikliğinin etkileri altında nasıl değişeceğini somut ve duyusal bir biçimde göstermek amaçlanmıştır. İklim değişikliğinin uzak geleceğin bir sorunu gibi anlaşılmasının önüne geçmek ve günümüz bireylerini harekete geçirmeye teşvik etmek hedeflenmiştir (Green Nudges, t.y., Bordeaux Wine).

Şekil 8: Fransa'da Dürtme Örneği: Bordeaux Şarabı (Kaynak: Green Nudges)

2050 yılına gelindiğinde Bordeaux'da sıcaklıkların 2 ila 4 derece artması beklenmektedir. Dolu, fırtına, sel, kuraklık gibi aşırı olan iklim koşullarının şarap üretim koşullarını etkileyeceği düşünülmektedir. Fransa Çevre Gazetecileri Derneği (AJE) (*French Association of Journalists for the Environment*), şarap uzmanları ve iklim bilimciler bir araya gelerek geleceğin Bordeaux şarabını simüle etmişlerdir. Sıcak ve kurak iklimlerde yetişen üzümlerin hammadde olarak kullanıldığı şarap farklı bir kimyasal ve duyuşal profile sahip olacak şekilde hazırlanmıştır. Bordeaux 2050 daha yoğun, rafine olmayan, daha az zarif ve taneli bir tada sahip olmuştur. Bir kültürel mirası korumak anlamı da içeren bu dürtme, yalnızca şarap severleri değil aynı zamanda çevresel hassasiyeti olan insanları da karmaşık etkileri somutlaştırarak kendisine çekmiştir. Bu girişim *"geleceğin şerefine, bugünden harekete geçelim!"* sloganı ile farkındalık yaratma amacına ulaşmıştır (Green Nudges, t.y., Bordeaux Wine).

Fransa'da kanıt temelli dürtme girişimleri de olmuştur. Akıllı su sayacı kullanan 200 çiftçiye yeşil dürtme uygulanmıştır. Fransa'nın güneybatısında tarım arazilerinde su tasarrufu davranışlarını teşvik etmek amacıyla sosyal karşılaştırma dürtmelerinin etkisini araştıran bir rastgele kontrol deneyine odaklanılmıştır. Çalışmada, akıllı sayaçlar ve SMS tabanlı bir sistem kullanılarak

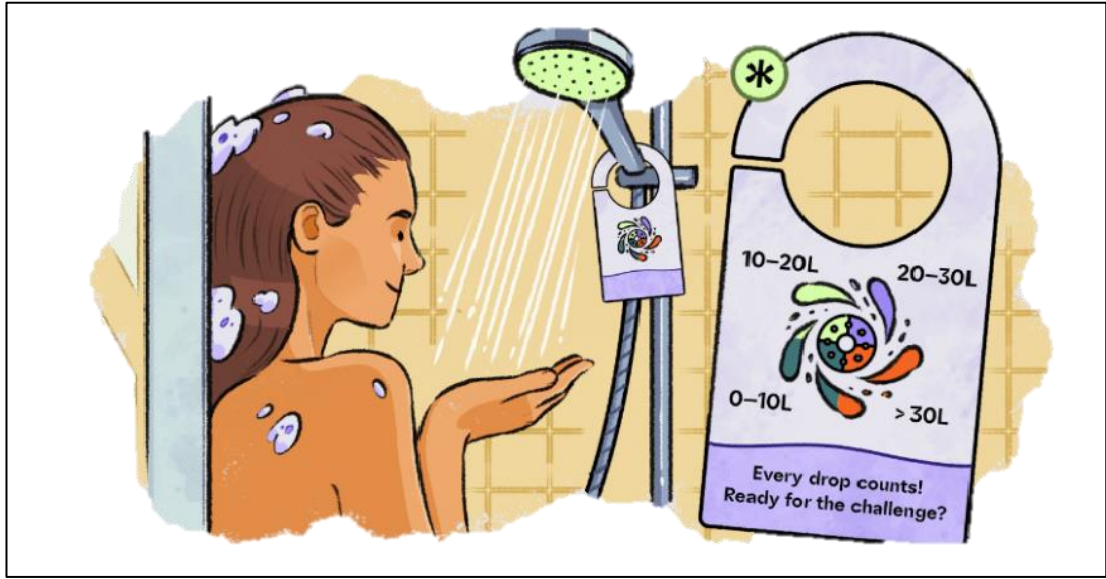
çiftçilere bireysel ve bölgesel su tüketimlerine dair veriler sağlanmış, bu müdahalelerin su kullanımına olan etkilerini ölçmek hedeflenmiştir (Chabe-Ferret vd., 2019).

Bahsi geçen iki yüz kişiden kontrol grubunda olan çiftçilere yalnızca su tasarrufunu teşvik eden genel bir mesaj gönderilmiştir. Deney grubunda olanlara kontrol grubuna gönderilen mesajın yanı sıra, kendi su tüketimlerinin ve aynı havzadaki diğer çiftçilerin ortalama su tüketimlerinin de bilgisi sağlanmıştır (Chabe-Ferret vd., 2019).

Dört ay boyunca çiftçilerin su tüketimi takip edilmiştir. Çalışmanın sonunda dürtmelerin çok az etkili olduğu görülmüştür. Sosyal norm uygulamalarında komşularından daha az tüketim sağlayan kişilere mesaj göndermenin etkiyi azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü komşularından az tüketim yaptığını öğrenen çiftçilerin su tüketiminin arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmaya göre sosyal karşılaştırmanın özdeş gruplar arasında olmasının anlamlı olacağı tespit edilmiştir. Sonuçların etkili olması için mesajların tasarımının daha sade ve anlaşılır yapılması, çiftçilerin sosyal normları nasıl algıladığına dair daha fazla bilgi edinilmesi ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu tür dürtmelerin, maliyeti düşük bir politika aracı olarak kullanılabilirliği bulunmaktadır, ancak daha geniş ölçekli ya da farklı alanlardaki uygulamalarda daha fazla araştırma ve optimizasyon gerekmektedir (Chabe-Ferret vd., 2019).

Yeşil dürtmelerin en çok uygulandığı alanlardan birisi de otel misafirlerinin tüketim alışkanlıkları üzerinedir. Pek çok insan bir otele gittiğinde kaynağı (su-elektrik vb.) ve ürünleri (havlu-kişisel temizlik ürünleri vb.) tasarruf gözetmeden kullanmaktadır.

Paris Disneyland'de bulunan Sequoia Lodge Oteli de duş sürelerinden kaynaklı israfı önleyici adımlar atan otellerden biri olarak dürtme girişiminde bulunmuştur. Burada karşılaşılan davranışsal problem, misafirlerin duş sürelerini ve su kullanımlarını genellikle gözardı etmeleridir. Otelde 8 ila 10 dakika arasında olan duşlar işletme maliyetlerini de arttırmaktadır. Sequoia Lodge Oteline kullanılan özel duş başlıkları su tüketimleri hakkında görsel olarak bilgilendirmektedir.

Şekil 9: Fransa'da Dürtme Örneği: Disney Hotel (Kaynak: Green Nudges)

Bu aydınlatmalı duşlar, ilk 10 litre için sakinleştirici bir maviyle başlamaktadır. 20 litreye kadar teşvik edici bir yeşil renge geçmektedir. 30 litreye kadar kullanıldığında düşünceli bir mor renge dönmekte ve kullanım 30 litreyi aştığında dikkat çekici bir kırmızıyla sinyal vermektedir. Bu duş başlıkları sayesinde test edilen otelde su kullanımını %22 oranında azalmıştır (Green Nudges, t.y., Disney Hotel).

2.2. TÜRKİYE'DE DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Türkiye, davranış bilimlerin kamu politikalarına uyumu konusunda adımlar atan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu sürecin en önemli adımlarından biri, 2017 Ekonomi Bakanlığı bünyesinde Davranışsal Kamu Politikaları Biriminin kurulması olmuştur. Başkanlık sistemine geçişle birlikte, Ekonomi Bakanlığı'nın Ticaret Bakanlığı olarak yeniden yapılandırılması sonucunda, bu birim Ticaret Bakanlığı'na bağlanmış ve 'Davranışsal Aksiyon Takımı - Nudge Turkey Platformu' adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. Birim, Ticaret Bakanlığı'nın bütçesi ve kaynaklarıyla finanse edilmekte olup, Birleşik Krallık ile işbirliği yaparak projeler yürütmektedir. Bu birim, kamu hizmetlerinin tasarımında ve uygulanmasında davranışsal modellerden yararlanmayı amaçlamaktadır. Birimin

temel görevleri arasında, davranışsal yaklaşımı dahil eden politika önerileri geliştirmek, pilot projeler yürütmek ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmaya yönelik stratejiler üretmek yer almaktadır (Yılmaz ve Canbazer, 2020).

Türkiye’ de davranışsal kamu politikalarının yapı taşları akademik faaliyet anlamında daha gerilere de götürülebilmektedir. 2015 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde, Davranışsal ve Deneysel Laboratuvar kurulmuştur. Kurum, kurulmuş olan, Türkiye’de akademik düzeyde davranışsal araştırmalar gerçekleştiren yapıların başında gelmektedir. Bireylerin ve grupların karar verme süreçlerini anlamak ve analiz etmek üzere tasarlanmış bir araştırma merkezidir. Laboratuvar, yirmi dört bilgisayar ve bir merkezi sunucu ile donatılmış bir altyapı sunarak davranışsal ve deneysel ekonomi alanlarında çalışma yapmak isteyen akademisyenler ve öğrencilere olanak tanımaktadır. Bireylerin gerçek hayattaki kararlarını simüle etmek üzere bilgisayar destekli deneyler düzenlenen laboratuvarda, katılımcılara çeşitli senaryolar sunularak verdikleri kararlar detaylı bir şekilde kayıt altına alınmakta ve bu veriler deneysel ekonomi ve davranışsal bilimler yaklaşımları ile analiz edilmektedir. Araştırma konuları; oyun teorisi, finansal piyasalar, kamu politikaları, kriz yönetimi ve enerji politikaları gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Özellikle, bireylerin stratejik karar alma süreçleri, risk yönetimleri yatırım ve tüketim davranışları incelenmektedir. Birim, lisans öğreniminden lisansüstü seviyeye kadar öğrencilere araştırma becerilerini geliştirme fırsatı sunmaktadır. Bu laboratuvar, ulusal ve uluslararası düzeyde saygın bir araştırma merkezi olma vizyonu ile, bilimsel bulguları kamu politikaları ve özel sektör için yenilikçi çözüm önerilerine dönüştürmeye odaklanmaktadır (ODTÜ, t.y.).

Türkiye’de davranışsal içgörülerle zenginleştirilmiş kamu politikası yapımının kazandığı ivme, kanıta dayalı politika geliştirme geleneği zayıf bir ülke için önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Avrupa Komisyonu 2016 ve 2019 Türkiye Raporlarında kamu politikalarına dair yer alan ifadeler bu alandaki eksikliğe vurgu yapmaktadır:

“Mevzuat ve politikalar müktesebata uyum amacıyla yapılırsa dâhi sistematik olarak kapsayıcı ve kanıta dayalı bir politika geliştirme sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmamaktadır (European Commission, 2016)”

“Mevzuat geliştirme ve politika oluşturma konusunda, kapsayıcı ve kanıta dayalı bir yaklaşım izlenmemektedir (European Commission, 2019)”

Bu durum, ülkemizde kanıta dayalı politika oluşturma gerekliliğinin yanı sıra uygulamada katılımcı mekanizmaların önemine o yıllarda da dikkat çekildiğini ortaya koymaktadır.

Davranışsal kamu politikası yaklaşımı 2017’den itibaren Türkiye’de bürokrasi içinde kendine yer bulmaya başlamıştır. Birleşik Krallık ve ABD gibi ülkelerde davranışsal kamu politikası alanında hizmet veren birimler başbakanlık veya cumhurbaşkanlığı bünyesinde kurulurken Türkiye’de bu birim, bir bakanlık bünyesinde kurulmuştur. İlgili birimin kuruluş sürecini 2017 yılında, dönemin Ekonomi Bakanlığı’nın Aksiyon planında yer almıştır. Planın temel amacı, Ekonomi Bakanlığı ve ilgili Genel Müdürlüklerin yetki alanlarına giren yapısal ve davranışsal sorunlara çözüm sunabilecek davranışsal müdahaleler tasarlamaktır. Bu müdahaleler, Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü altında kurulan ve Türkiye’de davranış bilimleri alanında ilk resmi yapı olan “Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Daire Başkanlığı” (*Nudge Turkey*) tarafından, önümüzdeki üç yıl boyunca uygulanacak “Aksiyon Planı”nı oluşturmuştur (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018, s. 165). Ekonomi Bakanlığı Aksiyon Planı, Türkiye’deki ekonomik reformların güçlendirilmesine yönelik davranışsal tekniklerin politika yapım süreçlerine entegrasyonunu hedefleyen bir projedir. Bu plan, T.C. Ekonomi Bakanlığı tarafından Ernst&Young Türkiye’nin uygulama desteği ve İngiltere Büyükelçiliği’nin finansman desteğiyle geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında, Ekonomi Bakanlığı ve bağlı Genel Müdürlüklerin faaliyet alanlarında yapısal ve davranışsal iyileştirme hedefleyen müdahaleler tasarlanmıştır. Plan, davranışsal içgörülerle desteklenen müdahaleleri uygulamayı ve kamu politikalarında yenilikçi çözümler sunmayı amaçlamaktadır. Planın odak noktalarından biri, davranışsal kamu politikalarının Türkiye’deki ilk resmi yapılanması olan "Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Daire Başkanlığı" (*Nudge Turkey*) aracılığıyla bu müdahaleleri

hayata geçirmektir. Bu daire, Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet göstermekte ve davranışsal müdahalelerin üç yıllık bir süreçte uygulanması için aksiyon planları hazırlamaktadır. Plan dahilinde belirlenen müdahale alanları iki temel kategoriye ayrılmıştır: “*Davranışsal yöntemler ile müdahale edilebilecek politika alanları*” ve “*bakanlık günlük operasyonlarındaki davranışsal müdahale alanları (workplace nudge)*”. İlk grupta e-ticaret performansının artırılması, ihracatta ara malı ithalat bağımlılığının azaltılması, sürekli ihracatçı sayısının artırılması ve yabancı yatırımcılar nezdinde yatırım ortamı algısının güçlendirilmesi gibi konular yer almaktadır. İkinci grup, Bakanlık personelinin mesai saatlerine uyumunun artırılması, kurum içi iletişim ve inisiyatif alma kültürünün geliştirilmesi gibi konulara odaklanmaktadır. Her bir müdahale alanında, sorunların yapısal ve davranışsal unsurları detaylı olarak analiz edilmiş ve bu unsurlara uygun davranışsal teknikler tasarlanmıştır. Bu teknikler arasında sosyal normlar, varsayılan seçenekler ve çerçeveleme gibi araçlar yer almaktadır. Ayrıca, müdahalelerin hedef kitlesi, veri ihtiyaçları, potansiyel paydaşları ve uygulama riskleri değerlendirilmiş, ilgili proje kartları oluşturulmuştur. Bu aksiyon planı, Türkiye’de davranışsal kamu politikalarının kurumsallaşmasında önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Geliştirilen yaklaşımlar, hem Bakanlık içinde etkinlik ve verimliliği artırmayı hem de Türkiye’nin ekonomik reform süreçlerine yenilikçi katkılar sunmayı hedeflemektedir.

Dönemin Ekonomi Bakanlığı’nın İhracat Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Davranışsal Aksiyon Takımı (*Nudge Turkey, DAT*) davranışsal içgörülerle zenginleştirilmiş düşük maliyetli müdahale ve kanıt odaklı politika alanının açılmasına öncülük etmeyi amaçlamaktadır. Birimin Ekonomi Bakanlığı’na bağlı olduğu dönemde “*Senin Kararın! (mı?): Kamu Politikası Tasarımında Davranışsal Yaklaşım*” (2018) adlı bir yayın çıkarılmıştır. Bu yayının diğer kamu kurumları için de rehber niteliğinde olması amaçlanmıştır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018, s. 9). Bu yayına Türkiye’deki çalışmalar kısmında detaylı değinilmektedir.

2018 yılında Ekonomi Bakanlığı’nın kaldırılmasıyla, birim Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğüne bağlı Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil

Teknolojiler Daire Başkanlığı'na devredilmiştir. Başkanlığın kuruluş amacı, Ticaret Bakanlığı tarafından 2019 yılında düzenlenen 1. Ulusal Davranışsal Kamu Politikaları Konferansı'nda dönemin Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan tarafından “80 milyonu etkileyecek bu yeni kanıta dayalı politika anlayışını iş birliği içinde geliştirmek” olarak ifade edilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Birimin bağlı bulunduğu bakanlığın değişiminin de etkisiyle bu yaklaşımın uygulamalarında önceliğin ihracata verildiği görülmektedir. Ancak, bahsi geçen konferansta diğer kamu kurumlarına da davranışsal kamu politikası uygulamaları hakkında bilgi verileceğinin ve bu yöndeki gelişmeler için alan açılacağına altı çizilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Ayrıca, Sağlık Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nda da İhracat Genel Müdürlüğü Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi tarafından Davranışsal Kamu Politikaları Tanıtım Toplantısı gerçekleştirilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Ancak toplantının detayları kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

Ekonomi Bakanlığı (2018) yayınında Türkiye'de davranışsal ilkelerden yararlanılabilecek 12 potansiyel müdahale alanına yer verilmiştir. Müdahale alanları iki gruba ayrılmıştır. Ekonomi Bakanlığı'nın faaliyetlerine ilişkin potansiyel müdahale alanı ve çalışma verimliliğinin geliştirilmesine ilişkin 5 potansiyel müdahale alanı listelenmiştir:

Tablo 3: Potansiyel Müdahale Alanları

Ekonomi Bakanlığının faaliyetlerine ilişkin müdahale alanları	Çalışma verimliliğinin geliştirilmesine ilişkin müdahale alanları
Türkiye'nin e-ticaret ve e-ihracat performansının geliştirilmesi	Mesai saatlerine uyumun artırılması
İhracatta ara malı ithalatına olan bağımlılığının azaltılması	Kurum içi iletişim, katılımcılık ve inisiyatif alma kültürünün geliştirilmesi
Sürekli ihracatçı sayısının artırılması	Ekonomi Bakanlığı personelinin iş verimi ve çalışma isteğinin artırılması
Potansiyel yabancı yatırımcılar nezdinde yatırım ortamı algısının güçlendirilmesi	İhracatçı birlikleri uzmanlarının iş verimi ve çalışma isteğinin artırılması
TAREKS sınıflandırmasına başvuruların artırılması ve ürün güvenliği ve denetimi süreçlerinin iyileştirilmesi	Yurt dışı teşkilatlarında verimlilik ve motivasyonun artırılması

İhracatta sektör ve pazar çeşitliliğinin artırılması	
Ürün geri çağırımlarının etkinliğinin artırılması	

İlk grupta, özellikle ülkenin dış ticaretine yönelik öneriler ağırlık kazanırken; ikinci grupta bakanlığın kurum içi işleyişini iyileştirmeye yönelik müdahale tasarımları bulunmaktadır. Her bir konunun davranışsal unsurları tespit edilmekte ve bu unsurlara cevap niteliğinde davranışsal müdahaleler kurgulanmaktadır. Bu grupta, davranışsal müdahalelerin tamamı için öngörülen hedef kitlesi, olası veri ihtiyacı, paydaşları ve riskleri paylaşılmıştır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2018, ss. 167-241). Ekonomi Bakanlığı, bu iki müdahale alanının haricinde tüketicilerin daha bilinçli kararlar almasını sağlayacak çeşitli davranışsal politikaları da hayata geçirmiştir. Bunlar arasında, tüketici haklarına dair bilgilendirme kampanyaları, etiketleme ve standartlar konusunda düzenlemeler yer almaktadır. Bu tür faaliyetler, tüketicilerin daha bilinçli ve sağlıklı seçimler yapmasına olanak tanıyarak, toplumun genel refah seviyesinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

2.2.1. Davranışsal Kamu Politikası Alanında Türkiye'deki Çalışmalar

Kamu politikası, bireylerin ve toplumun refahını artırmayı hedefleyen, farklı aktörler tarafından yürütülen ve karar alıcılarının dikkatini belirli sorunlara veya verilere çekmeyi amaçlayan stratejiler bütünüdür. Bu kapsamda geliştirilen politikalar, toplumsal tartışmalarda taraflara uzman görüşü sunarak, toplumdaki rasyonel karar alma süreçlerini desteklemekte ve veri temelli bir yaklaşım benimsemektedir (John vd., 2020).

Geleneksel kamu politikaları, çoğunlukla bireylerin rasyonel kararlar alabilen aktörler olduğu varsayımına dayanarak oluşturulmaktadır. Ancak son yıllarda, davranışsal iktisat ve psikoloji alanındaki gelişmeler, bireylerin her zaman rasyonel tercihlerde bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu durum da kamu politikalarının tasarımında yeni yaklaşımları gerekli kılmıştır. Davranışsal kamu politikası, özelde de dürtme teorisi, bireylerin irrasyonel eğilimlerini ve

önyargılarını dikkate alarak, onların refahını artırmayı hedeflemektedir. Dünya'da yaygın hale gelen ve birçok uygulama ile sonuçları test edilen davranışsal kamu politikaları alanındaki çalışmalar, Türkiye'de de özellikle son on yılda belirginleşmiş ve bir literatür oluşturmuştur.

Bu bölümde, Türkiye'deki davranışsal kamu politikası çalışmaları ve uygulamaları incelenmiştir. İncelemeye, T.C. Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Senin Kararın! (mı?)" kitapçığı ile başlanmış ve bu alandaki akademik ve uygulamalı çalışmaların seyri ele alınmıştır. Ayrıca YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla çalışmaya konu anahtar kelimeler temel alınarak bu alanda yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri de tasnif edilmiştir.

2.2.1.1. "Senin Kararın! (mı?)" Kitapçığı ve Davranışsal Kamu Politikası Bağlamında Bakanlık Faaliyetleri

Davranışsal kamu politikalarının Türkiye'deki görünürlüğünü artıran en önemli belgelerden biri, Dönemin T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın 2018 yılında yayımladığı "Senin Kararın! (mı?)" kitapçığıdır. Bu eserde, kamu politikalarının tasarımında davranışsal yaklaşımların nasıl yararlanılabileceğini hem teorik hem de pratik bir çerçevede ele alınmıştır. Kitapçıkta, davranışsal kamu politikalarının temel ilkeleri, bireylerin irrasyonel karar alma süreçleri, dürtme yöntemleri ve dünya genelindeki örnekler açıklanmıştır. Davranışsal kamu politikaların geliştirilmesinde akademisyenlerle işbirliği ve iletişim de önemsenmiş akademik çalışmaların sağlayacağı katkı da önemli bir araç olarak dahil edilmiştir. T.C. Ekonomi Bakanlığı (2018) tarafından yürütülen iki farklı projeye ve bakanlığın aksiyon planına da yine bu kitapçıkta yer verilmiştir.

Davranışsal içgörülerle bireylerin daha sağlıklı, tüketim tercihlerinde daha tasarruflu veya kamu yararına uygun kararlar almasını teşvik etmenin yollarını araştırılmıştır. Örneğin, bireylerin kredi kartı ile harcama davranışlarına dair iyileştirme sağlayan, organ bağışına yönlendiren, daha yeşil bir dünya hedefleyen, bireysel tasarrufa yönlendiren küçük müdahalelerin, varsayılan seçeneklerin değiştirilmesinin etkisi tartışılmıştır. Ayrıca, kitapçıkta Türkiye'de

uygulanan bazı davranışsal müdahalelere de yer verilmiş ve bu alanda farkındalık oluşturulmuştur.

Eser, yalnızca davranışsal kamu politikası alanında bir rehber niteliği taşıması ile değil, aynı zamanda Türkiye’de bu alana ilişkin ilk kapsamlı çerçeveyi sunması yönüyle de öne çıkmaktadır. Bu belge, Türkiye’nin davranışsal içgörülerden faydalanarak politika üretimi konusunda uluslararası literatüre dahil olma sürecini hızlandırmıştır.

Türkiye’de davranışsal kamu politikalarının uygulamalarıyla, çeşitli alanlarda somut sonuçlar üretmiştir. Bu çalışmalar *Senin Kararın! (mı?)* kitapçığından hareketle aşağıda verilmektedir:

- **Tütün Kontrolü ve Vergi Uyumu Çalışmaları:** Bazı akademik makaleler, sigara tüketimini azaltmaya yönelik davranışsal politikaların Türkiye’deki etkilerini ele almıştır. Özellikle, tütün ürünlerine yönelik uyarıcı etiketlerin ve “görsel korku” içeren paketlerin bireylerin tüketim tercihlerine etkisi incelenmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan çalışmalarda ise, davranışsal müdahalelerin vergiye uyum oranlarını artırdığı gözlemlenmiştir.
- **Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Vergi Beyan Çalışmaları:** 2021 yılında Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından başlatılan “Hazır Beyan Sistemi” üzerinden yapılan müdahalelerde, beyanname sayısında %5,5’lik bir artış sağlanmıştır. Bu artış, sistemde yapılan küçük tasarım değişikliklerinin ve davranışsal içgörülerle desteklemenin sonucunda görülmüştür.
- **Sigara Kullanımını Azaltmaya Yönelik Müdahaleler:** Türkiye’de tütün kontrolü politikaları, davranışsal kamu politikalarının başarılı bir uygulaması olarak öne çıkmaktadır. Özellikle paket tasarımlarında yapılan düzenlemeler ve kamu bilgilendirme kampanyaları, tüketim oranlarının azalmasına katkı sağlamıştır.
- **Enerji Tasarrufu ve Çevre Politikaları:** Davranışsal kamu politikaları, bireylerin enerji tasarrufu yapma motivasyonunu artırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Varsayılan olarak enerji tasarrufu moduna ayarlanmış cihazların yaygınlaştırılması, bu politikaların somut bir örneği olmuştur.

2.2.1.2. Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Türkiye'deki Akademik Çalışmalar

Türkiye'de davranışsal kamu politikaları üzerine akademik literatür yıllar içinde giderek zenginleşmektedir. Çalışmaların ağırlıklı olarak bireye odaklandığı belirli temalar etrafında toplandığı görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

- "Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım ve Türkiye'ye Yansımaları" (Yılmaz ve Canbazer, 2020): Bu çalışmada, davranışsal iktisadın teorik temelleri ve Türkiye'deki uygulama alanları incelenmiştir. Araştırmada, özellikle emeklilik, sigara tüketimi ve enerji tasarrufu gibi alanlarda davranışsal müdahalelerin etkisi ele alınmıştır. Makalede, Türkiye'de bireylerin tasarruf davranışlarını artırmaya yönelik otomatik katılım sisteminin etkisi de ayrıca değerlendirilmiştir.
- "Dürtme Teorisi Çerçevesinde Türk Yükseköğretiminde Göç Eğitimi: Politika, Müfredat ve Kurumsal Gelişim" (Ökten, 2023): Bu makalede, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının göç konusundaki eğitim faaliyetleri dürtme teorisi bağlamında değerlendirilmiş politika önerileri sunulmuştur.
- "Bireylerin Dürtme Politikalarına İlişkin Algısı: Türkiye Perspektifi" (Özdemiray ve Edirneligil, 2024): Bu makalede, Türkiye'deki bireylerin dürtme politikalarına yönelik algıları demografik faktörlere göre analiz edilmiştir.
- "Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Dürtme" (Erat ve Alma Savaş, 2022): Bu çalışmada, dürtme kavramı kamu politikası aracı olarak ele alınarak, teorik çerçevesi ve uygulamalarını tartışılmıştır. Yaygın bir araç olmasına rağmen etik eleştirilerin de arttığına dikkat çekmektedir.

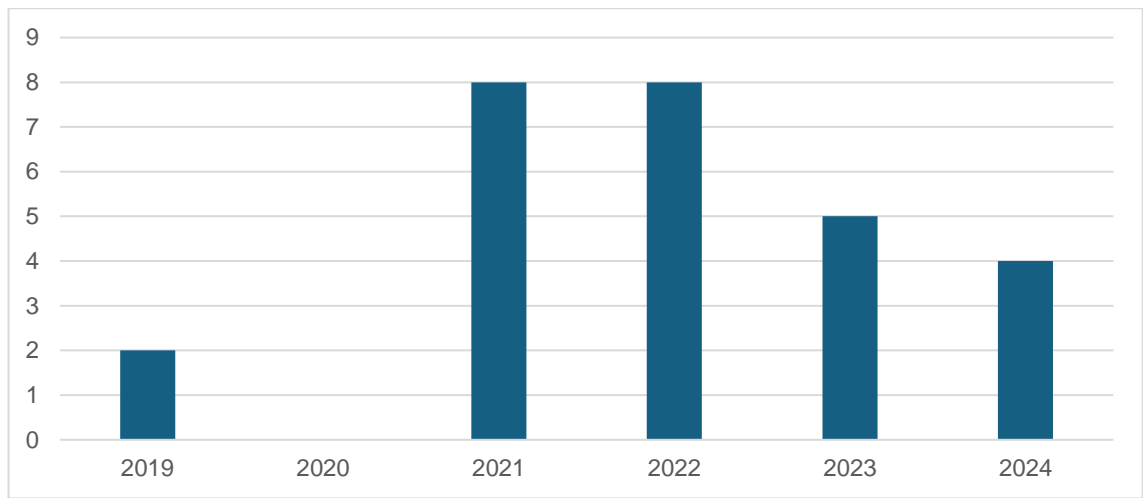
- "Dürtme (Nudge) Yaklaşımı ve Uygulamaları" (Başusta ve Lamba, 2024): Bu çalışmada dürtme, teorik perspektiften ele alınmış ve sektörlere göre tasnif edilmiş örnek dürtme uygulamaları mikro-makro düzeylerde tartışılmıştır.
- "Davranışsal Politika Küpü'nde Dürtme ve Diğer Politika Araçları: Kavramlar ve Uygulamalar" (Özdemiray ve Karamanoğlu, 2024): Bu makale, dürtme teorisi kavramsal olarak ele almış, uygulama örnekleri sunmuştur. İlave olarak diğer davranışsal kamu politikası araçları (teşvik, itme, kımıldatma, dürtme+) da karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu araçlar üzerinden Türkiye örnekleri sunulmuştur.

Türkiye'de davranışsal kamu politikaları üzerine yapılan çalışmaların giderek zenginleşmesi, bu alanın hem akademik hem de uygulamalı gelişimine önemli katkılar sunmaktadır. Literatürde birey odaklı temaların ağırlıkta olduğu görülse de, dürtme teorisi ve diğer davranışsal politika araçlarının hem teorik hem de pratik düzeyde daha kapsamlı şekilde ele alındığı dikkat çekmektedir. Yeni deneylerden ziyade ağırlıklı olarak mevcut uygulamaların değerlendirildiği görülmektedir. Özellikle emeklilik, enerji tasarrufu ve yükseköğretim gibi alanlarda yapılan araştırmalar, Türkiye'nin davranışsal kamu politikası bağlamında belirgin ilerlemeler kaydettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, etik kaygılar, birey algısı ve diğer davranışsal araçlarla karşılaştırmalar gibi konular, literatürün yalnızca uygulamaya değil, aynı zamanda politikaların derinlemesine analizine de odaklandığını ortaya koymaktadır.

Yukarıda yer alan ve daha pek çok akademik çalışma göstermektedir ki, Türkiye bağlamında davranışsal yaklaşımların daha geniş politika alanlarına yayılma potansiyeli vardır. Özellikle mikro ve makro düzeylerde uygulamaların karşılaştırmalı olarak ele alınması ve politika araçlarının çeşitlendirilmesi, literatürün zenginleşmesini sağlamıştır. Ancak, gelecekte bu alanın daha fazla disiplinler arası iş birliği ile gelişmesi ve farklı sosyo-ekonomik bağlamlarda daha fazla saha çalışması yapılması, hem teorik hem de pratik katkıları artıracaktır. Türkiye'deki davranışsal kamu politikası literatürünün bu dinamik yapısı, gelecekteki politika tasarımları için de yenilikçi bir temel oluşturmaktadır.

2.2.1.3. Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Türkiye’de Yazılan Tezler

Türkiye’de davranışsal kamu politikaları üzerine yapılan akademik çalışmaların seyrini anlamak adına Ulusal Tez Merkezi’nde bir tarama yapılmış ve konuya dair akademik ilerlemeler adına fikir verecek bazı bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada kamu politikalarına davranışsal yaklaşımın her geçen gün daha fazla ilgi gördüğü çalışmaların yıllar içerisindeki artışından anlaşılmaktadır. Tarama bazı anahtar kavramlar üzerinden yapılmıştır.

Şekil 10: Davranışsal Kamu Politikaları Üzerine Yıllara Göre Yayınlanan Tez Sayısı

Türkiye’de farklı disiplinlere ait tez çalışmaları dürtme kavramını incelemiş ve davranışsal iktisat ile dürtme uygulamalarına yönelik çeşitli perspektifler sunmuştur. Bu çalışmaların bir kısmı, kamu yönetimi politikalarına yönelik doğrudan katkılar sağlarken bazıları farklı alanlara katkılar sunmaktadır.

Tablo 4: Dürtme Kavramını İçeren Tez Çalışmaları

Yazar	Yıl	Tez Adı	Tez Türü
Melisa Korkut	2019	Davranışsal ekonominin tüketici karar verme davranışı üzerine etkileri: Dürtme teorisi uygulaması	Yüksek Lisans
Oğuzhan Ata	2019	Hanehalkı elektrik enerjisi tasarrufunun uyarılmasında dürtme tekniklerinin kullanımı: Ankara örneği	Yüksek Lisans
Hilal Yüksel	2021	Dürtme kuramı perspektifinden bağışçılık davranışlarının yönlendirilmesi üzerine deneysel bir çalışma	Yüksek Lisans

Yazar	Yıl	Tez Adı	Tez Türü
Murat Eryaşar	2021	Pazarlama alanında yapılan dürtme konulu çalışmaların bibliyometrik analizi	Yüksek Lisans
Cemile Arısoy	2021	Etik olgusu çerçevesinde kamu politikalarında dürtme: Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi örneği	Yüksek Lisans
Pınar Gümüšoğlu	2021	Bir dürtme aracı olarak obezite vergisinin topluma yönelik kabul edilebilirliği	Yüksek Lisans
Mehmet Yaşamalı	2021	Davranışsal finasta dürtme ve zihinsel muhasebe kullanılarak tasarrufları artırmaya yönelik model önerisi: Kavanoz yöntemi	Yüksek Lisans
Eren Yüksek	2021	Vergi uyumunun ajan tabanlı modellemesi ve dürtme stratejileri	Yüksek Lisans
Merve Kaya	2021	Dürtmenin davranışsal kamu politikası aracı olarak kullanılması 'İngiltere ve Türkiye karşılaştırmalı analizi'	Yüksek Lisans
Meral Çetin	2021	Dürtme teorisi kapsamında sosyal normların bireysel tasarruflara etkisi üzerine nitel bir uygulama	Yüksek Lisans
Yavuz Selim Aşçı	2022	An empirical analysis of the effectiveness of Automatic Enrollment Private Pension System in Turkey: Nudge theory perspective	Yüksek Lisans
Başak Demir	2022	Multi-level wind energy transition in the Turkish context: Socio-spatial sensitivities and nudging conditions	Doktora
Melike Evcil	2022	The perception of mobile payment systems and measuring the effects of digital nudging	Yüksek Lisans
Satı Önder Ufuk	2022	Davranışsal kamu politikalarında dürtme: Covid-19 aşısı yaptırma kararı üzerine Kırklareli ilinde bir araştırma	Yüksek Lisans
Zeynep Narman	2022	Hanehalkı elektrik tüketim davranışlarında dürtmelerin etkisinin meta analizi ile değerlendirilmesi: Kocaeli örneği	Doktora
İlknur Çatıkkaş	2022	Tüketicilerin sürdürülebilir tüketim davranışlarıyla yeşil dürtme uygulamalarını destekleme eğilimleri arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik bir araştırma	Yüksek Lisans
Hilal Mola	2023	Tüketici tercihleri üzerinde öz kontrol etkisinin dürtme ve bedavanın cazibesi bağlamında incelenmesi: Deneysel bir uygulama	Doktora
Yahya İltüzer	2023	Çevrimiçi öğrenme ortamında çerçeveleme dürtme stratejilerinin kullanılmasının üniversite öğrencilerinin başarı ve motivasyonuna etkisi	Doktora
Wahıdullah Mubashır	2023	Kamu politikalarında dijital dürtme: Uygulama örnekleri	Yüksek Lisans
Sadık Aydoğan	2024	Kamusal dürtme uygulamalarının vergi uyumuna etkisi üzerine bir araştırma: Burdur ili örneği	Yüksek Lisans
Buse Bahar Ermiş	2024	Sürdürülebilirlik perspektifinden yeşil dürtme: Bir model önerisi	Yüksek Lisans
İsmail Tolga Kaya	2024	Yeşil dürtmenin sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında değerlendirilmesi: Meta-analiz uygulaması	Doktora
Sümevra Aslan İnal	2024	Türkiye'deki Otomatik Katılım Sistemi'nin tasarruflar üzerindeki etkisi: Dürtme teorisi bağlamında incelenmesi	Yüksek Lisans

- Davranışsal Ekonominin Tüketici Karar Verme Davranışı Üzerine Etkileri: Dürtme Teorisi Uygulaması (Korkut, 2019):

Bu çalışma, dürtme teorisinin tüketicilerin satın alma niyetleri üzerindeki etkisini inceleyen Türkiye’de yapılan ilk uygulamalı araştırmalardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Bireylerin karar alma süreçlerinde irrasyonel davranışlara eğilim gösterebileceği ve bu süreçte karşılaştıkları darboğazların dürtme teorisi ile aşılabileceği vurgulanmaktadır. Çalışmada, gerekçeli eylem teorisi kullanılarak tüketici kararlarının dürtmeden nasıl etkilendiği analiz edilmiştir. 461 katılımcıya uygulanan altı farklı anket sonucunda, dürtmenin tüketicilerin satın alma niyetini anlamlı şekilde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca, öznel normlar, bireylerin tutumları, sağlık bilinci düzeyi ve ürünün beğenilmesi gibi faktörlerin, dürtme etkisini artıran temel unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar, dürtme stratejilerinin yeni pazarlama yöntemleri geliştirmek için etkili bir araç olabileceğini göstermektedir.

- Hanehalkı Elektrik Enerjisi Tasarrufunun Uyarılmasında Dürtme Tekniklerinin Kullanımı: Ankara Örneği (Ata, 2019):

Bu tez, dürtme yöntemlerinin hanehalkı elektrik tüketimi üzerindeki nedensel etkisini ölçmek için Ankara’da 94 haneyi kapsayan 12 haftalık bir alan deneyi gerçekleştirmiştir. Haneler rastgele üç gruba ayrılmış ve deney gruplarına posta kutularına bırakılan geribildirim ve sosyal norm mesajları içeren elektrik tüketim raporları ile müdahalede bulunulmuştur. Deney sonucunda, dürtme mesajlarının hanehalkı elektrik tüketimini azalmak yerine artırdığı bulunmuş ve bu etkinin, tasarrufa yönelik ek bilgiler verilmemesinden kaynaklanabileceği tespit edilmiştir. Çalışmanın özgün katkısı, dürtme stratejilerinin enerji tasarrufu üzerindeki etkisini deneysel bir yöntemle Türkiye bağlamında analiz etmesi ve beklenenin aksine ters yönlü bir etkiyi ortaya koymasıdır. Bu bulgu, dürtme stratejilerinin bağlamına ve içeriğine göre farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermesi açısından literatüre katkı sağlamaktadır.

- Dürtme Kuramı Perspektifinden Bağışçılık Davranışlarının Yönlendirilmesi Üzerine Deneysel Bir Çalışma (Yüksel, 2021):

Bu çalışma, dürtme kuramını temel alarak bireysel bağış davranışlarını yönlendirmeye yönelik deneysel bir araştırma yapmaktadır. Dürtme kuramı, bireylerin karar alma süreçlerinde farkında olmadan kullandıkları otomatik davranışların basit müdahalelerle yönlendirilebileceğini öne sürmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalarda, bireysel bağışların büyük ölçüde dilencilere yönlendirildiği ve bunun üç temel sebebe dayandığı tespit edilmiştir. Ancak, sivil toplum kuruluşlarına yapılan bağışların istenilen seviyeye ulaşmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada dürtme kuramının Türkiye’de bağış alışkanlıklarını değiştirmede nasıl bir etkisi olabileceği test edilmiş ve dilencilere bağış yapan bireylerin, uygun bir dürtme stratejisi uygulandığında küçük miktardaki bağışlarını sivil toplum kuruluşlarına yönlendirme eğilimleri gözlemlenmiştir. Sonuçlar, dürtme kuramının bireysel bağış davranışlarını şekillendirme potansiyelini ortaya koyarak, bu yaklaşımın Türkiye’de daha yaygın kullanılabileceğine işaret etmektedir.

- Pazarlama Alanında Yapılan Dürtme Konulu Çalışmaların Bibliyometrik Analizi (Eryaşar, 2021):

Tezde, 1996-2020 yılları arasında pazarlama alanında yapılan "dürtme" konulu akademik yayınlar analiz edilerek, dürtme kavramının pazarlama ile ilişkisini incelenmektedir. Web of Science veri tabanında "Nudging to the Marketing" anahtar kelimesiyle yapılan taramada, 219 farklı dergide yayımlanan 208 makale çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmiştir. Sonuçlar, dürtme kavramının pazarlama çalışmalarında ve toplumsal yapıların şekillendirilmesinde özellikle gelişmiş ülkelerde önemli bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Ancak, konunun pazarlama alanında görece yeni olması nedeniyle daha fazla bilimsel yayına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Çalışma, dürtmenin pazarlama ile ne kadar süredir ilişkilendirildiğini ve bu alandaki akademik gelişimi kronolojik olarak ortaya koymaktadır.

- Etik Olgusu Çerçevesinde Kamu Politikalarında Dürtme: Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi Örneği (Arısoy,2021):

Bu tez, Türkiye’de davranışsal kamu politikalarının etik boyutunu inceleyerek, zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi’nin (BES) ne ölçüde etik olduğu sorusuna odaklanmaktadır. Davranışsal kamu politikalarının birey tercihlerini dikkate alması gerektiği vurgulanırken, dürtme uygulamalarının etik ilkelerle uyumlu olup olmadığı tartışılmıştır. Zorunlu BES uygulaması bağlamında yapılan değerlendirmede, güç eşitsizliği, bireylerin farkında olmadan yönlendirilmesi ve hükümetlerin çoğunluğun iyiliği adına azınlığın seçim hakkını kısıtlaması gibi etik eleştiriler öne çıkmıştır. Sonuç olarak, toplumsal faydayı önceleyen bu politikanın etik açıdan daha şeffaf ve bireylerin özgür seçimlerine daha fazla alan tanıyacak şekilde geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

- Bir Dürtme Aracı Olarak Obezite Vergisinin Topluma Yönelik Kabul Edilebilirliği (Gümüšoğlu, 2021):

Bu çalışma, obezite vergisinin bireyler tarafından nasıl algılandığını ve tüketim alışkanlıklarına etkisini inceleyerek, obezite ile mücadelede etkin bir araç olup olmadığını değerlendirmektedir. 1016 katılımcı ile yapılan anket çalışmasında, bireylerin beden kitle indekslerine göre dört gruba ayrıldığı ve obez katılımcıların obezite vergisini diğer gruplara göre daha kabul edilebilir bulduğu tespit edilmiştir. Ancak, obezite vergisi genel olarak en etkisiz mücadele aracı olarak görülürken, sağlık eğitimi ve bilgilendirmenin en etkili yöntem olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcılar fast food ürünlerini, obezite vergisi uygulanabilecek en tehlikeli gıda grubu olarak değerlendirmiştir. Sonuçlar, dürtme stratejileriyle desteklenen bilinçlendirme çalışmalarının, doğrudan vergilendirmeye kıyasla daha etkili bir halk sağlığı politikası olabileceğini göstermektedir.

- Davranışsal Finansa Dürtme ve Zihinsel Muhasebe Kullanılarak Tasarrufları Artırmaya Yönelik Model Önerisi: Kavanoz Yöntemi (Yaşamalı, 2021):

Bu çalışmada, geleneksel finans teorilerinin bireylerin her zaman rasyonel davrandığı varsayımına eleştirel bir bakış sunulmakta, davranışsal finansın bireylerin finansal kararlarını nasıl etkilediğini incelemektedir. Davranışsal finans,

bireylerin rasyonellikten sapmalarını ve kararlarını etkileyen psikolojik faktörleri analiz eden bir alan olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada, dürtme ve zihinsel muhasebe kavramlarına dayanan Kavanoz Modeli'nin tasarrufları artırmaya yönelik bir öneri olarak sunulduğu belirtilmiştir. Beyaz yakalı çalışanlar üzerinde yapılan anket çalışmasının bulguları, katılımcıların finansal karar alma süreçlerinde davranışsal finans teorileriyle örtüşen eğilimler gösterdiğini ve Kavanoz Modeli'ne uygun hareket ettiklerini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bireylerin tasarruf eğilimlerini artırmak için davranışsal finans ilkelerine dayalı dürtme stratejilerinin etkili olabileceği görülmüştür.

- Vergi Uyumunun Ajan Tabanlı Modellemesi ve Dürtme Stratejileri (Yüksek, 2021):

Bu tez, vergi uyumunu artırmak için davranışsal iktisat perspektifinden dürtme stratejilerini inceleyerek, farklı meslek gruplarında öznel denetlenme algısının vergi ödeme davranışına etkisini araştırmaktadır. Ajan tabanlı modelleme yöntemiyle yapılan analiz, nadir ancak etkili denetimlerin sık denetimlerden daha fazla vergi uyumu sağladığını ve vergi ödemenin ulusal gurur, statü gibi sosyal getirilerle ilişkilendirilmesinin uyumu artırdığını göstermiştir. Modelin bulgularını desteklemek amacıyla yapılan anket çalışmasında, sosyal norm, sosyal değiş-tokuş ve ahlaki dürtme mesajlarının vergi mükelleflerinin algılarını değiştirmede en etkili dürtme yöntemleri olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, davranışsal kamu politikaları kapsamında dürtme stratejilerinin, vergi uyumunu teşvik etmek için güçlü bir araç olarak kullanılabileceği ortaya konmuştur.

- Dürtmenin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması 'İngiltere ve Türkiye Karşılaştırmalı Analizi' (Kaya, 2021):

Bu çalışma, davranışsal kamu politikalarının geleneksel kamu politikalarından nasıl ayrıştığını ve politika yapım sürecine sağladığı faydaları inceleyerek, İngiltere ve Türkiye'nin bu alandaki uygulamalarını karşılaştırmalı bir analizle değerlendirmektedir. Davranış biliminin ve dürtme teorisinin kamu politikalarına entegrasyonu, vatandaşlara daha iyi hizmet sunmak ve toplumsal sorunlara etkin

çözümler üretmek amacıyla giderek yaygınlaşmıştır. İngiltere ve Türkiye'nin davranışsal kamu politikaları alanındaki etkinliği, ulusal ve uluslararası literatür analizine dayalı olarak değerlendirilmiş, bu süreçte karşılaştırmalı kamu yönetimi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, İngiltere'nin bu alanda daha aktif olduğu görülürken, Türkiye için önerilen politika hedefleri geliştirilmiştir. Çalışma, dürtme teorisinin kamu politikası alanındaki etkisini ve başarısını ortaya koyarak, Türkiye'de bu yaklaşımın daha etkin uygulanması için öneriler sunmaktadır.

- Dürtme Teorisi Kapsamında Sosyal Normların Bireysel Tasarruflara Etkisi Üzerine Nitel Bir Uygulama (Çetin, 2021):

Bu çalışma, dürtme teorisinin bireylerin tasarruf kararları üzerindeki etkisini inceleyerek, özellikle sosyal norm dürtüsünün bireysel tasarruf davranışlarını nasıl şekillendirdiğini araştırmaktadır. Davranışsal iktisat, geleneksel rasyonalite varsayımını sorgulayarak bireylerin her zaman rasyonel kararlar almadığını öne sürmüş ve bilişsel faktörleri iktisadi analizlere dahil etmiştir. Bu çerçevede, dürtme teorisi bireyleri yasaklamadan veya zorlamadan, seçim mimarisi aracılığıyla yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, farklı meslek gruplarından 20 kişiyle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda, sosyal norm dürtüsünün bireylerin tasarruf davranışları üzerinde önemli bir yönlendirici etkisi olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, tasarrufu teşvik eden kamu politikalarının sosyal normları dikkate alarak tasarlanmasının etkili olabileceğine dair önemli bir öneri sunmaktadır.

- An Empirical Analysis Of The Effectiveness Of Automatic Enrollment Private Pension System In Turkey: Nudge Theory Perspective (Aşçı, 2022):

Türkiye'deki Otomatik Katılımlı Bireysel Emeklilik Sistemi'nin (OKS) etkinliğinin dürtme teorisi perspektifinden ele alındığı bu çalışmada Sosyal Güvenlik Sistemi'nin sürdürülebilirliği için Bireysel Emeklilik Sistemi'ne katılımın artırılması gerektiği ancak Türkiye'de istenilen seviyelere ulaşamadığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de OKS'nin bir politika aracı olarak uygulanmaya başlandığı belirtilmektedir. Çalışmanın temel bulgularından

biri, OKS'nin davranışsal iktisadın dürtme türü politikalarıyla benzerlik taşıdığı ve bireyleri bilişsel yanlılıklar yoluyla sistemde kalmaya teşvik ederek uzun vadeli ekonomik refahlarını artırmayı amaçladığıdır. Sonuç olarak, OKS'nin bireyleri daha rasyonel kararlar almaya yönlendiren bir davranışsal kamu politikası aracı olarak işlev gördüğü ortaya konulmaktadır.

- Multi-Level Wind Energy Transition İn The Turkish Context: Socio-Spatial Sensitivities And Nudging Conditions (Demir, 2022):

Bu çalışma, İzmir örneğinde rüzgâr enerjisine geçiş sürecinde ortaya çıkan toplum tepkisini inceleyerek, mevcut uygulamaların sosyo-mekansal açıdan sürdürülebilir olmadığı ve yerel duyarlılıklara daha fazla odaklanan bir mekânsal planlama sistemine ihtiyaç duyulduğu tezini savunmaktadır. Türkiye'de rüzgâr enerjisi gelişiminin uzun, karmaşık ve bürokratik bir süreç olduğu, yerel aktörlerin sürece yeterince dahil edilmediği vurgulanmaktadır. Dürtme teorisi, tüm paydaşları sürece dahil eden daha adil ve kapsayıcı bir mekanizmanın geliştirilmesine rehberlik edebilecek bir araç olarak önerilmektedir. Çalışma, çevresel, ekonomik, duysal ve teknolojik duyarlılıkların önemli olduğunu ortaya koyarak, özellikle doğal yaşam, gürültü ve türbin yoğunluğunun en belirgin toplum tepkisi alanları olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, rüzgâr santrallerinin yerleşim yerlerinden, doğal ve kültürel açıdan değerli alanlardan en az 1 km uzaklıkta konumlandırılması gerektiği önerilmektedir.

- The Perception Of Mobile Payment Systems And Measuring The Effects Of Digital Nudging (Evcil,2022):

Bu çalışma, mobil ödeme sistemleri algısı ve dijital dürtme yöntemlerinin etkisini inceleyerek, risk algısı, güven ve kullanım arasındaki ilişkileri analiz etmektedir. Türkiye'de 241 üniversite öğrencisiyle yapılan çevrimiçi anketlerde, katılımcılar farklı dijital dürtme yöntemleri içeren iki farklı anket grubuna ayrılmıştır. Bulgular, risk algısının mobil ödeme sistemleri kullanımı ve güveniyle pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, mobil ödeme sistemlerine olan güven ve kullanımın, uygulanan dijital dürtme yöntemlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği

bulunmuştur. Özellikle, farklı bilgi sunum biçimleri, vaka analizleri ve cevap yapıları gibi dürtme stratejilerinin kullanıcı algısını ve davranışlarını etkilediği ortaya konmuştur. Sonuç olarak, dijital dürtme tekniklerinin mobil ödeme sistemleri kullanımını teşvik etmede etkili bir araç olabileceği görülmüştür.

- Davranışsal Kamu Politikalarında Dürtme: Covid-19 Aşısı Yaptırma Kararı Üzerine Kırklareli İlinde Bir Araştırma (Ufuk,2022):

Bu çalışma, dürtme teorisinin kamu politikalarında nasıl kullanıldığını ve Covid-19 aşısı yaptırma kararında dürtme araçlarının etkisini incelemektedir. Dürtme politikalarının düşük maliyetli ve etkili olması nedeniyle finans, eğitim, çevre, enerji, sosyal güvenlik ve sağlık gibi birçok alanda yaygınlaştığı vurgulanmaktadır. Kırklareli'nde yapılan anket çalışmasında, bireylerin aşı olma kararlarını etkileyen dürtme stratejileri analiz edilmiş ve basitleştirme/kolaylaştırma, toplumsal faydanın vurgulanması ve hatırlatma mesajlarının etkili olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar, dürtme araçlarının zorlamadan bireyleri toplum ve kendi faydalarına uygun kararlar almaya teşvik eden bir kamu politikası aracı olarak işlev görebileceğini göstermektedir.

- Hanehalkı Elektrik Tüketim Davranışlarında Dürtmelerin Etkisinin Meta Analizi İle Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği (Narman, 2022):

Bu çalışma, konut elektrik tüketiminin artışına karşı enerji verimliliğini artırmaya yönelik akıllı ölçüm ve enerji geribildirim uygulamalarının etkisini incelemektedir. Meta-analiz yöntemiyle 43 çalışmadan elde edilen 95.841 hane verisi analiz edilmiş ve parasal, bilgilendirici ve davranışsal teşviklerin elektrik tüketimini %6,4 ile %7,4 arasında azaltabildiği bulunmuştur. Kocaeli'de 63 hane üzerinde yapılan deneysel araştırma, hanelerin kişisel geribildirim ve parasal teşviklerle daha fazla tasarruf sağladığını göstermiştir. Deney gruplarının kontrol grubuna kıyasla daha az enerji tükettiği ve kişisel geribildirim sosyal geribildirime göre %5 daha etkili olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar, bireyselleştirilmiş enerji geribildiriminin tüketicilerin elektrik tasarrufu yapmasını teşvik etmede güçlü bir davranışsal araç olabileceğini ortaya koymaktadır.

- Tüketicilerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarıyla Yeşil Dürtme Uygulamalarını Destekleme Eğilimleri Arasındaki İlişkiyi Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma (Çatıkkaş, 2022):

Bu çalışma, sürdürülebilir tüketim davranışı ile yeşil dürtme arasındaki ilişkiyi inceleyerek, tüketicilerin satın alma süreçlerinde küçük müdahalelere ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve değişen yaşam tarzlarının tüketim alışkanlıklarını dönüştürdüğü, buna bağlı olarak doğal kaynakların hızla tükenmesiyle sürdürülebilir tüketim anlayışının önem kazandığı vurgulanmaktadır. Çalışma kapsamında 450 katılımcıyla çevrimiçi bir anket yapılmış ve sürdürülebilir tüketim davranışları ile yeşil dürtme arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, tüketicilerin demografik özelliklerinin yeşil dürtme ve sürdürülebilir tüketim davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, yeşil dürtmelerin tüketicilerin çevre dostu davranışlarını teşvik etmede etkili bir araç olduğu ortaya konmaktadır.

- Tüketici Tercihleri Üzerinde Öz Kontrol Etkisinin Dürtme ve Bedavanın Cazibesi Bağlamında İncelenmesi: Deneysel Bir Uygulama (Mola,2023):

Bu çalışma, tüketici tercihlerinin, öz kontrol, dürtme ve bedavanın cazibesi bağlamında nasıl şekillendiğini inceleyen deneysel bir araştırmadır. Davranışsal iktisat perspektifinden, bireylerin içecek tercihleri üzerindeki dış etkenlerin etkisi araştırılmıştır. Bulgular, tüketici harcama öz kontrolü ile içecek tercihleri, dürtme ve bedavanın cazibesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak, dürtme ile tüketici harcama öz kontrolü arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, bedavanın cazibesi ile tüketici harcama öz kontrolü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuçlar, tüketicilerin karar alma süreçlerinde öz kontrol seviyelerinin ve bedava ürünlere karşı hassasiyetlerinin önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

- Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Çerçeveleme Dürtme Stratejilerinin Kullanılmasının Üniversite Öğrencilerinin Başarı ve Motivasyonuna Etkisi (İltüzer, 2023):

Bu çalışma, çevrimiçi öğrenme ortamında çerçeveleme dürtme stratejilerinin üniversite öğrencilerinin başarı ve motivasyonuna etkisini incelemektedir. 2020/2021 bahar döneminde yürütülen araştırmada, 54 öğrenci iki gruba ayrılmış ve ödülün korunması-negatif çerçeveleme ile ödülün kazanılması-pozitif çerçeveleme stratejileri karşılaştırılmıştır. Nicel bulgular, ödülün korunması ve negatif çerçeveleme stratejisinin, diğer stratejiye kıyasla daha yüksek başarı ve motivasyon sağladığını göstermektedir. Nitel bulgular da öğrencilerin çaba ve motivasyonlarının arttığını ve bu yöntemin daha avantajlı olduğunu desteklemektedir. Sonuç olarak, çevrimiçi eğitimde negatif çerçeveleme ve kayıptan kaçınma temelli dürtmelerin, öğrencilerin akademik performansını ve ders motivasyonunu artırmada etkili olduğu belirlenmiştir.

- Kamu Politikalarında Dijital Dürtme: Uygulama Örnekleri (Mubashir, 2023):

Bu çalışma, dijital dürtme kavramını kamu politikaları bağlamında ele alarak, bireylerin ve toplumun refahını artırmaya yönelik dijital ortamda uygulanan dürtme mekanizmalarını incelemektedir. Davranışsal iktisattan elde edilen içgörülerle, bireylerin çevrimiçi karar alma süreçlerinin nasıl şekillendirilebileceği vurgulanmakta, özellikle dijital ortamda insanların bilgi fazlalığı nedeniyle optimal kararlar veremediği ve hızlı, otomatik seçimler yaptığı belirtilmektedir. Kamu otoriteleri, bireylerin dijital seçim ortamlarını birer “seçim mimarı” olarak düzenleyerek daha rasyonel ve toplumsal faydayı artıran kararlar almalarına yardımcı olabilir. Dijital dürtme, süreci daha hızlı, maliyeti düşük ve etkili bir şekilde yönetme avantajı sunmaktadır. Çalışmanın temel amacı, Türkçe literatürde yeterince incelenmemiş olan dijital dürtme kavramını dünyadaki uygulama örnekleriyle birlikte analiz etmek ve kamu politikalarında nasıl daha etkin kullanılabileceğini ortaya koymaktır.

- Kamusal Dürtme Uygulamalarının Vergi Uyumuna Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Burdur İli Örneği (Aydoğan, 2024):

Çalışmanın özgün katkısı, ekonomik olmayan faktörlerin (vergi cezaları, vergi algısı, sosyal çevre, itibar kaybı ve kamusal dürtmeler) vergiye uyum üzerindeki etkisini detaylı bir şekilde ortaya koymasındır. Özellikle vergi cezalarına maruz kalmamak, sosyal çevrenin etkisi, itibar kaygısı ve pozitif vergi algısına sahip olma gibi faktörlerin vergi uyumunu artırdığı görülmüştür. Ayrıca, vergi idaresinin yaptığı kamusal dürtmelerin mükelleflerin beyannamelerini zamanında vermelerinde etkili olduğu ve vergiye uyumlarını artırdığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, dürtme teorisinin vergi uyumu politikalarında etkin bir araç olarak kullanılabileceğini göstermesi açısından literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

- Sürdürülebilirlik Perspektifinden Yeşil Dürtme: Bir Model Önerisi (Ermış, 2024):

Bu çalışma, yeşil dürtme kavramını özel sektör iş ortamında ele alarak çalışanların bu tür sürdürülebilirlik uygulamalarını nasıl algıladığını incelemiştir. Nitel yöntemlerle yürütülen araştırmada, yeşil dürtme davranışını şekillendiren dört temel faktör kurumsal vizyon ve değerler, çalışan katılımı, farkındalık ve izlenim yönetimi belirlenmiştir. Bulgular, çalışan katılımının işbirliği temelinde farkındalık yarattığını, çalışanların yeşil dürtme uygulamalarını benimseyerek davranış değişikliği gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu süreç çalışanların anlam bulmasını ve iyilik halini pekiştirirken, hem bireysel hem de kurumsal itibarı güçlendirmektedir. Sonuç olarak, iş dünyasında yeşil dürtme stratejilerinin, çalışan motivasyonu ve şirket itibarı açısından etkili bir araç olarak kullanılabileceği gösterilmektedir.

- Yeşil Dürtmenin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında Değerlendirilmesi: Meta-Analiz Uygulaması (Kaya, 2024):

Bu çalışma, yeşil dürtmenin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG) bağlamında ne kadar etkili olduğunu belirlemek için meta-analiz yöntemini kullanarak 2011-2024 yılları arasında yayımlanan 59 çalışmadan elde edilen 85 yeşil dürtme uygulamasını incelemiştir. Rastgele etkiler modeliyle hesaplanan ortalama etki büyüklüğü 0,313 olarak bulunmuş ve bu sonuca göre yeşil dürtmelerin çevreye

duyarlı davranışları teşvik etmede orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada yapılan üç farklı alt grup analizi; yeşil dürtmelerin SDG'ye göre sınıflandırılması, türlerine ayrılması ve dijital-yüz yüze uygulamalarının karşılaştırılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Genel bulgular, yeşil dürtmelerin büyük ölçüde pozitif bir etki yarattığını ve geleneksel politika araçlarını tamamlayıcı bir davranışsal politika aracı olarak sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda kullanılabileceğini göstermektedir.

- Türkiye'deki Otomatik Katılım Sistemi'nin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Dürtme Teorisi Bağlamında İncelenmesi (Aslan İnal, 2024):

Bu tez, dürtme teorisi bağlamında Türkiye'de 2017 yılında uygulanmaya başlanan Otomatik Katılım Sistemi (OKS)'nin tasarruflar üzerindeki etkisini incelemektedir. Bireylerin tasarruf yapma konusundaki isteksizliği ve uzun vadeli tasarrufların hem bireysel hem de ekonomik kalkınma açısından önemi vurgulanarak, OKS'nin tasarrufu teşvik etme potansiyeli ele alınmıştır. OKS'nin hayata geçirilmesiyle Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)'ne 28,1 milyon yeni katılımcı eklenmiş ve 2017 yılında emeklilik sistemindeki katılımcı sayısı %41,53 oranında artmıştır. Ancak, uzun vadede sistemde katılımcı tutma konusunda OKS'nin istenen başarıyı sağlayamadığı, yine de çalışanların %30'unun sistemde kalmayı sürdürdüğü tespit edilmiştir. Çalışma, OKS'nin tasarruf alışkanlıklarını artırmada kısmen etkili bir dürtme mekanizması olduğunu, ancak uzun vadeli sürdürülebilirlik açısından daha güçlü politikalar geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kamu yönetimi ve politika tasarımı açısından önemli olan davranışsal kamu politikaları kavramına yönelik Türkiye'de yalnızca 2 tez çalışması bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, akademik literatürün derinleşmeye açık olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Davranışsal Kamu Politikası Kavramını İçeren Tez Çalışmaları

Yazar	Yıl	Tez Adı	Tez Türü
Ayça Kuşseven	2022	Devlette davranışsal kamu politikalarının ortaya çıkışı ve gelişim süreci: Türkiye örneği	Doktora

Yahya Kemal Teber	2023	Davranışsal kamu politikalarının toplumsal refahı artırmadaki rolünün incelenmesi	Yüksek Lisans
-------------------	------	---	---------------

- Devlette Davranışsal Kamu Politikalarının Ortaya Çıkışı ve Gelişim Süreci: Türkiye Örneği (Kuşseven, 2022):

Bu çalışma, dünyada ve Türkiye’de davranışsal kamu politikası birimlerinin oluşum ve gelişim sürecini detaylı bir şekilde inceleyerek, Türkiye’deki davranışsal kamu politikası biriminin kuruluşunu Kingdon’ın Çoklu Akımlar Modeli çerçevesinde analiz etmektedir. 2000’li yıllardan itibaren davranışsal öngörülerin kamu politikalarına entegrasyonu yaygınlaşmış ve 2021 itibarıyla dünya genelinde 200’den fazla dürtme birimi kurulmuştur. Türkiye’de bu alandaki ilk resmi adım, 2018 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan davranışsal kamu politikası birimi ile atılmıştır. Bu birim, Birleşik Krallık Davranışsal Kamu Politikası Birimi’nden esinlenerek ve politika transferi yoluyla Ankara’daki Birleşik Krallık Büyükelçiliği’nin desteğiyle oluşturulmuştur. Çalışmada, Türkiye’deki dürtme biriminin kuruluş süreci, örgütsel yapısı, yürüttüğü deneyler, üniversitelerle yaptığı işbirlikleri ve geleceğe yönelik hedefleri, literatür taraması, resmi belgeler ve mülakatlar aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bürokratlar ve kamu politikası aktörleri için önemli dersler sunarken, gelişmekte olan ülkelerin benzer süreçleri yürütmesine rehberlik edebilecek niteliktedir.

- Davranışsal Kamu Politikalarının Toplumsal Refahı Artırmadaki Rolünün İncelenmesi (Teber, 2023):

Bu çalışma, davranışsal kamu politikalarının toplumsal refahı artırmadaki rolünü değerlendirmektedir. Davranışsal iktisat prensiplerine dayanan bu politikalar, bireylerin irrasyonel eğilimlerini anlamayı ve yönlendirmeyi amaçlayarak, gerçek karar alma süreçlerini dikkate alan hedefe yönelik çözümler sunmaktadır. Geleneksel kamu politikaları, bireylerin rasyonel kararlar aldığı ve mükemmel bilgiye sahip olduğu varsayımına dayanırken, davranışsal kamu politikaları bireylerin sistemli hatalar yapabildiğini ve önyargılara sahip olabileceğini kabul etmektedir. Bu bağlamda, davranışsal kamu politikaları bireylerin doğal

davranışlarını yönlendirmek veya düzeltmek için tasarlanarak, toplumun genel refah seviyesini yükseltmeyi hedeflemektedir.

"Davranışsal yaklaşım" kavramını kamu yönetimi alanında inceleyen tez çalışmalarına bakıldığında bu alanda, Türkiye’de yalnızca 1 tez çalışması olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, davranışsal yaklaşımın kamu yönetimi süreçlerine entegrasyonunu detaylı bir şekilde ele alınmakta ve bu yaklaşımın politika tasarımına etkilerini tartışılmaktadır.

Tablo 6: Kamu Yönetiminde Davranışsal Yaklaşım Kavramını İçeren Tez Çalışmaları

Yazar	Yıl	Tez Adı	Tez Türü
Avni Akın Ürünal	2022	Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım: Davranışsal kamu politikası özelinde bir uygulama	Doktora

- Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım: Davranışsal Kamu Politikası Özelinde Bir Uygulama (Ürünal, 202):

Bu çalışma, davranışsal içgörülerin kamu politikalarına entegrasyonunu inceleyerek, Türkiye’de uygulanan davranışsal kamu politikalarının ulusal onay düzeyini tespit etmek ve uluslararası örneklerle karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Dünya genelinde giderek yaygınlaşan davranışsal içgörü birimlerinin, irrasyonel insan davranışlarından elde edilen verileri kullanarak kamu hizmetlerinin etkinliğini artırdığı ve hükümet gelirlerine katkı sağladığı vurgulanmaktadır. Araştırmada, Türkiye’de uygulanan davranışsal kamu politikaları ile toplumun bunlara yönelik onay düzeyi arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Ayrıca, kayıptan kaçınma fenomeni kapsamında olumlu-olumsuz ve ceza-ödül çerçevesinde sunulan politika yaklaşımlarının etkileri değerlendirilmiştir. Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyi analiz edilerek, bu tutumların sosyoekonomik ve demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediği betimlenmiştir. Sonuçlar, davranışsal içgörülerle tasarlanan kamu politikalarının etkinliğini artırmak için çerçeveleme tekniklerinin ve bireylerin algılarını şekillendiren faktörlerin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu veriler, Türkiye’de davranışsal kamu politikaları alanındaki akademik üretimin sınırlı olmakla birlikte, giderek daha fazla araştırma konusu haline geldiğini göstermektedir. Bu alandaki çalışmalarda kullanılan yöntemlerin çeşitlenmesi ve disiplinler arası perspektiflerin artması, literatürün gelişimi açısından umut vadetmektedir.

Görülmektedir ki, Türkiye’de dürtme teorisi üzerine yapılan araştırmalar, kamu politikalarından pazarlamaya, enerji verimliliğinden tüketici davranışlarına kadar geniş bir uygulama alanına sahiptir. Yapılan çalışmalar, dürtme teorisinin farklı sektörlerde nasıl işlev gördüğünü ortaya koymakta ve Türkiye’deki akademik literatüre katkılar sunmaktadır. Kamu yönetimi ve politika tasarımında dürtme teorisinin kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, Türkiye’de davranışsal kamu politikalarının gelişim sürecini, Türkiye’deki davranışsal kamu politikası biriminin oluşumunu, vergi uyumu, bireysel emeklilik sistemleri ve sağlık politikaları gibi alanlardaki dürtme stratejilerinin etkilerini ele almıştır. Davranışsal kamu politikalarının toplumsal refahı artırmadaki rolü incelenmiş, dürtme uygulamalarının bireylerin karar alma süreçlerini nasıl şekillendirdiği değerlendirilmiştir.

Vergi uyumunu artırmaya yönelik çalışmalarda sosyal norm dürtüleri ve ahlaki çerçeveleme stratejilerinin etkili olduğu tespit edilmiş ve Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) etik açıdan değerlendirilerek, bireylerin farkında olmadan yönlendirilmesine yönelik eleştiriler sunulmuştur. Dürtme teorisinin çevre dostu uygulamalar ve sürdürülebilirlik bağlamındaki etkileri ele alınarak, yeşil dürtme stratejilerinin bireylerin ve kurumların çevresel sorumluluklarını artırmadaki rolü incelenmiştir. Yeşil dürtme, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir politika aracı olarak ele alınmış ve meta-analiz yöntemiyle etkinliği değerlendirilmiştir. İş dünyasında yeşil dürtme uygulamalarının çalışan motivasyonu ve şirket itibarı açısından önemli bir araç olduğu bulunmuştur. Rüzgar enerjisi tesislerinin yer seçimi konusunda dürtme stratejilerinin kullanılması gerektiği vurgulanmış ve yerel duyarlılıkların dikkate alınması önerilmiştir. Konutlardaki elektrik tüketimini azaltmaya yönelik yapılan deneysel araştırmalarda, kişisel geribildirim sosyal geribildirimden daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık politikaları kapsamında yapılan araştırmalar, dürtme stratejilerinin bireylerin sağlıklı yaşam tercihlerini yönlendirmedeki rolünü incelemektedir. COVID-19 aşısı yaptırma kararında basitleştirme, toplumsal faydanın vurgulanması ve hatırlatma mesajlarının etkili olduğu bulunmuştur. Obezite ile mücadelede uygulanan obezite vergisinin bireyler tarafından nasıl algılandığı araştırılmış ve vergilendirmenin sağlık eğitimi ve bilgilendirmeye kıyasla daha az etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ekonomi ve finans alanında yapılan tezler, bireylerin tasarruf kararlarını yönlendirmeye yönelik dürtme stratejilerini ele almaktadır. Dürtme stratejileri ile bireysel tasarruf alışkanlıklarının nasıl artırılabilceği incelenmiş ve sosyal normların tasarruf davranışları üzerinde güçlü bir yönlendirici olduğu görülmüştür. Dürtme ve zihinsel muhasebe kavramlarına dayalı olarak tasarrufları artırmaya yönelik Kavanoz Modeli önerilmiş ve beyaz yakalı çalışanlar üzerinde test edilmiştir. Pazarlama ve tüketici davranışları alanındaki araştırmalar, dürtme stratejilerinin tüketicilerin satın alma kararları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Tüketici tercihleri üzerinde öz kontrol, bedavanın cazibesi ve dürtmenin etkisi deneysel olarak incelenmiş ve bedavanın cazibesinin tüketiciler üzerinde güçlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Mobil ödeme sistemleri algısı ve dijital dürtme stratejilerinin etkisi araştırılmış, farklı bilgi sunum biçimlerinin ve vaka analizlerinin kullanıcı algısını nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Dürtme teorisinin pazarlama stratejilerinde nasıl kullanıldığı, Web of Science verileriyle bibliyometrik analiz yapılarak değerlendirilmiş ve konunun henüz gelişim aşamasında olduğu belirtilmiştir. Sağlıklı beslenme dürtmelerinin tüketici satın alma niyeti üzerindeki etkisi incelenmiş ve çerçeveleme stratejilerinin önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Türkiye’de dürtme teorisi üzerine yapılan akademik çalışmalar, bu teorinin kamu politikalarından bireysel tüketici kararlarına kadar geniş bir uygulama alanına sahip olduğunu göstermektedir. Kamu politikalarında dijital dürtme, etik değerlendirmeler ve politika transfer süreçleri öne çıkarken, çevresel sürdürülebilirlik, enerji tüketimi ve sağlıklı yaşam gibi alanlarda dürtme stratejilerinin etkili bir araç olduğu görülmüştür. Özellikle ekonomi, finans ve tüketici davranışları alanındaki çalışmalar, bireylerin rasyonellikten sapmalarını

dikkate alarak alternatif politika araçları geliştirmeye yönelik öneriler sunmaktadır. Türkiye'deki araştırmaların önemli bir kısmı uluslararası literatürü takip etmekte ve uygulamalı çalışmalara yönelmektedir. Ancak, davranışsal kamu politikalarının kurumsal düzeyde uygulamalarının sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, dürtme teorisinin Türkiye'de giderek daha fazla akademik ilgi gördüğü, ancak hala gelişim sürecinde olduğu ve farklı alanlarda daha fazla deneysel ve uygulamalı çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Özellikle dürtme stratejilerinin uzun vadeli etkilerinin değerlendirilmesi ve etik boyutlarının daha derinlemesine incelenmesi, gelecekteki araştırmalar için önemli bir yön olacaktır.

2.2.2. Türkiye'de Davranışsal İlgörü Takımları

Türkiye'de davranışsal kamu politikalarının gelişimi, hem kamu kurumlarının hem de akademik çevrelerin iş birliğiyle hız kazanmıştır. Davranışsal kamu politikalarının hız kazandığı süreçte, Davranışsal İlgörü Takımları ve üniversitelerde düzenlenen Nudge Bootcamp gibi etkinlikler de kamu politikalarının geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır.

Türkiye'deki ilk resmi davranışsal kamu politikası birimi, 2017 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan Davranışsal İlgörü Takımı (*Nudge Turkey*) olmuştur. Bu takım, kamu politikalarında insan odaklı yaklaşımları teşvik etmek ve kanıta dayalı politika üretimini desteklemek amacıyla kurulmuştur. Ayrıca, uluslararası iş birlikleri kapsamında İngiltere Ankara Başkonsolosluğu ile ortak projeler de yürütülmüştür (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2017). Ticaret Bakanlığı, yalnızca uluslararası kuruluşlarla değil üniversitelerle de işbirlikleri yapmış ve bu kapsamda "Nudge Bootcamp" faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Boğaziçi Üniversitesi bu anlamda öncü bir rol üstlenmiş, 13-14 Aralık 2018 tarihlerinde "Nudge Bootcamp" çalıştayına ev sahipliği yapmıştır. Ticaret Bakanlığı ve İngiltere Ankara Başkonsolosluğu iş birliğiyle düzenlenen bu etkinlikte, akademisyenler ve öğrenciler davranışsal kamu politikalarının farklı uygulama alanlarını tartışmış ve

yeni fikirler üzerinde görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Programın sonunda, öğrenciler proje önerilerini sunmuş ve jüri tarafından seçilen birinci projeye ödül verilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018b). Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) bu alana yönelik hayata geçirilen bir diğer çalışma ise dikkat çekicidir. ODTÜ'de, 2019 yılında Ticaret Bakanlığı ve Ernst & Young Türkiye iş birliğiyle "*ODTÜ Nudge Bootcamp*" etkinliği düzenlenmiştir. Bu etkinlik, öğrencilerin davranışsal ekonomi konusundaki farkındalığını artırmayı ve bu alandaki projelere akademik katkı sağlamayı hedeflemiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018c). Marmara Üniversitesi de bu alanda eğitim veren üniversitelerden biri olmuştur. 15-16 Nisan 2019 tarihlerinde "*Nudge Bootcamp - Davranışsal Kamu Politikaları Eğitimi*" düzenlenmiştir. Çalıştayı ilk gününde, Bakanlık uzmanları tarafından öğrencilere "*Kamu Politikasında Davranışsal Yaklaşım*" ve "*Ürün Güvenliği Bilinci*" konularında eğitim verilmiştir. İkinci gün ise, öğrenciler çeşitli çalışma gruplarına ayrılarak Bakanlık tarafından gelecekte yürütülecek projelere yönelik öneriler geliştirmiştir. Bu etkinlik sayesinde, öğrencilerde davranış bilimleri konusunda farkındalık oluşturulmuş ve aynı zamanda Bakanlık projelerine akademik çevrelerce katkı sağlanmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Türkiye'de davranışsal içgörülerin kamu politikalarına entegrasyonu süreci, özellikle Davranışsal Aksiyon Takımı'nın çalışmaları ve üniversitelerde düzenlenen *Nudge Bootcamp* gibi etkinliklerle ilk yıllarda önemli bir ivme kaydedilmiştir. Bu tür faaliyetler, kamu politikalarının daha etkili, verimli ve bilimsel temellere dayalı bir şekilde tasarlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Ancak, Bakanlık bünyesinde gerçekleştirilen bu çabalar maalesef süreklilik kazanamamış ve davranışsal kamu politikaları alanındaki işbirliklerinin devamı gelmemiştir. Türkiye'de bu alanda yeniden bir hareketlilik sağlanması için hem kamu hem de akademik çevrelerin daha güçlü iş birliği içinde çalışması, davranışsal içgörülerin kurumsallaştırılması ve politikaların uzun vadeli bir stratejiye oturtulması ihtiyacı görülmektedir. Böylelikle, davranışsal kamu politikaları yalnızca geçici girişimlerden ibaret kalmayacak, sistematik ve sürdürülebilir bir yaklaşımla toplumsal fayda yaratmaya devam edebilecektir.

2.2.3. Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikalarının Uygulanmasında Rastgele Kontrol Deneyleri (RCTs)

Türkiye’de davranışsal kamu politikalarının uygulanmasında Rastgele Kontrol Deneyleri (Randomized Controlled Trials - RCTs), politika müdahalelerinin etkinliğini ölçmek ve kanıta dayalı karar alma süreçlerini desteklemek amacıyla giderek daha fazla kullanılmaktadır. Örnek oluşturması adına Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülen rastgele kontrol deneyi uygulanan iki dürtmeye bu başlık altında yer verilecektir.

Türkiye’de kamu eliyle gerçekleştirilen ilk Rastgele Kontrol Deneyi, Dönemin Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. Bu deney, ihracat desteklerinin tabana yayılması ve henüz bu desteklere başvurmamış ihracatçıların teşvik edilmesi amacıyla tasarlanmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2018):

İlk deneyin amacı, ihracat yapan firmaların devlet destekleri hakkında daha fazla bilgi edinmesini sağlamak ve bu desteklerden yararlanma oranını artırmak olarak belirlenmiştir. Türkiye’de ihracat destekleri, firmaların uluslararası pazarda rekabet gücünü artırmaya yönelik stratejik bir kamu politikasıdır. Ancak, desteklerin karmaşık başvuru süreçleri ve bilgi eksikliği nedeniyle yeterince kullanılmadığı tespit edilmiş ve bu soruna çözüm üretmek istenmiştir. Yapılan deneyde toplamda 30.000 firma yer almıştır. Firmalar rastgele dört gruba ayrılmıştır. Kontrol grubuna RCT’lerin doğasında olduğu gibi hiçbir müdahalede bulunulmamış ve firmaların doğal davranışları gözlemlenmiştir. Müdahale (deney) grupları ise üç farklı gruba bölünmüştür. Bu gruplara ise davranışsal içgörülerle tasarlanmış e-posta mesajları iletilmiştir. Bu mesajlar, farklı davranışsal motivasyon unsurlarını içermiştir. Bir gruba sosyal normlar üzerinden mesaj gönderilmiş, "Diğer ihracatçı firmaların %70’i bu desteklerden yararlandı. Siz de başvurun!" gibi sosyal karşılaştırma vurgusu yapılmıştır. İkinci deney grubuna teşvik mesajı iletilmiş desteklerin mali kazanç potansiyeli net bir şekilde ifade edilmiştir. Üçüncü deney grubuna ise kolaylığına dair bir mesaj iletilmiş başvuru sürecinin basit ve kullanıcı dostu olduğu vurgulanmıştır. Uygulama

aşamasında her bir mesaj e-posta yoluyla belirli bir gruba iletilmiş ve firmaların başvuru oranları ve geri dönüşleri düzenli bir şekilde takip edilmiştir.

Sonuçlar analiz edildiğinde sosyal normları içeren mesaj en etkili olduğu ve başvuru oranlarını %27 artırdığı görülmüştür. Diğer mesaj türleri de etkisiz kabul edilmemekle birlikte, sosyal norm mesajı diğerlerine kıyasla daha yüksek bir başarı sağlamıştır. Kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, müdahaleler destek başvurularını anlamlı şekilde artırmıştır.

Ekonomi Bakanı'ndan ihracat desteklerine ilişkin mesaj

Türkiye Cumhuriyeti
EKONOMİ BAKANLIĞI

Değerli İhracatçı Kardeşim,

Sizin için ayırdığımız desteklerden faydalanmadığınızı üzülerek gördük. Halbuki ihracatçılarımıza verilebilecek 3 milyar TL bütçemiz var ve firmanızın da gerekli şartları yerine getirdiğini görüyorum.

Bakanlığım, sizin gibi Türk firmalarının başarı olmasına yardımcı olmak için var gücüyle çalışıyor.

Geçen sene ihracatımız ülke ekonomisine çok büyük katkı yaptı; bunu siz başardınız. Aynı zamanda, sanayici bir kardeşiniz olarak sizin gibi çalışan vatandaşlarımızın ülkemizi daha müreffeh bir geleceğe taşıyacağına eminim; sizin başarınız ülkemizin başarısıdır.

Firmanız ne kadar büyük ya da küçük olursa olsun, ihraç ettiğiniz ürün ya da ihraç pazarınıza bakmadan, ihracatla ilgili harcamalarınızın %80'ine kadarını Bakanlığım karşılıyor.

Size bu destekleri ulaştırmak için tüm ekibimle beraber gece gündüz çalışıyoruz.

Gelin kolaydestek.gov.tr'yi hemen ziyaret edin ve 3 milyar TL'den size düşen payı alın.

Hayırlı ihracatlar,

Nihat Zeybekci
Ekonomi Bakanı

T.C. EKONOMİ BAKANLIĞI
Söğütözü Mh. 2176 Sk. No:63 06510 Çankaya / ANKARA
Telefon: +90 312 204 75 00

Tüm öneri, istek ve şikayetleriniz için bilgi@destek.ekonomi.gov.tr adresimizden bizimle iletişime geçebilirsiniz.
Büten listemizden ayrılmak için lütfen [tıklayınız](#).

Şekil 11: Ekonomi Bakanlığı'ndan İhracat Desteklerine İlişkin Sosyal Norm İçeren Mesaj

Bu deney, küçük bir davranışsal müdahalenin dahi kamu politikalarının etkinliğini büyük ölçüde artırabileceğini göstermiştir. Sosyal normların kullanımının, bireylerin karar alma süreçlerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu kanıtlanmıştır.

İkinci deney eksik belge tamamlama süresinin kısaltılması ile alakalı bir müdahale içermiştir (Ticaret Bakanlığı, 2018):

Eksik belgeler, firmaların desteklerden faydalanma sürecini yavaşlatan ve zaman kaybına yol açan önemli bir engel olarak tespit edilmiştir. Bu deneyin amacı, ihracat destekleri kapsamında eksik belgelerin tamamlanma süresini azaltmaktır. Öncelikle eksik belge bildirimini olan firmalar belirlenmiş ve deney gruplarına rastgele atanmıştır. Firmalara özelleştirilmiş mesajlar ve rehberlik sağlanmıştır. Müdahale; eksik belgelerin tamamlanması gerektiğini vurgulayan düzenli e-postalar gönderilerek, adım adım eksik belgelerin nasıl tamamlanacağını açıklayan rehberler ile yol göstericilik yapılarak ve firmaların belge tamamlama süreçlerini kolaylaştıran bir yazılım sistemi devreye alınarak sağlanmaya çalışılmıştır. Firmalara belirli aralıklarla hatırlatma mesajları gönderilmiş ve eksik belge tamamlama oranları takip edilerek ve sonuçlar analiz edilmiştir. Eksik belgelerin tamamlama süresi anlamlı ölçüde azalmıştır. Firmalar, daha hızlı ve eksiksiz bir şekilde belgelerini tamamladığından kamu kaynaklarının etkin kullanımı sağlanarak destek süreçleri hızlandırılmıştır. Bu deney, süreçlerin basitleştirilmesi ve kullanıcı dostu sistemlerin geliştirilmesinin kamu hizmetlerinin etkinliğini artırabileceğini göstermiştir. Ayrıca, bireylere düzenli ve kişiselleştirilmiş hatırlatmaların etkili olduğu kanıtlanmıştır.

Rastgele kontrol deneyleri, politika yapıcıların müdahalelerin etkisini objektif bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanıyan güçlü bir araç olduğunu bu iki örnek dürtme deneyi ile Türkiye özelinde de kanıtlamıştır. Görülmektedir ki; Türkiye'de dürtme müdahalelerinin kullanımı, davranışsal kamu politikalarının etkinliğini artırmış ve kanıta dayalı politika geliştirme süreçlerine de katkı sağlamıştır. Düşük maliyetle, yüksek etkili politikaların uygulanabileceğini kamu hizmetlerinin iyileştirilebileceği ortaya konmuştur. Şüphesiz ki Türkiye'nin davranışsal müdahale içeren rastgele kontrol deneyi uygulamalarını genişletmesi ve diğer

alanlarda (sağlık, eğitim, çevre) bu yöntemi benimsemesi, kamu politikalarının daha verimli hale gelmesine katkı sunacaktır.

2.2.4. Değerlendirme

Bu bölümde, davranışsal kamu politikalarının dünyadaki gelişimi, çeşitli ülkelerdeki örnek uygulamaları ve Türkiye'deki gelişim süreci ele alınmıştır. Dünya genelinde davranışsal içgörülerin kamu politikalarına entegrasyonu, özellikle Birleşik Krallık'ta kurulan Davranışsal İçgörüler Takımı (BIT) gibi öncü girişimlerle başlamış ve hızla diğer ülkelere yayılmıştır. Bu süreç, kamu hizmetlerinin daha etkin ve vatandaş odaklı bir şekilde sunulmasını sağlamıştır. ABD, Kanada, Almanya, Avustralya ve Fransa gibi ülkelerde hayata geçirilen yenilikçi müdahaleler, kamu politikalarında davranışsal yaklaşımın sağladığı katkıları gözler önüne sermektedir. Davranışsal içgörüler, farklı politika alanlarına uygulanarak sosyal normlar, varsayılan seçenekler ve çerçeveleme gibi araçlarla bireylerin karar alma süreçlerini etkilemiştir. Sağlık, çevre, enerji, eğitim ve vergi uyumu gibi alanlarda elde edilen başarılar, bu yaklaşımın kamu hizmetlerini iyileştirmedeki gücünü göstermektedir. Ancak, bazı uygulamalarda gözlemlenen etik ve metodolojik zorluklar, bu politikalara ilişkin daha dikkatli bir değerlendirme ve sürekli bir revizyon ihtiyacını da ortaya koymaktadır.

Türkiye'de ise davranışsal kamu politikalarının gelişimi görece daha yeni olduğu görülmüştür. 2017 yılında kurulan Davranışsal Aksiyon Takımı (Nudge Turkey), Türkiye'de bu alandaki ilk resmi yapılanma olarak öne çıkmıştır. Bu süreçte, kanıta dayalı politika geliştirme eksikliğini gidermeye yönelik çabalar hız kazanmış; ihracat, enerji, sağlık ve diğer kamu politikası alanlarında çeşitli müdahaleler hayata geçirilmiştir. Bununla birlikte, davranışsal yaklaşımların Türkiye'deki kurumsallaşma sürecinin sürdürülebilirlik açısından daha güçlü bir zemine oturtulması gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, yalnızca kamu kurumlarıyla sınırlı kalmayıp akademik ve özel sektör iş birliklerinin de artırılması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, davranışsal kamu politikalarının dünyada ve Türkiye'deki gelişimi, vatandaşların refahını artırmaya yönelik yenilikçi çözümlerin uygulanabilirliğini ortaya koymaktadır. Ancak bu yaklaşımların başarılı bir şekilde sürdürölmesi, ilgili birimlerin kurumsal kapasitelerinin artırılmasına, kanıta dayalı yöntemlerin yaygınlaştırılmasına ve politika süreçlerine dahil olan tüm paydaşların etkin iş birliğine bağlı olduğu unutulmamalıdır.

3. BÖLÜM

DÜRTME TEORİSİNİN DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI ARACI OLARAK KULLANILMASI: ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ UYGULAMALARI

Davranışsal kamu politikaları, önceki başlıklar altında değinildiği üzere bireylerin karar alma süreçlerini bilişsel önyargılar, sınırlı rasyonalite ve sosyal normlar gibi faktörler ışığında değerlendirerek daha etkili ve düşük maliyetli kamu müdahaleleri sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, dürtme teorisi (*nudge theory*), bireylerin özgür seçim haklarını koruyarak, küçük ve nazik müdahalelerle karar verme süreçlerini olumlu yönde etkilemeyi hedefleyen yenilikçi bir araç olarak öne çıkmaktadır. Thaler ve Sunstein tarafından ortaya konulan bu teori, davranış değişikliğini desteklerken ekonomik teşvikler veya cezalandırma mekanizmalarına başvurmadan bireylerin tercihlerine yön vermektedir.

Yerel yönetimler, vatandaşlarla doğrudan etkileşim halinde olan ve kamu hizmetlerini en yakından sunan idari birimler olarak, davranışsal içgörülerden yararlanma konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal refah gibi alanlarda, bireylerin tutum ve davranışlarını dönüştürmek için düşük maliyetli ve yaratıcı çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bölümün amacı da, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi örneğinde iki farklı dürtme uygulaması üzerinden yerel yönetimlerin davranışsal kamu politikası araçlarını nasıl kullanabileceğini analiz etmektir.

Yeşil dürtme (*green nudge*) olarak da adlandırabileceğimiz bu iki deney alanı seçilirken belirli sebeplerden tercih edilmiştir. Küresel düzeyde artan çevresel sorunlar ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı, yerel yönetimlerin politika uygulamalarını yeniden gözden geçirmesini zorunlu hale getirmiştir. Su tasarrufu

ve çevre kirliliğinin önlenmesi, özellikle yerel düzeyde çözüm bekleyen kritik sorunlar arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nde gerçekleştirilen saha çalışmaları, aşağıdaki amaçları taşımaktadır:

- Su Tasarrufu Müdahalesi: Dünyada hızla azalan tatlı su kaynakları, bireylerin su tüketim alışkanlıklarını değiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bir dünya problemi olmanın yanında aynı zamanda yerel bir problem olarak da Eskişehir ölçeğinde dikkat çekmektedir. Geleneksel ceza veya teşvik mekanizmaları, bireylerin su kullanım davranışlarını kalıcı şekilde dönüştürememektedir. Bu bağlamda, uyarılı zamanlayıcı kullanımı gibi düşük maliyetli davranışsal müdahalelerin, bireylerin duş sürelerini azaltma ve su tasarrufu sağlama noktasında etkili olup olmadığını analiz etmek amacıyla bu müdahale tasarlanmıştır.
- Sigara İzmaritlerinin Yere Atılmasını Önleyici Müdahale: Çevre kirliliği, özellikle sigara izmaritlerinin yaygın olarak çevreye atılmasıyla daha da derinleşen bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmanın ikinci uygulaması, bireylerin izmarit atma alışkanlıklarını değiştirmek için eğlenceli ve sosyal bir dürtme tasarımı olan oy verme yöntemi kullanılarak bireylerin davranışlarına müdahale etmeyi amaçlamaktadır. Oy verme sistemi aracılığıyla, bireyler izmaritlerini yere atmak yerine kutulara atarak aynı zamanda geri bildirimde bulunma motivasyonu kazanmaktadır.

Bu iki deneyin amacı, bir davranışsal müdahale yöntemi olan dürtme kullanılarak bireylerin rasyonel olmayan alışkanlıklarının nasıl yönlendirilebileceğini yerel düzeyde analiz etmektir. Ayrıca, klasik kamu politikalarının yetersiz kaldığı noktada, düşük maliyetli ve etkili dürtme araçlarının nasıl kullanılabileceğine dair somut bir çerçeve sunulması hedeflenmektedir.

3.1. DÜRTME UYGULAMASI-1: UYARILI ZAMANLAYICI İLE SU TASARRUFU TASARIMI

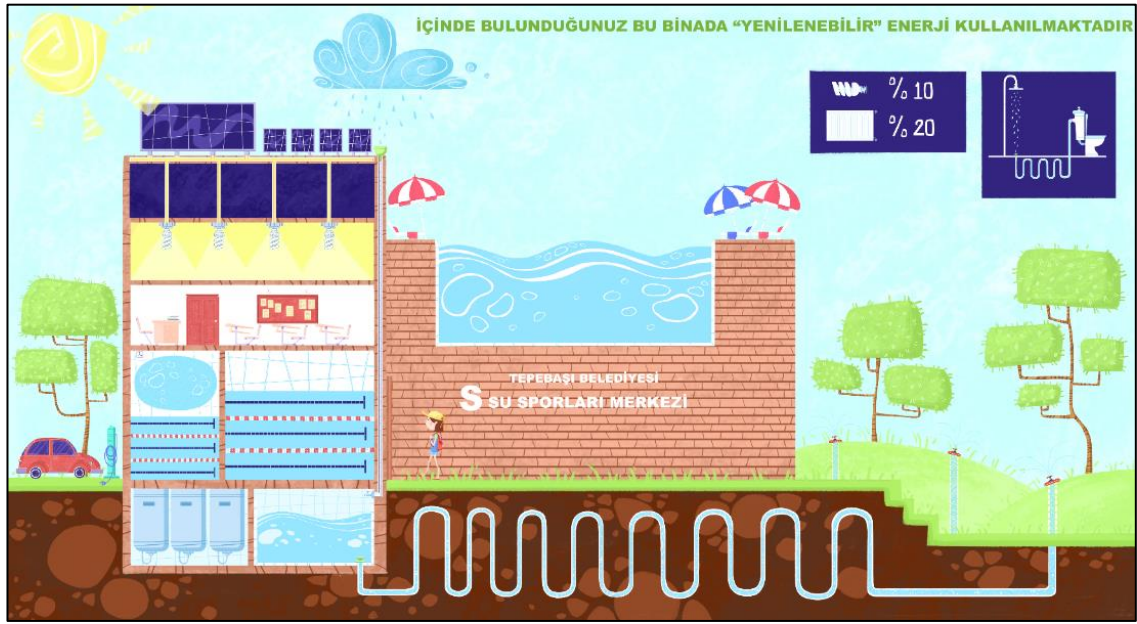
Bu çalışma, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'ne bağlı Mustafa Kemal Atatürk Su Sporları Merkezi'ndeki (SSM) duş alanlarında su kullanım süresinin fazlalığı sorununa yönelik bir davranışsal müdahale olarak tarafımca tasarlanmıştır.

Şekil 12: Tepebaşı Mustafa Kemal Atatürk SSM

Tepebaşı Mustafa Kemal Atatürk SSM, çevre dostu bir yapıya sahip olup yenilenebilir enerji kullanımını teşvik eden, sürdürülebilirlik odaklı bir tasarıma sahiptir. Çevre dostu ve enerji tasarrufu sağlayan özellikleriyle öne çıkan bir tesistir. Bu nitelikleri sayesinde, uluslararası alanda yeşil bina uygulamalarını sertifikalandıran LEED Sertifikası'nı Altın Puan kriteriyle alan Türkiye'nin ilk kamu binası olmuştur (Tepebaşı Belediyesi, t.y.).

Yeşil bina olmanın özellikleri aşağıdaki görsel ile somutlaştırılmıştır.

Şekil 13: Tepebaşı SSM Yenilenebilir Enerji Şeması

Güneş panelleri aracılığıyla elektrik enerjisinin %10'unu ve ısınma enerjisinin %20'sini karşılayan merkez, yağmur sularını depolayarak bahçe sulamasında kullanmakta ve su tasarrufu sağlamaktadır. Ayrıca, binada bulunan 11 adet ışık tüpü sayesinde doğal aydınlatma sağlanmakta ve enerji tüketimi azaltılmaktadır. Akıllı bina otomasyonu ile kazanlar, ısı pompaları, güneş enerji sistemleri, aydınlatma ve havuz sistemleri merkezi bir programla yönetilmektedir. Bu özellikleriyle merkez, hem sürdürülebilirliği teşvik eden hem de enerji verimliliği sağlayan bir yapı olarak örnek teşkil etmektedir (Tepebaşı Belediyesi, t.y.).

Her ne kadar Tepebaşı Mustafa Kemal Atatürk SSM, çevre dostu özellikleri ve enerji tasarrufundaki başarılarıyla dikkat çekse de, su tüketimi konusunda sorunlar devam etmektedir. Özellikle kullanıcıların duşlarda harcadığı su miktarının kontrol altına alınmasında zorluk yaşanmaktadır. Tesiste yağmur suyu toplama ve su tasarrufuna yönelik çeşitli uygulamalar bulunmasına rağmen, duşlarda yüksek miktarda su tüketimi, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir engel teşkil etmektedir. Kullanıcıların bilinçsiz su tüketim davranışları, tesisin genel çevresel performansını olumsuz etkilemekte ve bu alanda daha yenilikçi çözümler geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tesis duş alanlarındaki kapıları kaldırarak sosyal norma dayalı bir uygulama ile davranış

değiştirmeyi denemiş, ancak kullanım sürelerinde gerekli azalma sağlanamamıştır.

Tesisin hali hazırda yaşadığı bu soruna çözüm olması adına su tasarrufunu teşvik etmek ve çevreye duyarlı bir davranışsal değişiklik yaratmak amacıyla dürtme teorisine dayalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bireylerin davranışlarını seçenek mimarisi aracılığıyla, yasaklama veya cezalandırma olmadan yönlendirmek amaçlanmaktadır. Bu çalışmada bireylerin su tüketimi konusunda daha bilinçli tercihler yapmaları hedeflenmektedir.

3.1.1. Deneyin Amacı

SSM'deki duşlarda aşırı su kullanımını azaltmak, bireylerin çevreye duyarlı alışkanlıklar geliştirmesini sağlamak ve toplumsal düzeyde su tasarrufu yapılmasına katkıda bulunmak amacıyla bu deney tasarlanmıştır. Dünyanın sınırlı kaynaklarından biri olduğundan, su tasarrufu sağlamak sürdürülebilir bir gelecek için büyük önem taşımaktadır. Bu deney, bireylerin bilinçli su tüketimi alışkanlıkları kazanmalarını teşvik etmek ve bu alışkanlıkları kalıcı hale getirmek amacıyla bir dürtme müdahalesi olarak tasarlanmıştır.

3.1.2. Deneyin Yöntemi

Tasarımı tarafımda tasarlanan deneyin hazırlık aşamasında, ilk olarak bir sunum Tepebaşı Belediyesi ve SSM'nin bağlı olduğu Spor İşleri Müdürlüğüne yapılmıştır. Deney kapsamında zamanlayıcı cihazlar ve uyarı içerikli levhalar olmak üzere iki temel araç temin edilmiştir. Gerekli onayların Tepebaşı Belediyesi'nden alınmasının ardından her iki araç da bireylerin su kullanım sürelerini daha bilinçli bir şekilde gözden geçirmelerine yardımcı olmak amacıyla duş alanlarına yerleştirilmiştir.

Şekil 14: Tepebaşı SSM Deney Grubu Duşları

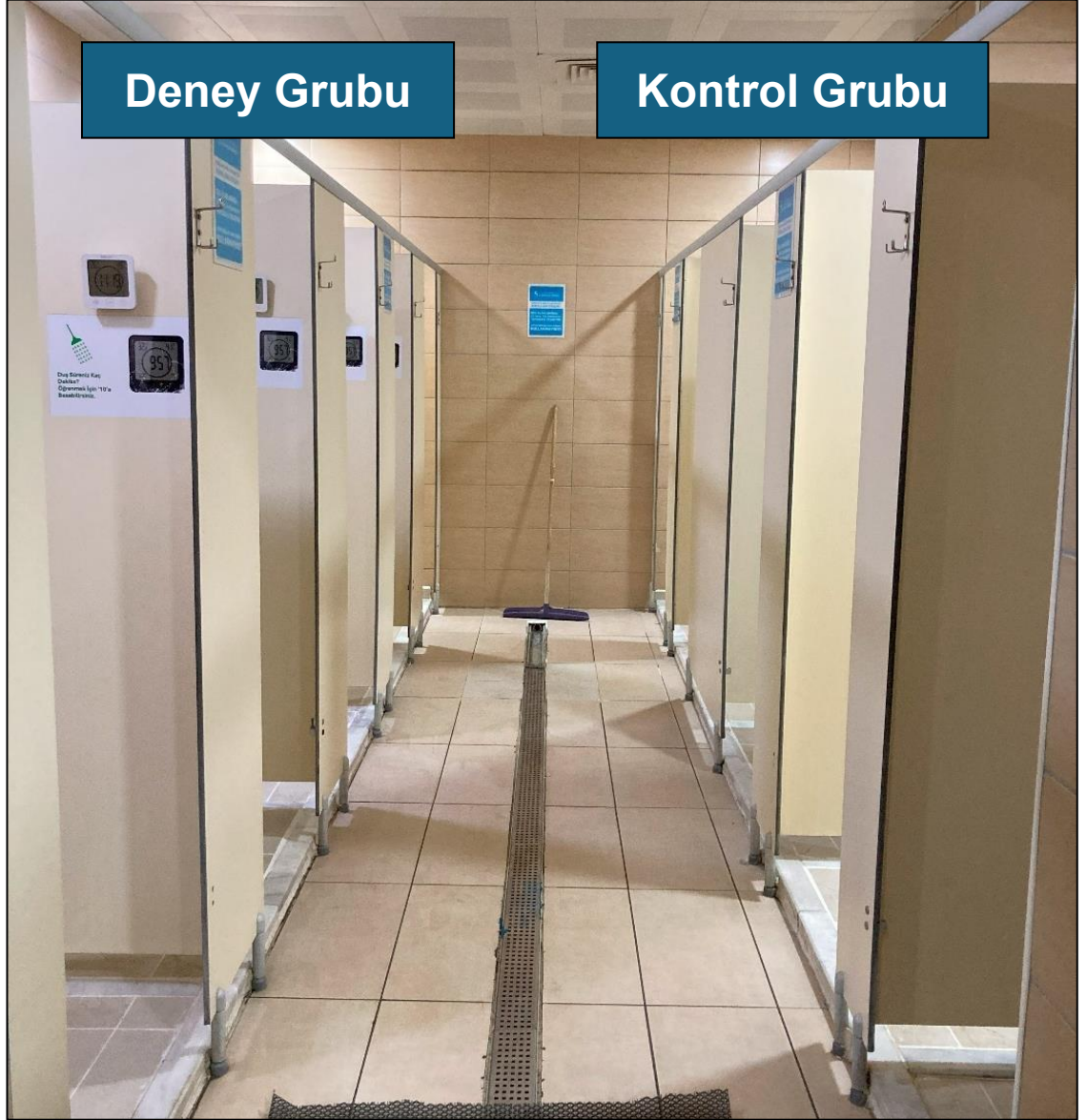
Deneyin tasarımı, deney grubu ve kontrol grubu olmak üzere iki ana gruptan oluşmaktadır.

Deney Grubu (4 Duş): Deney grubuna dahil olan duş alanlarında, bireylerin su kullanım süresini gözlemleyebilecekleri zamanlayıcı cihazlar ve su tasarrufunu teşvik eden uyarı içerikli levhalar yerleştirilmiştir. Zamanlayıcı cihazlar, bireylerin su kullanım süresini anlık olarak gösterirken, levhalarda süreyi temel alan çevresel farkındalığı artırıcı mesajlar yer almaktadır.

Şekil 15: Deney Grubu İçin Hazırlanan Uyarı Levhaları

Kontrol Grubu (4 Duş): Kontrol grubuna dahil olan duş alanlarında herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Bu duş alanlarında zamanlayıcı ya da herhangi bir uyarı levhası bulunmaktadır. Kontrol grubu, müdahalenin etkisini analiz edebilmek için karşılaştırma amacıyla kullanılacaktır.

Şekil 16: Deney ve Kontrol Grubu

Bu tasarım, müdahale grubu ile kontrol grubunu karşılaştırarak dürtme müdahalesinin etkisini ölçmemize olanak sağlamaktadır.

3.1.3. Veri Toplama Süreci

Deneyin etkinliğini değerlendirmek için uygulama öncesi farklı katılımcı gruplara erkek- kadın ve çocuk olmak üzere gözlem doğal gözlem yapılmıştır. Gözlem sonucunda erkek grupların davranışsal müdahaleye ihtiyacının olmadığı,

çocukların ise hizmet personeli tarafından yönlendirilmesinden dolayı dürtmenin doğasına uygun koşulları sağlamadığı tarafımda tespit edilmiştir. Tasarım sonrası veri toplama işlemi bu yüzden sadece kadın gruplara yapılmıştır. Uygulama öncesinde tüm duş alanlarında (hem deney grubu hem kontrol grubu) günlük su tüketim süreleri kaydedilmiş, sürelerin 7 dakika ile 15 dakika arasında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Uygulama aşamasına gelindiğinde, çeşitli gün ve saatlerde havuz ziyaret edilmiş, kişilerin duşa giriş ve duştan çıkış saatleri tarafımda kayıt altına alınmıştır. Bu aşamada deney grubunda yer alan zamanlayıcı cihaz ve uyarı levhalarının etkisi gözlemlenmiş ve bu duş alanlarındaki su kullanım süresi ve tüketim miktarındaki değişiklikler kontrol grubundaki verilerle karşılaştırılmıştır.

Veri toplama sürecinde günlük su tüketimi her bir duş alanı için dakika cinsinden kaydedilmiştir. Daha sonra bu veriler, sürelerin karşılığı olan litre cinsinden de hesaplanmıştır. Zamanlayıcı cihazlar aracılığıyla deney grubundaki her kullanıcının duş süresini görmesi sağlanmıştır. Bu veriler kontrol grubundaki sürelerle karşılaştırılmıştır.

Veri toplama esnasında kullanıcılar duş sürelerini neden uzun tuttuklarına ya da tutmak istediklerine dair tarafıma paylaşımlarda bulunmuşlardır. Bazı kullanıcılar duş süre sınırını aştıkları halde eğitim sürelerinin araları açılmasını dilediklerini bu sayede rahatça duş alabileceklerini söylemişlerdir. Havuz suyunun sterilizasyonunu sağlayan klorun çamaşır suyu gibi koktuğunu, temizlenmenin on dakikadan daha uzun süre zaman aldığını ifade etmişlerdir. Bir başka kullanıcı ise tüm duşların faaliyette olduğu anda ortam sıcaklığının hamam gibi hissettirdiğini ve kısa sürede çıkmak istemediğini belirtmiştir. Bir gözlem esnasında lif kullanımı yasak olmasına rağmen bir kullanıcının getirdiği duşlarda unuttuğu hizmet personeli tarafından tespit edilmiştir. Ancak kullanıcı orada olmasına rağmen yanıt vermemiştir. Bu gibi ilave ekipman kullanımı duş sürelerini sınırlamak adına belediye tarafından yasaklanmış ve uyarı levhaları ile de belirtilmiş olmasına rağmen çok kez kural dışı davranıldığı gözlemlenmiştir. Yasakların kalıcı davranış değişikliği sağlamadığına dair olan savlar bu örnek özelinde kanıtlanmıştır. Uyarıcının (hizmet personeli) olmadığı durumda kural

dışı davranış devam etmiştir. Başka bir kullanıcı tesisi kalabalık bulunduğunu daha uzun duş süreleri için katılımcı sayısının düşürülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Duş süresine dair kadın kullanıcıların sergiledikleri ortak tutumun Eskişehir'in termal suya sahip bir şehir olmasının getirdiği uzun süren hamam ritüellerinin alışkanlığından kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.1.4. Bulgular

Toplanan veriler, su kullanım sürelerinde ve tüketim miktarında anlamlı bir azalma olup olmadığını belirlemek amacıyla istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Analizlerde deney grubu ile kontrol grubu arasındaki farklar değerlendirilmiştir. Bu analizler, uygulamanın etkinliğini değerlendirmek ve su tasarrufu sağlama konusunda davranışsal müdahalelerin etki düzeyini ortaya koymak için kullanılmıştır.

Uygulamanın hipotezlerini ifade etmek yararlı olacaktır:

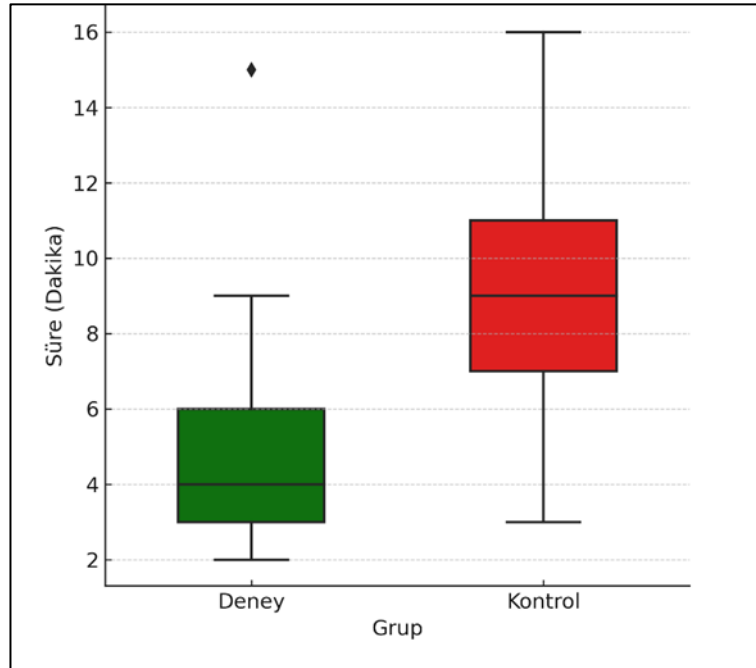
- Hipotez 1: Deney grubundaki zamanlayıcı cihaz ve uyarı levhalarının varlığı, kullanıcıların su kullanım sürelerini kontrol grubuna kıyasla anlamlı ölçüde azaltacaktır.
- Hipotez 2: Deney grubundaki bireylerin su kullanım sürelerindeki azalma, çevresel farkındalıklarının artması ile ilişkilendirilecektir.

Çalışmanın başında, orta büyüklükte bir etki büyüklüğü olan Cohen's d (0,5) temel alınarak bir güç analizi yapılmıştır. İstatistiksel güç $(1 - \beta)$ %80 ve alfa hata seviyesi (α) %5 olarak belirlenmiştir. Bu parametrelerle yapılan güç analizi sonucunda, her grupta en az 64 gözlem olması gerektiği hesaplanmıştır. Dolayısıyla, 64'ü deney, 64'ü kontrol grubu olmak üzere 128 gözlem gerçekleştirilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

İstatistiksel analiz öncesinde her bir gözlemin duşa giriş ve duştan çıkış saatleri arasındaki farktan elde edilen duş süreleri elde edilmiştir. Ardından gruplar arası duş sürelerindeki farklar, bağımsız iki örneklem t-testi kullanılarak analiz

edilmiştir. Varyansların homojen olmadığı varsayımı ile Welch t-testi uygulanmıştır. Deney grubunun ortalama duş süresi 4,92 dakika iken kontrol grubunun ortalama duş süresi 9,02 dakika olarak hesaplanmıştır.

Şekil 17: Grupların Duş Süresi Dağılımlarını Gösteren Kutu Diyagramı

Analizler sonucu elde edilen ve Tablo 7’de verilen t değeri ve p değeri, deney grubunun kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha kısa süre duş aldığını göstermiştir. Bu bulgular, dürtme müdahalesinin duş sürelerini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir ve müdahalenin su kullanımını azaltma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Tablo 7: Grupların Duş Süresine Dair Temel İstatistikler

Grup	Gözlem Sayısı	Ortalama Süre (dakika)	Standart Sapma	Medyan	t-testi	p-değeri
Deney Grubu	64	4,55	2,58	4	-8,15	p < 0.0001
Kontrol Grubu	64	9,02	3,08	9		

Deney grubu ile kontrol grubu süre ortalamaları arasında oluşan 4 dakikadan fazla olan fark oldukça önemli bir kazanımı ortaya koymaktadır. Dürtme müdahalesi sayesinde süre olarak yaklaşık %46'lık bir tasarruf elde edilmiştir. Çalışmaya konu olan havuz duşlarında suyun akış hızı (debi) sabittir ve yaklaşık olarak dakikada 20 litre olarak ölçülmüştür. Su miktarı dikkate alındığında ise kontrol grubunda ortalama 180 litre su kullanılmakta iken deney grubunda bu sayı 98 litreye düşmektedir. Dolayısıyla dürtme müdahalesi ile duş başına 82 litre su tasarrufu sağlandığı söylenebilir.

3.1.5. Tartışma ve Sonuç

Deneyin bulguları, su tasarrufu sağlama konusunda davranışsal müdahalelerin etkinliğine dair önemli bilgiler sunacaktır. Levha ve zamanlayıcı gibi küçük müdahalelerle bireylerin davranışlarında gözle görülür değişiklikler yaratılabileceği öngörülmektedir. Bu çalışma, dürtme teorisi çerçevesinde yerel düzeyde çevre dostu politikaların uygulanabilirliğini göstermekte ve benzer uygulamaların farklı kamusal alanlarda hayata geçirilmesine örnek teşkil etmektedir.

Yapılan dürtme müdahalesi sonucunda, deney grubundaki su kullanım süreleri ve tüketim miktarlarında kontrol grubuna kıyasla anlamlı bir azalma sağlanmıştır. Deney grubunda yer alan zamanlayıcı cihaz ve uyarı içerikli levhaların kullanıcıların davranışlarını etkileyerek su tasarrufunu teşvik ettiği görülmüştür. Bu bulgu, davranışsal kamu politikası aracı olarak kullanılan dürtme teorisinin, bireylerin çevresel farkındalıklarını artırma ve kaynakların etkin kullanımını sağlama konusunda başarılı bir strateji sunduğunu göstermektedir.

Deney grubundaki kullanıcılar, kontrol grubundaki kullanıcılara göre ortalama %46 daha kısa duş süresi kullanmış ve toplam su tüketiminde %46 oranında bir azalma sağlanmıştır. Bu farklar, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, müdahale araçlarının bireylerin davranışlarını değiştirmekte etkili olduğunu ve su tasarrufu konusunda olumlu bir davranış değişikliği yarattığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, bir genelleme sunmamakla birlikte bahsi geçen uygulama özelinde bireylerin davranışlarını cezalandırma veya ödüllendirme yoluna gitmeden, seçenek mimarisiyle yönlendirebileceğimizi ve bu yolla çevresel hedeflere ulaşabileceğimizi göstermektedir. Zamanlayıcı cihaz ve uyarı içerikli levhalar, kullanıcıların su kullanım süresini anlık olarak izlemelerine ve çevreye duyarlı bir tutum geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bu küçük, düşük maliyetli müdahaleler, bireylerin farkında olmadan çevreye daha duyarlı hale gelmelerini sağlamak için etkili bir strateji sunmuştur.

Deney sonuçları, yerel yönetimlerin çevre koruma politikaları kapsamında davranışsal müdahaleleri benimseyerek kaynakların verimli kullanımını teşvik edebileceğine dair önemli bir örnek sunmaktadır. Bu bağlamda, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nin SSM örneği, diğer kamu kurumlarının da su tasarrufu gibi çevresel hedeflere ulaşmak için benzer dürtme stratejilerini uygulamalarına yönelik bir model sunabilir. Dürtme teorisinin temelindeki bu tür davranışsal müdahalelerin, bireysel farkındalığı artırarak toplumsal bir etki yaratma potansiyeli taşımakta olduğu değerlendirilmektedir.

3.2. DÜRTME UYGULAMASI-2: OYLAMA YÖNTEMİYLE SİGARA İZMARİTLERİNİN YERE ATILMASINI ÖNLEYİCİ TASARIM

Bu çalışmada, dürtme teorisi esas alınarak sigara izmaritlerinin yere atılmasını engellemek için Eskişehir Tepebaşı Belediyesi sınırları içinde bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Sigara izmariti kirliliği, kentlerde çevre kirliliğine önemli bir katkıda bulunmakta ve estetik açıdan rahatsızlık yaratmaktadır. Belediye'nin sorumluluk alanında yer alan bu sorunun çözümüne yönelik olarak, bireylerin izmaritlerini yere atmaktan kaçınmalarını teşvik eden, oyunlaştırma (*gamification*) öğeleri içeren bir oylama yöntemi geliştirilmiştir. Bu yöntem, bireyleri çevreye daha duyarlı olmaya teşvik ederken aynı zamanda katılımı artıran ve eğlenceli bir etkileşim sunmaktadır.

Eskişehir gibi yoğun nüfusa sahip şehirlerde, bireylerin günlük davranışlarını çevre dostu alışkanlıklara yönlendirmek için yenilikçi yöntemlere ihtiyaç

duyulmaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin izmaritlerini yere atmaktansa belirlenen kutulara bırakmalarını sağlamak amacıyla, Eskişehir'in kültürel ve sosyal kimliğini yansıtan temalar kullanılarak özel tasarım izmarit kutuları yerleştirilmiştir. Her bir kutuda yerel halka hitap eden seçenekler sunulmuş ve bireylerden izmaritlerini bu seçeneklere göre kutulara bırakmaları istenmiştir. Bu çalışma, bireylerin çevresel farkındalıklarını artırarak onları daha temiz bir çevre için sorumluluk almaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

3.2.1. Deneyin Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, bireylerin sigara izmaritlerini yere atmaktan kaçınmalarını sağlamak ve böylece kentsel alanlardaki çevre kirliliğini azaltmaktır. Eskişehir gibi kalabalık şehirlerde, sigara izmaritlerinin yere atılması hem estetik açıdan rahatsız edici bir görünüm yaratmakta hem de çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Klasik yöntemlerle, bireylerin çevreye olan duyarlılıklarını artırmak amacıyla uygulanan yasaklar veya cezalar her zaman etkili olmamaktadır. Bu çalışma, bireylerin çevre dostu davranışlar sergilemelerini sağlamak için daha yaratıcı ve teşvik edici bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

Dürtme teorisinin bir aracı olan seçenek mimarisi kullanılarak, bireylerin sigara izmaritlerini belirlenen kutulara atmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Bu çerçevede, izmarit kutuları oylama yöntemine dayalı oyunlaştırma unsurlarıyla tasarlanmış ve Eskişehir'in yerel kimliğine hitap eden seçeneklerle bireylerin dikkatini çekmesi amaçlanmıştır. Oylama yöntemiyle tasarlanan bu kutular, bireylerin çevreye olan duyarlılıklarını artırmanın yanı sıra, kamu politikalarının sosyal kabulünü ve etkileşimini artırma amacına da hizmet etmektedir.

Bu uygulama ile sağlanmak istenen diğer amaçlar şunlardır:

- Çevre Bilinci Oluşturmak: Sigara izmaritlerini yere atmaktan kaçınan bireylerin çevreye duyarlı davranışlarını artırmak ve kentte çevre bilincini güçlendirmek.

- **Toplumsal Katılımı Teşvik Etmek:** Oylama yöntemiyle bireylerin aktif olarak katılım göstermeleri sağlanarak, çevre koruma uygulamalarına toplumun gönüllü katılımının artırılması.
- **Davranış Değişikliği Sağlamak:** Bireylerin sigara izmaritlerini yere atma alışkanlıklarını değiştirmek ve çevreye olan etkilerini fark etmelerini sağlamak.
- **Belediye Hizmetlerine Destek Sağlamak:** Tepebaşı Belediyesi'nin temizlik hizmetlerine yönelik farkındalık yaratarak izmarit atıklarını azaltmak ve temizlik iş yükünü hafifletmek.

Bu çalışma, bireylerin çevre dostu davranışlara yönlendirilmesiyle çevresel sorunların çözümüne katkıda bulunmayı amaçlarken aynı zamanda Eskişehir'in kent kültürüne uygun seçeneklerle vatandaşları aktif bir katılıma davet etmektedir. Toplanan verilerle, dürtme teorisinin etkinliğinin analiz edilmesi ve benzer kamu politikası uygulamaları için rehber oluşturması da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

3.2.2. Deneyin Yöntemi

İzmarit kutuları dünya örneklerinden ilham ile proje haline getirilmiş ve üretimi Eskişehir'de yaptırılmıştır. Bir örnek tasarım ilk etapta hazırlanmış Tepebaşı Belediyesi ve ilgili müdürlüğe tarafımda sunulmuştur. Uygulanabilirliğine dair onayın verilmesinin ardından iki kutu daha ilave üretilmiş, üzerindeki sorular ve yerleştirilecekleri konumlar belediye ile işbirliği yaparak belirlenmiştir.

Çalışmanın saha kısmını Eskişehir Tepebaşı Belediyesindeki üç konum (Espark Alışveriş Merkezi (AVM) önü, Annelerimize ve Kadınlarımıza Saygı ve Şükran Anıtı (Anne Heykeli) karşısı ve Kanatlı AVM önü) oluşturmaktadır. Bu konumlara oylama yöntemi kullanılarak tasarlanmış izmarit kutuları yerleştirilmiştir.

Oyunlaştırma kullanılarak tasarlanan "oylama kutuları," sigara izmaritlerini toplamak için kullanılmıştır. Oyunlaştırma; oyun tasarım öğelerinin (ödülleri, zorluklar ve seviyeler gibi) oyun dışı bağlamlara entegre edilmesi olarak ifade

edilebilir (Torres-Toukoumidis vd., 2017). Bu metot motivasyonu, katılımı ve ilgiyi artırmayı amaçlamaktadır. Görevleri daha eğlenceli ve etkileşimli hale getiren, davranış değişikliğini teşvik eden müdahaleye odaklanmaktadır. Kamu politikası bağlamında düşünüldüğünde ise, vatandaşların karar alma süreçlerine katılımını optimize etmek için veya kullanıcı deneyimini iyileştirerek kamu programlarına katkı sağlamak için ilgi çekici bir yol olarak kullanılmaktadır.

Oylama kutuları tasarlanırken, Eskişehir'in yerel öğelerine odaklanılmıştır. Bence Eskişehir.. Demiryolu kenti- Havacılık kenti tasarımı belirlenirken şehrin demiryolu kullanım yoğunluğu, askeri havaalanının ve havacılık alanında çalışan şirketlerin (TEI, Alp Havacılık) varlığı düşünülerek oluşturulmuştur. Diğer tasarımın çıkış noktası ise şu şekilde olmuştur. Eskişehir üç devlet üniversitesine sahip oluşuyla akademik takvim dönemlerinde nüfusu belirgin seviyede artan şehirlere dendir. Konut tasarımı, tüketim mekanlarının türü ve hitap edeceği bütçe grubuna bakıldığında şehrin öğrenci talebine yönelik organize olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yerli turist oranı da şehrin tarihi, kültürel ve sosyal mekanları dolayısıyla her geçen yıl artmaktadır. Eskişehir'in şehir yapısı da şekillenirken eğitim ve turizm alanlarının ihtiyaçları da etkili olmaktadır. Bu iki alanın öneminden hareketle "Bence Eskişehir.. Öğrenci kenti - Turizm kenti" anketi oluşturulmuştur.

Dikkat çekeceği ve motive edeceği düşünülen bu dinamikler kullanılarak anket soruları kutular üzerinde oluşturulmuştur. İnsanların katılım isteğini ve motivasyonunu arttırarak doğru davranışa teşvik etmek amaçlanmıştır. Kurulum yerlerine karar vermek için şehrin belirli noktalarında gözlemler yapılmıştır. Tepebaşı Belediyesi'ne bağlı Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, Park Bahçeler Müdürlüğü ve Temizlik İşleri Müdürlüğü yetkilileri ile görüşülmüş, saha personelinden bilgi alınmış ve bu doğrultuda Tepebaşı Belediyesi sınırlarındaki izmarit atıklarının fazla olduğu üç bölgeye karar verilmiş ve oyunlaştırılmış izmarit kutuları yerleştirilmiştir.

Şekil 18: İzmirit Kutularının Şehir Haritasındaki Konumları

Uygulama, Eskişehir'de yere çok izmarit atılan, buluşma noktası ve kapalı alan çıkışı olan yerlerde gerçekleştirilmiştir. Konumlar belirlenirken Tepebaşı Belediyesi Temizlik İşleri Müdürü ve temizlik personeline danışılmış, onların saha gözlemleri de değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Bu üç konumda uygulanan davranışsal müdahale dürtme teorisine dayandığı için yasaklama, ceza, teşvik yahut ödül olmadan toplumsal faydaya yönlendirmek hedeflenmiştir.

Şekil 19: Espark ve Kanatlı Alışveriş Merkezleri Önü

Şekil 20: Annelerimize ve Kadınlarımıza Saygı ve Şükran Anıtı Karşısı

Şekil 18 ve Şekil 19'da görüleceği gibi vatandaşlara Eskişehir'e dair iki seçenek sunulmuş ve yanıtlardan birisine izmariti atması beklenmiştir. Bu sayede, bireylerin çevresel sorumluluk bilinci artırılmaya çalışılmıştır. Veriler, uygulamanın öncesi ve sonrası yapılan gözlemlerle toplanmıştır. Sigara izmariti

kirliliğinde gözlemlenen değişiklikleri anlamak adına her gün kutudaki izmarit sayısı ve her bir kutunun etki alanı olan 10 metrekairelik alandaki toplam izmarit sayısı temizlik saatinden önce günlük kaydedilmiştir. Ayrıca, uygulama süresince belediye çalışanları ve vatandaşlarla yapılan görüşmelerle, uygulamanın sosyal kabulü ve etkileri de değerlendirilmiştir.

Verilerin analizi için basit bir lineer regresyon modeli kullanılmıştır. Bu model, yere ve kutuya atılan izmarit sayısının günler geçtikçe nasıl bir değişim gösterdiğini anlamak için kurulmuştur. Modelin matematiksel denklemi şu şekilde sunulmaktadır:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x + \varepsilon$$

Burada değişkenler ve katsayılar aşağıdaki gibi temsil edilecektir:

y (bağımlı değişken): Her gün gözlemlenen (yere atılan veya kutuya atılan) izmarit sayısı

β_0 (kesme noktası): x 'in değeri sıfır olduğunda y 'nin alacağı değer

β_1 (eğim katsayısı): x 'te meydana gelen bir birimlik değişimin y 'de yarattığı marjinal değişim

x (bağımsız değişken): 1'den 21'e kadar olan günler

ε (hata terimi): Modelle tahmin edilemeyen ve açıklanamayan rastgele varyasyon

Lineer regresyon modelinin sonuçlarının anlamlılığını daha da derinlemesine değerlendirmek için, model katsayılarının istatistiksel anlamlılığını test etmek amacıyla p-değeri analizi yapılmıştır. Bu analiz, bağımsız değişken olan günlerin bağımlı değişken olan izmarit sayıları üzerindeki etkisinin sıfırdan farklı olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Eğer p-değeri 0.05'ten küçük çıkarsa, bu, modeldeki katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve bu nedenle modelin günlük izmarit sayımındaki değişiklikleri anlamlı bir şekilde açıkladığını göstermektedir.

Ayrıca modelin açıklayıcılığını değerlendirmek için R^2 (R-kare) değeri hesaplanmıştır. R-kare değeri, model tarafından açıklanan varyansın, toplam varyansa oranını vermektedir. Bu değer, modelin verileri ne kadar iyi temsil ettiğini göstermektedir. Yüksek bir R-kare değeri, modelin gözlemlenen verilerdeki varyansı büyük ölçüde açıkladığını ve dolayısıyla tahminlerinin güvenilir olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, düşük bir R-kare değeri, modelin verileri yeterince iyi temsil etmediğine işaret etmektedir. Bu çalışmada R-kare değeri, modelin izmarit sayısındaki günlük değişimleri ne ölçüde açıklayabildiğini belirlemek için önemli bir metriktir. R-kare değeri kullanılarak, modelin pratik uygulamalarda ne kadar faydalı olabileceği ve tahminlerinin güvenilirliği konusunda bilgi sağlanacaktır.

3.2.3. Örneklem

Çalışmanın örneklemini gözlem süresi boyunca Eskişehir Tepebaşı Belediyesi sınırları içerisinde bulunan Espark AVM önünde, Kanatlı AVM önünde ve Anne Heykeli karşısında sigara içen kişiler oluşturmaktadır. Katılımcıların farklı yaş gruplarına, sosyoekonomik geçmişlere ve yaşam tarzlarına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu deney birbirinden çok farklı bireylerden oluştuğundan heterojen bir kümeye sahiptir.

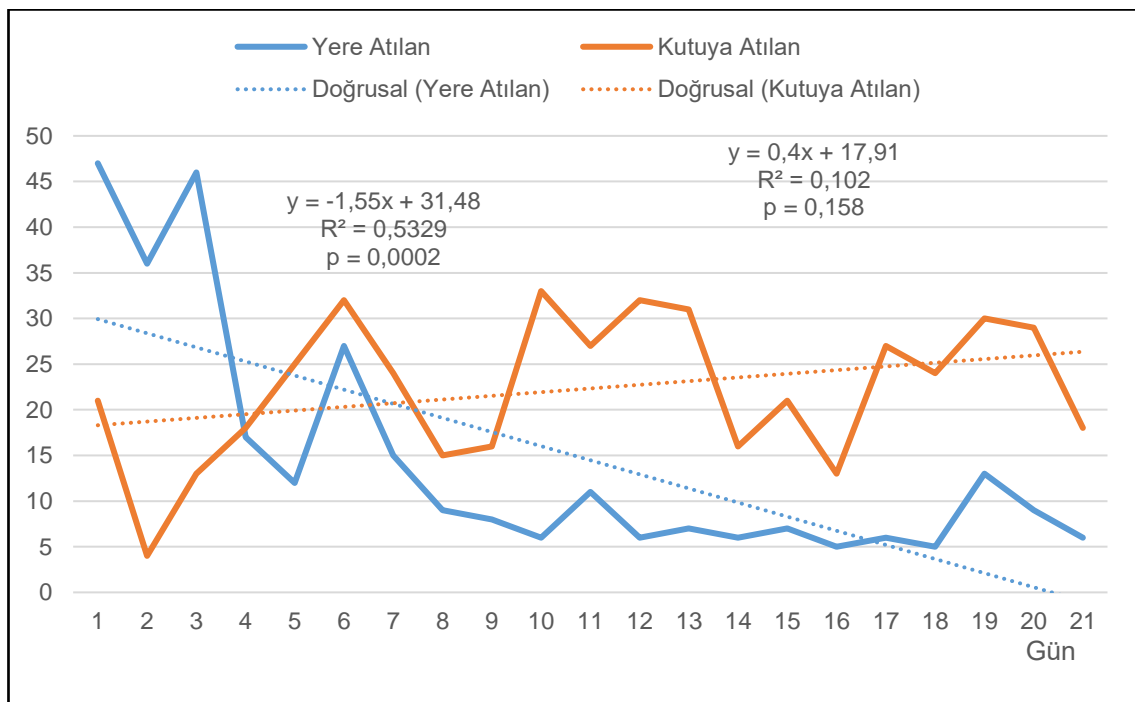
3.2.4. Bulgular

Yapılan saha çalışması, sigara izmaritlerinin yere atılmasını azaltmak için davranışsal müdahaleyi test etmeyi amaçlamıştır.

Temizlik İşleri Müdürlüğü ile görüşülmüş, bölgedeki değişimin izlenebilmesi için saat 16:30'dan başlayıp bir sonraki gün saat 09:30'a kadar temizlenmemesi talep edilmiştir. Bu sayede yere atılan izmarit sayısında azalma eğilimi olup olmadığına her sabah 09:00 civarında bakılabilmektedir. Kesintisiz yirmi bir gün boyunca Espark AVM önü, Kanatlı AVM önü ve Anne Heykeli karşısı tarafımda izlenmiştir. Gözlemler esnasında bazı kişilerin izmaritlerini söndürme aparatında bıraktıkları,

kutuya atmadıkları görülmüştür. Bu da kutunun tasarımının yol açtığı bir sınırlılık olarak kaydedilmiştir. Kutulardaki izmaritlerin görünür olmaya başlamasıyla katılımın arttığı gözlemlenmiştir. Elde edilen tüm bu veriler istatistiki olarak değerlendirilmiş, her bir lokasyon için ayrı ayrı tespit edilmiştir.

Espark AVM önü, Kanatlı AVM önü için başlangıç tarihi ile bitiş tarihi arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Anne Heykeli karşısı için ise anlamlı bir fark oluşmadığı tespit edilmiştir. Her bir izmarit kutusunun bulunduğu alan yere atılan ve kutuya atılan sayılar üzerinden zaman serisi oluşturularak değerlendirilmiştir.

Şekil 21: Espark AVM Önü Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi

Şekil 21 incelediğinde, Espark AVM girişindeki yere atılan izmaritlerin zamanla önemli ölçüde azaldığını görülmektedir. Başlangıçta yere atılan izmarit sayısının oldukça yüksek olduğu (yaklaşık 45 civarında) tespit edilmiş olup, daha sonra kısa sürede bu sayı düşüğe geçmiştir. Regresyon modelinin p-değeri yüksek anlamlılık düzeyinde (0,0002) bulunduğundan katsayılar yorumlanabilmektedir. Buna göre her gün yere atılan izmarit sayısında 1,55 adet azalma olmuştur. Seri dalgalanmalar gösterse de, genel eğilim sürekli bir azalma yönünde olduğu

söylenbilir. Bu da uygulanan müdahalenin zamanla daha etkili hale geldiğini göstermektedir.

Modelin R-kare değeri ise, verilerin yaklaşık %53'ünün bu azalan doğrusal modele uyduğunu, yani yere atılan izmarit sayısının zamanla önemli ölçüde düştüğünü ifade etmektedir. Eğri boyunca dalgalanmaların özellikle ilk birkaç gün için (2-6 günler arası) daha belirgin olduğu, ancak 10. gün itibarıyla yere atılan izmarit sayısının daha stabil bir şekilde azaldığı gözlemlenmektedir.

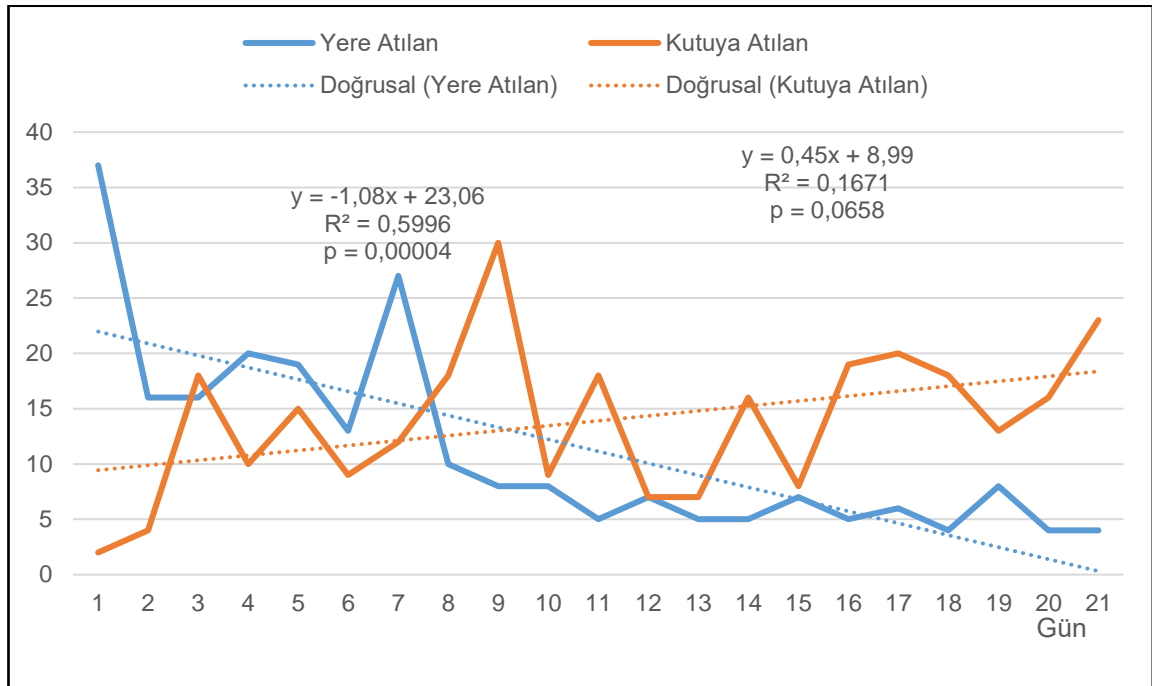
Genel olarak, bu grafik müdahalenin etkili olduğunu ve yere atılan izmarit sayısının gözle görülür bir şekilde azaldığını ortaya koymaktadır.

Aynı şekilde Şekil 20'de Espark AVM için kutuya atılan izmaritlerin zamanla nasıl bir değişim gösterdiği de analiz edilmiştir. İlk gün kutuya atılan izmarit sayısı yaklaşık 21 civarında iken, ikinci gün itibarıyla bu sayı artmaya başlamış ve özellikle 6. ve 10. günlerde belirgin zirveler görülmüştür.

Doğrusal modelden elde edilen R-kare değeri, 0,102 gibi düşük bir açıklama gücüne sahiptir. Ancak zamanla kutuya atılan izmarit sayısında dalgalanmalar yaşansa da, genel eğilim hafif bir artış yönünde olmuştur. Lineer regresyon modeli sonucu katsayılarının anlamlılığını test eden p-değeri eşiğin oldukça üstünde bir değer çıktığından katsayıların modeli açıklayıcılığının anlamsız olduğu söylenebilir.

Verilerde sıkça iniş çıkışlar olduğu, özellikle 5-7 ve 9-11 günleri arasında zirve sayıda kutuya izmarit atıldığı görülmektedir. 14. ve 21. günlerde ise düşüşler yaşanmıştır. Bu dalgalanmaların, çevresel faktörler, katılımcı davranışlarındaki değişiklikler ya da müdahalenin etkisinin kısa vadede zayıflaması gibi pek çok nedenle açıklanabilmektedir.

Espark AVM önu için yere atılan ve kutuya atılan izmarit oranları birlikte değerlendirildiğinde zaman zaman dalgalanmalar olsa da, müdahalenin pozitif bir etki yarattığı, ancak uzun vadeli etkisinin belirsiz olduğu söylenebilir.

Şekil 22: Kanatlı AVM Önü Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi

Şekil 22'deki seri incelendiğinde ilk gün, yere atılan izmarit sayısı yaklaşık 35-40 civarında olduğu tespit edilmiştir. İlk birkaç gün içinde bu sayının hızlı bir şekilde düştüğü görülmüştür. Modelden elde edilen p-değeri yapılan altı analiz arasında en düşük değere ulaşmış olup, model katsayılarının istatistiksel olarak oldukça anlamlı olduğuna işaret etmiştir. Lineer regresyon modelinden elde edilen $y = 23,06 - 1,08x$ denklemiindeki β_1 katsayı değeri, her geçen gün yere atılan izmarit sayısında ortalama 1,08 adetlik bir azalma olduğunu göstermektedir. Bu da genel eğilimin düşüş yönünde olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Elde edilen R-kare değeri de, verilerin %60'ının bu doğrusal azalma trendiyle açıklandığını ifade etmektedir. Yani bu müdahalenin başarılı olduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yere atılan izmarit sayısı, zaman ilerledikçe kademeli bir şekilde azalmış ve 21. gün civarında oldukça düşük bir seviyeye (yaklaşık 5 civarı) ulaşmıştır. Dalgalanmalara bakıldığında ilk birkaç gün düşüş yaşanırken, 6. gün civarında bir artış gözlemlenmiştir. İlk günden itibaren inişli çıkışlı bir grafik görülse de, 10. gün itibarıyla yere atılan izmaritlerin oldukça düşük seviyelerde seyrettiği

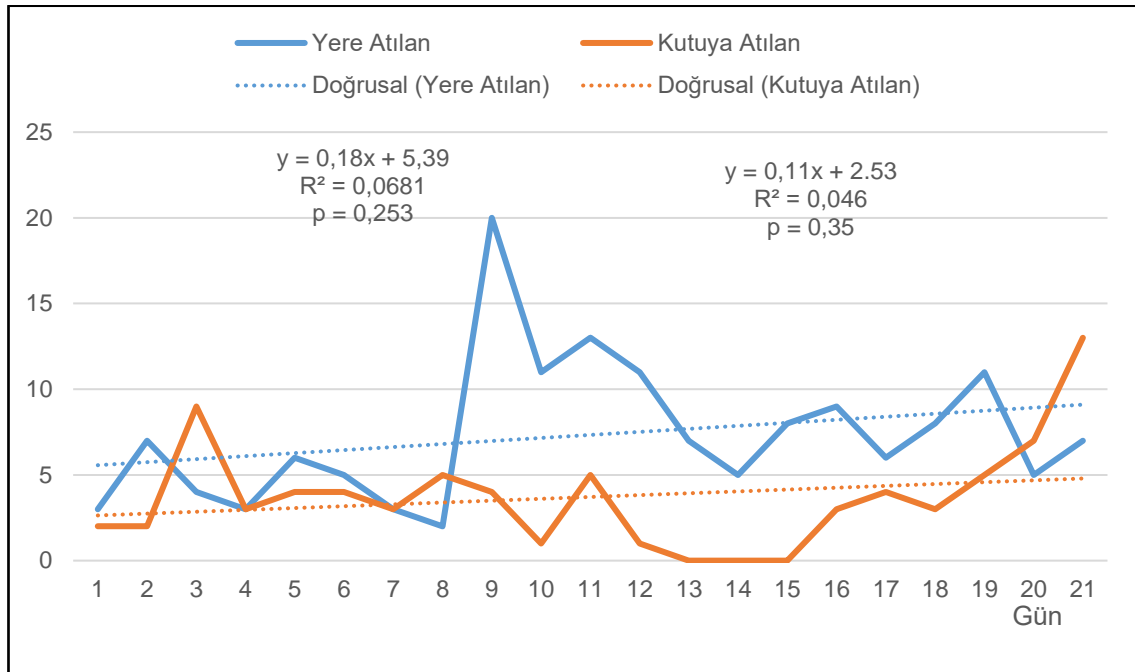
gözlenmektedir Çıkışların geçici olduğu, genel eğilimin düşüş yönünde devam etmesinden anlaşılmıştır.

Kanatlı AVM önünde yapılan müdahalenin etkili olduğu ve yere atılan izmaritlerin zamanla önemli ölçüde azaldığı gözlemlenmiştir. İlk günlerde yüksek olan izmarit sayısı, gün geçtikçe azalmış ve müdahalenin pozitif etkisinin olduğu anlaşılmıştır.

Bu müdahalenin, Kanatlı AVM lokasyonunda 10 m²'lik alanda yere atılan izmarit sayısının azaltılmasında başarılı olduğu görünmektedir. Trend çizgisi ve R-kare değeri de bu başarının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Aynı zamanda Şekil 21'de Kanatlı AVM önündeki kutuya atılan izmarit sayısında zamanla gözle görülür bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Bu, uygulanan müdahalenin nispeten başarılı olduğunu ve zaman içinde daha fazla insanın, kutuya izmarit atmayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan modelin açıklayıcılığını ölçen p-değeri eşik değer olan 0,05'e oldukça yakın bir değer almış, ancak üstünde çıktığından katsayıların anlamlı olduğu kabul edilmemiştir. Ancak her ne kadar dalgalanmalar olsa da, kutuya atılan izmarit sayısında gün geçtikçe artış yaşandığını görmek, davranışsal müdahalenin işlevselliğini göstermektedir. 8. ve 21. günlerdeki zirve noktaları, özellikle bazı günlerde bu uygulamaya daha fazla katılım gösterildiğini yansıtmaktadır. Katılımın artması, insanların bu çevre dostu uygulamaya alışmaya başladıklarına ve kutuları kullanma eğilimlerinin yükseldiğine işaret etmektedir.

Grafiğin genel trendi, insanların yere izmarit atmak yerine kutuları kullanmaya daha fazla yöneldiğini kanıtlamaktadır. Bu sonuçlar, uzun vadede çevresel farkındalığın artması adına olumlu bir adım olarak kabul edilebilir. Uygulamanın toplumda kabulü adına da olumlu sonuçları olan bir pilot çalışma olarak ifade edilebilir.

Şekil 23: Anne Heykeli Karşısı Yere ve Kutuya Atılan İzmarit Zaman Serisi

Anne Heykeli karşısında yere atılan izmarit sayısı Şekil 23’de görüldüğü üzere ilk günlerde oldukça düşük (5-10 arası) başlamış ve bu sayı genel olarak da düşük seviyelerde kalmıştır. Bu, insanların yere daha az izmarit attığını ve kutuları kullanmaya başladığını, ancak anlamlı bir düzeye ulaşmadığını göstermektedir. P-değerinin de 0,253 olması bunu kanıtlar niteliktedir. 9. ve 10. günlerdeki kısa süreli artış haricinde, genel trendin oldukça stabil olduğunu görülmektedir.

Modelden elde edilen R-kare = 0,0681 değeri, verilerin çok düşük bir oranda bu modelle açıklandığını, dolayısıyla anlamlı sayılamayacağını göstermiştir.

Genel olarak, yere atılan izmarit sayısı düşük seviyelerde seyretmiştir. Ancak kutuya atılan izmarit sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde müdahale için doğru bir alanın seçilmediği tespit edilmiştir. İnsanlar yere izmarit atmaktan kaçınsa da ölçüm sayılarının yeterli düzeye ulaşmadığı görülmüştür.

Anne Heykeli karşısında bulunan kutuya atılan izmarit sayısı, ilk günlerde (2-5. gün aralığında) oldukça düşük seviyelerde seyretmiştir. 3. ve 8. günlerde kısa süreli artışlar olsa da, genel olarak kutuya atılan izmarit sayısında ölçülebilir sayılara ulaşamamıştır. Bu durum, müdahalenin başlarında kutuların fark

edilmemiş olabileceğini düşündürse de, ilerleyen günlerde konumun sigara tüketiminin çok düşük olduğu bir yer olmasından kaynaklandığını göstermiştir.

Şekil 23'de, kutuya atılan izmaritlerin 13. güne kadar düşüş gösterdiği ve hatta bazı günlerde neredeyse hiç kutuya izmarit atılmadığı görülmektedir. 13. günden sonra ise artışlar gözlemlenmiştir. Ancak bu artış istikrarlı değildir, bazı günlerde tekrar düşüşler yaşanmıştır. Bu, katılımcıların kutuları kullanma alışkanlıklarının da henüz tam oturmadığına işaret edebilir. Uygulamanın son günlerinde, özellikle 21. günde gözlemlenen belirgin bir artışın ise genel eğilimi ne kadar sürdürülebilir kılacağı belirsizdir.

Lineer regresyon analizi sonucu elde edilen p-değerinin 0,35 gibi anlamlılık eşiğinin çok üstünde değer alması, model katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Modelin R-kare değeri ise kurulan doğrusal modelin verilerin sadece %4.6'sını açıklayabildiğine, dolayısıyla bu verilerin doğrusal bir modelle izah edilemediğine işaret etmiştir.

Tablo 8: Lineer Regresyon Analizi Toplu Sonuçları

Yer	Yere Atılan			Kutuya Atılan		
	Denklem	p-değeri	R-kare	Denklem	p-değeri	R-kare
Espark AVM	$y = 31,5 - 1,55x$	0,0002	0,5329	$y = 17,9 + 0,4x$	0,158	0,1022
Kanatlı AVM	$y = 23,1 - 1,08x$	0,00004	0,5996	$y = 9 + 0,45x$	0,0658	0,1671
Anne Heykeli	$y = 5,4 + 0,18x$	0,253	0,0681	$y = 2,5 + 0,11x$	0,35	0,046

Çalışmaya konu üç konumun gözlem sonuçlarından hareketle genel bir değerlendirme yapmak yararlı olacaktır. Oylama yöntemiyle sigara izmaritlerinin yere atılmasını önleyici tasarım, sigara içen bireylerin izmaritlerini yere atma davranışından kaçınmalarını Eskişehir Tepebaşı Belediyesi ölçeğinde sağladığı söylenebilir. Uygulama ile elde edilen bulgular, izmarit kirliliğinin belirgin bir şekilde azaldığını ve bu azalmaya oylama yöntemiyle yapılan dürtme uygulamasının doğrudan etkisinin olduğunu göstermektedir. Özellikle Anne Heykeli haricindeki diğer iki uygulamanın istatistiksel olarak da anlamlı sonuçlar verdiği Tablo 8'de de görülebilmektedir. Ayrıca, belediye çalışanları ve

vatandaşlarla yapılan görüşmeler de, bu tür davranışsal müdahalelerin toplumsal kabul görme oranının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Tepebaşı Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmede Anne Heykeli karşısına konumlandırılan kutunun etki alanında anlamlı bir sonuç elde edilemediği bulgusu paylaşılmıştır. Uygulamaya konu izmarit kutusunun otobüs ve tramvay duraklarının bitiş noktası için gerekli bir yönlendirme olabileceği önerisi paylaşılmıştır. Vatandaşlar, oylama yöntemi sayesinde çevreye verecekleri zarardan kaçınmışlardır. Eğlenceli ve etkileşimli bir şekilde yerel düzeye bir kamu politikasının iyileştirilmesine katılım sağlama imkânı bulmuşlardır.

3.2.5. Tartışma ve Sonuç

Dürtme teorisi, kamu politikalarının etkinliğini artırmak için önemli bir araç olarak görülmektedir. Klasik iktisat anlayışının aksine, insanın sınırlı rasyonelliğe sahip olduğu ve her zaman kendisi için en iyi kararları veremediği kabul edilmektedir. Bu sebeple pek çok dürtme stratejisi, dünyada ve Türkiye’de uygulanmaktadır. Ancak bu teorinin etkisi, uygulandığı bölgeye, dürtmenin türüne ve uygulanış biçimine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, dürtme uygulamalarının yerel ölçekte ve dikkatli tasarlanması gerekmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, yerel yönetimlerin toplumsal davranışları şekillendirmek için yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Tepebaşı Belediyesi sınırlarında yürütülen izmarit kutuları uygulamasında, kapalı mekân çıkışları ve şehirdeki buluşma noktaları gibi yoğun insan trafiğine sahip yerlerin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın parklar ve meydanlar gibi geniş bölgelerde, sigara içme alışkanlıklarının hareket halinde olması nedeniyle uygun görülmemiştir. Bu durum, müdahalelerin başarılı olabilmesi için tüketim alışkanlıklarının ve davranışların daha iyi anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, izmarit kutularının tasarımında gözlemlenen bazı sınırlılıklar dikkat çekmiştir. Söndürme aparatlarının tabla şeklinde tasarlanmış olması, bazı bireylerin izmariti kutuya atmak yerine bu aparatta bırakmalarına neden olmuştur.

Bu durum, seçimin mimarisinin ne kadar önemli olduğunu ve tasarımda yapılacak küçük değişikliklerin bile kullanıcı davranışını etkileyebileceğini göstermektedir. Sonuçlar, izmarit kutularının işlek bölgelere yerleştirilmesi ve tercih sorularının çeşitlendirilmesiyle uygulamanın daha geniş kitlelere yayılabileceğini göstermektedir.

Yirmi bir günlük gözlem süresi sonunda elde edilen bulgular, uygulamanın başarılı olduğunu ortaya koymuş ve bu sonuçlar Tepebaşı Belediyesi ile paylaşılmıştır. Belediyenin, izmarit kutularını kalıcı hale getirmeyi ve uygulamayı yaygınlaştırmayı planladığı ifade edilmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerin bölgeye özgü yenilikçi ve dikkat çekici çözümler benimseyerek, toplumsal sorunları daha etkin bir şekilde ele alabileceğini göstermektedir. Dürtme uygulamaları, bireylerin çevresel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri için bir motivasyon kaynağı oluşturmakta ve kamu politikalarının daha geniş kitlelere gönüllü katılım yoluyla ulaşmasını sağlamaktadır.

Ancak, unutulmamalıdır ki, dürtme teorisinin etkisi zamanla azalma eğiliminde olabilir. Bu nedenle, uygulamanın başarılı sonuçları belirli bir zaman dilimi için geçerli olup, kalıcı olmayabilir. Daha farklı popülasyonlara veya bölgelere uygulanmak istendiğinde, uygulamanın yeniden düzenlenmesi ve yerel ihtiyaçlara göre uyarlanması gerekecektir. Bu çalışma, davranışsal müdahale ve özelde de dürtme teorisi aracılığıyla, çevresel sorunların yanı sıra toplumsal ve ekonomik alanlarda da maddi teşviklere gerek kalmadan sürdürülebilir çözümler bulunabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Tepebaşı Belediyesi sınırlarında yapılan bu uygulama, diğer yerel yönetimlere de ilham kaynağı olabilecek bir model sunmaktadır. Benzer yöntemlerin farklı kamu politikası alanlarında da uygulanabilirliği bu gibi çalışmalarla gündeme gelebilecektir. Alan yazındaki araştırmaların çoğalması, davranışsal politika araçlarının etkinliğinin değerlendirilmesine, geliştirilmesine ve yeni politika önerilerinin ortaya çıkmasına önemli katkılar sunacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez, dürtme teorisinin yerel yönetimlerde davranışsal kamu politikası aracı olarak kullanımını Eskişehir Tepebaşı Belediyesi örneklerinde kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Çalışma, bireylerin davranışlarını yönlendirmek için seçim mimarisinin yeniden tasarlanmasının, yerel yönetimlerin sürdürülebilirlik ve çevresel farkındalık hedeflerine ulaşmada etkili bir araç olduğunu göstermektedir. Bulgular, dürtme teorisinin, bireylerin karar alma süreçlerindeki bilişsel sınırlılıkları dikkate alarak hem bireysel hem de toplumsal fayda sağlayacak şekilde uygulanabileceğini ortaya koymaktadır.

Tezde yer alan saha çalışmaları, su tasarrufu sağlama ve çevre temizliği gibi iki farklı alanda gerçekleştirilen yeşil dürtme (*green nudge*) müdahalelerinin etkisini analiz etmiştir. Su tasarrufu için tasarlanan zamanlayıcı tabanlı uyarı sistemleri, kullanıcıların tüketimlerini görmelerine olanak sağlayarak farkındalık yaratmıştır. Benzer şekilde, sigara izmaritlerinin yere atılmasını önlemek için uygulanan oylama mekanizması, sosyal normlara dayalı eğlenceli bir geri bildirim sağlayarak davranış değişikliğini teşvik etmiştir. Bu uygulamalar, düşük maliyetli olmalarına rağmen anlamlı ve pozitif sonuçlar elde edilmesine katkıda bulunmuştur.

Dürtme teorisine dair detaylı sonuçları sunmak yararlı olacaktır. Bu çalışma göstermiştir ki yapısal sorunlar için bir vaadi olmasa da dürtme teorisinin yerel yönetimlerde yadsınamaz bir potansiyeli vardır.

Dürtme araçlarının, uygun koşullar altında bireylerin davranış kalıplarını değiştirme ihtimaline sahip olduğu görülmektedir. Çalışma, özellikle çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada bu tür yeşil dürtmelerin etkili olabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, yerel yönetimlerin politika araçlarını çeşitlendirme konusunda bir fırsat sunmaktadır.

Tezde ele alınan uygulamalar, kültürel ve sosyal bağlamın, dürtme araçlarının tasarımında ve etkisinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Yerelin

sosyo-kültürel dinamikleri, bu araçların etkinliğini artırmada stratejik bir önem taşımaktadır.

Dürtme araçları, bireylerin özgür seçim hakkını korurken davranışlarını yönlendirme potansiyeline sahiptir. Bu da, geleneksel ceza ve ödül mekanizmalarının açmazlarına karşın, dinamik bir uygulama alanı yaratmaktadır.

Müdahalelerin uzun vadeli etkilerinin izlenmesi gerekmektedir. Dürtme araçlarının etkisi, zamanla azalabilmektedir. Bu nedenle uygulamanın etki düzeyini korumada güncelleme ve adaptasyon süreçlerinin kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca dürtme uygulamaları düşük maliyeti ve ulaşılabilir dürtme araçları ile kamu kaynaklarının etkin kullanmaya da teşvik etmekte, kamu hizmetlerinde tasarruf sağlamaktadır.

Kamu politikalarında davranışsal yaklaşımın bir türü olan dürtme uygulamalarının geliştirilebilmesi için bazı öneriler sunulacaktır.

Kişisel imkanlarla ve öğrenim süresi sınırlarında yapılan teze konu uygulamaların tüm gözlemi tarafımca yapılmıştır. Ancak kurumsal işbirlikleri ve daha fazla kişi ile daha geniş kapsamlı dürtme uygulamalarına çevrilebilecektir. Yerel yönetimlerin, farklı kamu hizmetleri için de benzer dürtme araçlarını uygulamaya alması önerilmektedir. Dünyada enerji tasarrufu, geri dönüşüm ve trafik düzenlemeleri gibi pek çok alanda davranışsal kamu politikaları uygulamaları yapılmaktadır. İhtiyaç alanları dikkate alınarak uygulamaların çeşitlendirilmesi yararlı olacaktır.

Akademik işbirlikleri; üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler arasında geliştirildiğinde dürtme teorisinin farklı alanlardaki uygulanabilirliği de test edilebilecektir.

Dürtme araçları tercih edilirken dijital seçenekler de düşük maliyetli ve pratik çözümler sunabilecektir. Mobil uygulamalar, akıllı cihazlar ve dijital ekranlar gibi teknolojik aygıtlara entegre edilen dürtme araçları, bireylerin davranışlarını etkili bir şekilde yönlendirme potansiyeline sahiptir.

Dürtmeler uygulanırken toplumsal ve kültürel kodlar göz ardı edilmemelidir. Her toplumun/topluluğun kendine özgü dinamikleri dikkate alınarak, dürtme araçlarının yerel bağlama uygun şekilde tasarlanması önerilmektedir.

Kamu politikalarına, davranışsal müdahale yöntemleriyle iyileştirmeler sunmayı hedefleyen araştırmacılar için araştırmanın uzun vadeli sonuçlarını da içeren çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bir problem üzerine yapılan dürtme deneyinin farklı demografik gruplar üzerinde test edildiğinde daha kapsamlı sonuçlar vereceği unutulmamalıdır. Uluslararası literatürden faydalanarak karşılaştırmalı sonuçlar elde etmek de ayrıca yararlı olacaktır. Yerel dinamiklerin yaratacağı farkın önemi de bu sayede görülebilecektir.

Son tahlilde dürtme teorisinin davranışsal kamu politikası aracı olarak yerel yönetimlerde uygulanabilirliği ve potansiyeli literatür taraması ve iki saha uygulaması aracılığıyla gösterilmektedir. Yerel yönetimlerin, dürtme teorisini daha yaygın bir şekilde uygulamaya alarak hem bireysel davranışları hem de toplumsal faydayı yönlendirebileceği öngörülmektedir. Bu anlamda çalışma, gelecekteki politika yapıcılar ve araştırmacılar için katkı sunacak bilgiler içermektedir.

Tez boyunca tartışılan bulgular ve öneriler, yerel yönetimlerin davranışsal kamu politikalarını daha etkili bir şekilde uygulamaları için bir çerçeve sunmaktadır. Bu sonuçların, hem Türkiye'deki yerel yönetimlerin kapasitelerini artıracak hem de küresel anlamda sürdürülebilir kamu politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunacağı unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Afif, Z., Islan, W. W., Calvo-Gonzalez, O., & Dalton, A. (2019). *Behavioral Science Around The World: Profiles of 10 Countries*. World Bank: <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2019-03/apo-nid223781.pdf> adresinden alındı.
- Akbulut-Yuksel, M., & Boulatoff, C. (2021). The Effects of A Green Nudge on Municipal Solid Waste: Evidence from A Clear Bag Policy. *Journal of Environmental Economics and Management*, 106.
- Allcott, H. (2011). Social Norms and Energy Conservation. *Journal of Public Economics*, 95(9-10), 1082-1095.
- Allcott, H., & Kessler, J. B. (2019). The Welfare Effects of Nudges: A Case Study of Energy Use Social Comparisons. *American Economic Journal: Applied Economics*, 11(1), 236-276.
- Angner, E., & Loewenstein, G. (2006). Behavioral Economics. U. Mäki (Ed.), *Handbook of the Philosophy of Science* içinde (C. 5, ss. 641-690).
- Arısoy, C. (2021). *Etik Olgusu Çerçevesinde Kamu Politikalarında Dürtme: Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan İnal, S. (2024). *Türkiye'deki Otomatik Katılım Sistemi'nin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Dürtme Teorisi Bağlamında İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşçı, Y.S. (2022). *An Empirical Analysis of The Effectiveness of Automatic Enrollment Private Pension System In Turkey: Nudge Theory Perspective* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ata, O. (2019). *Hanehalkı Elektrik Enerjisi Tasarrufunun Uyarılmasında Dürtme Tekniklerinin Kullanımı: Ankara Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Australian Government (2020). *Nudge vs Superbugs: 12 Months on Report*. BETA:
<https://behaviouraleconomics.pmc.gov.au/sites/default/files/projects/nudge-vs-superbugs-12-months-on-report.pdf> adresinden alındı.

Australian Government (2023). *More Than Nudges: The Value of Behavioural Economics in Regulation*. BETA:
<https://behaviouraleconomics.pmc.gov.au/blog/more-nudges-value-behavioural-economics-regulation> adresinden alındı.

Aydoğan, S. (2024). *Kamusal Dürtme Uygulamalarının Vergi Uyumuna Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Burdur İli Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başusta, V., & Lamba, M. (2024). Dürtme (Nudge) Yaklaşımı ve Uygulamaları. M. Lamba (Ed.), *Kamu Yönetimi Çalışmaları* içinde (ss. 51-94). Afyon: Yaz Yayınları.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Sayı 6740). (2001).

Buchholz, M., Peth, D., & Mußhoff, O. (2018). *Tax or Green Nudge? An Experimental Analysis of Pesticide Policies in Germany*, No. 1813.

Chabe-Ferret, S., Le Coent, P., Reynaud, A., Subervie, J., & Lepercq, D. (2019). Can We Nudge Farmers Into Saving Water? Evidence From A Randomised Experiment. *European Review of Agricultural Economics*, 46(3), 393-416.

Çatıkkaş, İ. (2022). *Tüketicilerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarıyla Yeşil Dürtme Uygulamalarını Destekleme Eğilimleri Arasındaki İlişkiyi Ölçmeye*

Yönelik Bir Araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, M. (2021). *Dürtme Teorisi Kapsamında Sosyal Normların Bireysel Tasarruflara Etkisi Üzerine Nitel Bir Uygulama* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

De Ridder, D., Feitsma, J., Van den Hoven, M., Kroese, F., Schillemans, T., Verweij, M., Venema, T., Vugts, A., & De Vet, E. (2024). Simple Nudges That Are Not So Easy. *Behavioural Public Policy*, 8(1), 154-172.

Demir, B. (2022). *Multi-Level Wind Energy Transition In The Turkish Context: Socio-Spatial Sensitivities and Nudging Conditions* [Doktora Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dewies, M., Denктаş, S., Giel, L., Noordzij, G., & Merkelbach, I. (2022). Applying Behavioural Insights to Public Policy: An Example From Rotterdam. *Global Implementation Research and Applications*, 2(1), 53-66.

Dunn, P. M. (1997). James Lind (1716-94) of Edinburgh and the Treatment of Scurvy. *Archives of Disease in Childhood. Fetal and Neonatal Edition*, 76(1), 64-65.

Ecer, K. (2020). Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Davranışsal İktisadın Rolü. *Türk İdare Dergisi*, 491, 41-62.

Erat, V., & Alma Savaş, D. (2022). Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Dürtme. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 175-206.

Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*. Ankara: TODAİE Yayınları.

Ermış, B.B. (2024). *Sürdürülebilirlik Perspektifinden Yeşil Dürtme: Bir Model Önerisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eryaşar, M. (2021). *Pazarlama Alanında Yapılan Dürtme Konulu Çalışmaların Bibliyometrik Analizi* [Yüksek Lisans Tezi]. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

European Commission (2016). *Turkey 2016 Report*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/e703a769-bf7f-46d1-8a13-6a836683e838_en?filename=20161109_report_turkey.pdf adresinden alındı.

European Commission (2019). *Turkey 2019 Report*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/954941b5-87e8-4b22-b1e4-ceb2762a33b0_en?filename=20190529-turkey-report.pdf adresinden alındı.

Evcil, M. (2022). *The Perception of Mobile Payment Systems and Measuring The Effects of Digital Nudging* [Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fox, J. (2015). From “Economic Man” to Behavioral Economics. *Harvard Business Review*, 93(5), 78-85.

French, R., & Oreopoulos, P. (2017). Applying Behavioural Economics to Public Policy in Canada. *Canadian Journal of Economics*, 50(3), 599-635.

Gawronski, B., & Creighton, L. A. (2013). Dual Process Theories. D. E. Carlston (Ed.), *The Oxford Handbook of Social Cognition* içinde (ss. 282-312). Oxford University Press.

Green Nudges (t.y.). *Bordeaux 2050: The Wine from The Future That Tastes Like Global Warming*. Bordeaux Wine: <https://www.green-nudges.com/bordeaux2050> adresinden alındı.

Green Nudges (t.y.). *Conserving Savoie’s Mountain Lakes with A Splash of Humour*. Mountain Sharks: <https://www.green-nudges.com/mountain-sharks> adresinden alındı.

- Green Nudges (t.y.). *Disney Paris Debuts Colour-Changing Showers For Water Savings*. Disney Hotel: <https://www.green-nudges.com/disney-showers> adresinden alındı.
- Gümüšođlu, P. (2021). *Bir Dürtme Aracı Olarak Obezite Vergisinin Topluma Yönelik Kabul Edilebilirliđi* [Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Halpern, D. (2016). *Inside the Nudge Unit: How Small Changes Can Make A Big Difference*. Random House.
- Hansen, P. G., & Jespersen, A. M. (2013). Nudge and the Manipulation of Choice: A Framework for the Responsible Use of the Nudge Approach to Behaviour Change in Public Policy. *European Journal of Risk Regulation*, 4(1), 3-28.
- Haynes, L., Goldacre, B., & Torgerson, D. (2012). *Test, Learn, Adapt: Developing Public Policy With Randomised Controlled Trials*. Cabinet Office-Behavioural Insights Team.
- Hotard, M., Lawrence, D., Laitin, D. D., & Hainmueller, J. (2019). A Low-Cost Information Nudge Increases Citizenship Application Rates Among Low-Income Immigrants. *Nature Human Behaviour*, 3(7), 678-683.
- İltüzer, Y. (2023). *Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Çerçeveleme Dürtme Stratejilerinin Kullanılmasının Üniversite Öğrencilerinin Başarı ve Motivasyonuna Etkisi* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- John, P., Cotterill, S., Moseley, A., Richardson, L., Smith, G., Stoker, G., & Wales, C. (2020). *Nudge, Nudge, Think, Think: Experimenting with Ways to Change Citizen Behaviour*. (2. bs). Manchester University Press.
- Kahneman, Daniel. (2015). *Hızlı ve Yavaş Düşünme* (O. Ç. Deniztekin, Çev.; 3. bs). Varlık.

- Kaya, İ.T. (2024). *Yeşil Dürtmenin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında Değerlendirilmesi: Meta-Analiz Uygulaması* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kaya, M. (2021). *Dürtmenin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması 'İngiltere ve Türkiye Karşılaştırmalı Analizi'* [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keep Britain Tidy (2015). *Green Footprints: An Experiment to Nudge People Towards Responsible Litter Disposal*.
- Korkut, M. (2019). *Davranışsal Ekonominin Tüketici Karar Verme Davranışı Üzerine Etkileri: Dürtme Teorisi Uygulaması* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuşseven, A. (2022). *Devlette Davranışsal Kamu Politikalarının Ortaya Çıkışı Ve Gelişim Süreci: Türkiye Örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lasswell, H. D. (1970). The Emerging Conception of the Policy Sciences. *Policy Sciences*, 1, 3-14.
- Lavender, W. (2010). *Worldview and Public Policy: From American Exceptionalism to American Empire* (Doctoral Dissertation, George Mason University).
- Lewin, K. (1954). *Resolving Social Conflicts*. Harper & Row.
- Li, L., Meinrenken, C. J., Modi, V., & Culligan, P. J. (2021). Impacts of COVID-19 related stay-at-home restrictions on residential electricity use and implications for future grid stability. *Energy and Buildings*, 251, 111330.
- Lindbeck, A. (2007). *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1969-2007*. The Nobel Prize: <https://www.nobelprize.org/prizes/themes/the-sveriges-riksbank-prize-in->

economic-sciences-in-memory-of-alfred-nobel-1969-2007/ adresinden alındı.

Lowther, J. (2019). How Far to Nudge? Assessing Behavioural Public Policy. *Local Government Studies*, 45(2), 286-287.

Mahmoud, O. (2016). Book Review: Inside the Nudge Unit: How Small Changes Can Make A Big Difference. *International Journal of Market Research*, 58(1), 155-157.

Mola, H. (2023). *Tüketici Tercihleri Üzerinde Öz Kontrol Etkisinin Dürtme ve Bedavanın Cazibesi Bağlamında İncelenmesi: Deneysel Bir Uygulama* [Doktora Tezi]. Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mubashir, W. (2023). *Kamu Politikalarında Dijital Dürtme: Uygulama Örnekleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Narman, Z. (2022). *Hanehalkı Elektrik Tüketim Davranışlarında Dürtmelerin Etkisinin Meta Analizi ile Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği* [Doktora Tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nobel Prize Committee (2017). *Richard H. Thaler: Integrating Economics with Psychology*.

NSW Department of Education (2022, Ekim). *Women in Trades Promising Practice Review*. NSW: <https://www.nsw.gov.au/sites/default/files/2022-11/women-in-trades-promising-practice-review.pdf> adresinden alındı.

ODTÜ (t.y.). *Davranışsal ve Deneysel Lab*. METU: <https://bel-feas.metu.edu.tr/tr> adresinden alındı.

OECD (2017). *Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World*. OECD Publishing.

OPSI (t.y.). *Behavioural Insights Units*. Observatory of Public Sector Innovation: <https://oecd-opsi.org/bi-units> adresinden alındı.

Oxford University Press (t.y.). *Nudge*. Oxford English Dictionary: <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=nudge> adresinden alındı.

Ökten, S. (2023). Dürtme Teorisi Çerçevesinde Türk Yükseköğretiminde Göç Eğitimi: Politika, Müfredat ve Kurumsal Gelişim. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 1546-1575.

Özdemir, Ş. (2017). *İkna Edici İletişim Bağlamında Davranışsal İçgörü Kullanımı: Kamu Sağlık Politikası Alanında Bir Araştırma* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, Ş. (2019). Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Davranışsal İçgörü. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 34, 247-274.

Özdemir, Ş. (2022). Liberter Paternalizm (Özgürlükçü Babacılık) ve Devlet Politikaları. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 38-51.

Özdemiray, S. M., & Edirneligil, A. (2024). Bireylerin Dürtme Politikalarına İlişkin Algısı: Türkiye Perspektifi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 1172-1199.

Özdemiray, S. M., & Karamanoğlu, H. (2024). Davranışsal Politika Kúpünde Dürtme ve Diğer Politika Araçları: Kavramlar ve Uygulamalar. *Amme İdaresi Dergisi*, 57(1), 87-108.

Pichert, D., & Katsikopoulos, K. V. (2008). Green Defaults: Information Presentation and Pro-environmental Behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 28(1), 63-73.

Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice: Revised Edition*. Harvard University Press.

- Shakespeare, T., Fehlberg, M., Slejko, T., Taylor, J., Srbinovska, I., & Bolsin, S. (2019). Successful Use of “Choice Architecture” and “Nudge Theory” in A Quality Improvement Initiative of Analgesia Administration after Caesarean Section. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 25(1), 125-129.
- Simon, H. A. (2013). *Administrative Behavior*. Simon and Schuster.
- Sunstein, C. R. (2014). Nudging: A Very Short Guide. *Journal of Consumer Policy*, 37, 583-588.
- Sunstein, C. R. (2015). *Nudging and Choice Architecture: Ethical Considerations* (809).
- Sunstein, C. R. (2017). Nudges That Fail. *Behavioural Public Policy*, 1(1), 4-25.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (2018). *Senin Kararın! (mı?): Kamu Politikası Tasarımında Davranışsal Yaklaşım*.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). *Davranışsal Kamu Politikaları Tanıtım Toplantısı*: <https://sgb.saglik.gov.tr/TR-63575/davranissal-kamu-politikalari-tanitim-toplantisi.html> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2018b, 11 Aralık). *Davranışsal Kamu Politikalarında Akademi ile Yeni Bir İşbirliği: Boğaziçi Üniversitesi Nudge Bootcamp*: <https://ticaret.gov.tr/duyurular/davranissal-kamu-politikalarinda-akademi-ile-yeni-bir-isbirligi-bogazici-univers> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2018c, 28 Kasım). *Davranışsal Kamu Politikalarında Akademi ile Büyük İşbirliği: ODTÜ Nudge Bootcamp*: <https://ticaret.gov.tr/duyurular/davranissal-kamu-politikalarinda-akademi-ile-buyuk-isbirligi-odtu-nudge-bootcamp> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2019, 05 Kasım). *1. Ulusal Davranışsal Kamu Politikaları Konferansı*: <https://ticaret.gov.tr/haberler/1-ulusal-davranissal-kamu-politikalari-konferansi> adresinden alındı.

- T.C. Ticaret Bakanlığı (2019, 18 Nisan). *Marmara Üniversitesi Nudge Bootcamp*: <https://ticaret.gov.tr/duyurular/marmara-universitesi-nudge-bootcamp> adresinden alındı.
- Teber, Y.T. (2023). *Davranışsal Kamu Politikalarının Toplumsal Refahı Artırmadaki Rolünün İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tepebaşı Belediyesi (t.y.). *M.K. Atatürk Spor Tesisleri Su Sporları Merkezi*: <https://www.tepebasi.bel.tr/disbirimlerdetay.asp?hid=95> adresinden alındı.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2003a). Libertarian Paternalism. *The American Economic Review*, 93(2), 175-179.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2003b). Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron (University of Chicago Public Law & Legal Theory Working Paper No. 43).
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2017). *Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla İlgili Kararları Uygulamak* (Enver Günsel, Çev.). Pegasus Yayınları.
- Thomas, K. D. (2021). Taxing Nudges. *Virginia Law Review*, 107, 571-638.
- Torres-Toukoumidis, Á.; Romero-Rodríguez, L. M.; Aguaded, I.; Pérez-Rodríguez, A.; & Sandoval, Y. (2017). Procedural Model in the Evaluation of Public Policy Through Gamification. *Revista de Administração Pública*, 51, 810-827.
- Ufuk, S.Ö. (2022). *Davranışsal Kamu Politikalarında Dürtme: Covid-19 Aşısı Yaptırma Kararı Üzerine Kırklareli İlinde Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ürönal, A.A. (2022). *Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım: Davranışsal Kamu Politikası Özelinde Bir Uygulama* [Doktora Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Viscusi, W. K., Huber, J., & Bell, J. (2011). Promoting Recycling: Private Values, Social Norms, and Economic Incentives. *Papers and Proceedings of the 123th Annual Meeting of the AEA*, 101(3), 65-70.
- Weir, S. (2019). How Far to Nudge? Assessing Behavioural Public Policy. *Administration*, 67(3), 113-114.
- Yaşamalı, M. (2021). *Davranışsal Finansa Dürtme ve Zihinsel Muhasebe Kullanılarak Tasarrufları Artırmaya Yönelik Model Önerisi: Kavanoz Yöntemi* [Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, M., & Sobacı, M. Z. (2013). *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*. Adres Yayınları.
- Yıldız, M., Babaoğlu, C., & Şahin, B. (2016). Kamu Politikasını Türk İdare Tarihi Üzerinden Çalışmak. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(2), 133-158.
- Yılmaz, V., & Canbazer, C. (2020). Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım ve Türkiye'ye Yansımaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1827-1854.
- Yüksek, E. (2021). *Vergi Uyumunun Ajan Tabanlı Modellemesi ve Dürtme Stratejileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, H. (2021). *Dürtme Kuramı Perspektifinden Bağışçılık Davranışlarının Yönlendirilmesi Üzerine Deneysel Bir Çalışma* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yürük, S. (2017). *Davranışsal İktisat Bağlamında Tüketici Davranışlarının İncelenmesi: Örnek Çıpalama Uygulaması* [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK-1: TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu PhD Thesis Dissertation Originality Report	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 10/02/2025

Tez Başlığı: **Dürtme Teorisinin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Örneği**

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 143 sayfalık kısmına ilişkin, 10/02/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6 'dır.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Esma Yürük

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Esma Yürük		
	Öğrenci No	N18141700		
	Enstitü Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı		
	Programı	Kamu Yönetimi		
	Statüsü	Doktora	☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Uğur SADIOĞLU

*Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları ikinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

Date: 10/02/2025

Thesis Title (In English): **The Use of Nudge Theory as a Behavioral Public Policy Tool: The Case of Eskişehir Tepebaşı Municipality**

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 10/02/2025 for the total of 143 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Esmâ Yürük

Student Information	Name-Surname	Esmâ Yürük		
	Student Number	N18141700		
	Department	Department of Political Science and Public Administration		
	Programme	Public Administration		
	Status	PhD	☒	Combined MA/MSc-PhD

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Uğur SADIOĞLU

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK-2: TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu

Sayı :
Konu : Etik Kurulu İzni (Esmâ YÜRÜK)

07/03/2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20.02.2024 tarihli ve E-12908312-301.11-00003391099 sayılı yazınız.

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Doktora Programı öğrencilerinden **Esmâ YÜRÜK**'ün, **Prof. Dr. Uğur SADIÖĞLU** danışmanlığında yürüttüğü **“Dürtme Teorisinin Davranışsal Kamu Politikası Aracı Olarak Kullanılması: Bursa ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örnekleri”** başlıklı çalışma Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulunun **05 Mart 2024** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Kurul Başkanı